

HENGELLISEN MUSIIKIN KÄYTTÖ YHTENÄISESSÄ PERUSKOULUSSA

Eni Vitikainen

**Kasvatustieteen ja
musiikkikasvatuksen
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2009
Opettajankoulutuslaitos
Musiikin laitos
Jyväskylän yliopisto**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Kasvatustieteiden tiedekunta ja humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Opettajankoulutuslaitos ja musiikin laitos
Tekijä – Author Vitikainen Eni	
Työn nimi – Title Hengellisen musiikin käyttö yhtenäisessä peruskoulussa	
Oppiaine – Subject Kasvatustiede, musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2009	Sivumäärä – Number of pages 80
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää hengellisen musiikin käyttöä yhdessä yhtenäisessä peruskoulussa. Tavoitteenani oli tutkia myös hengellisen musiikin käytön tulevaisuutta opettajien kokemana sekä hengellisen musiikin käytön mahdollista kehityskulkua alakoulusta yläkouluun. Lisäksi tutkin aihetta monikulttuurisen musiikkikasvatuksen sekä yhteiskunnallisen ilmapiirin näkökulmista. Tässä tapaustutkimuksessa tapauksena toimi eräs yhtenäinen peruskoulu ja tiedonkeruutapana puolistrukturoitu haastattelu: haastattelin kuutta koulun opettajaa. Aineistoa analysoin teemoittelemalla.</p> <p>Tutkimuksen tulosten mukaan koulussa käytetään hengellisen musiikin kentältä pääasiassa virsiä sekä lasten ja nuorten hengellisiä lauluja. Vähäistä sen sijaan oli liturgisen, ylistys- ja gospelmusiikin käyttö sekä taidemusiikin käyttö hengellisen musiikin lajina. Sen sijaan suosiossa oli julkisuuskyynnyksen ylittänyt, popularisoitunut hengellinen musiikki. Hengellinen musiikki kuului kiinteästi koko koulun yhteisiin, perinteiseen juhlakulttuuriin liittyviin tilaisuuksiin. Hengellisen musiikin käyttämisessä opettajien yksittäisten tavoitteiden yhteinen yhdistävä tekijä oli yksilön ja yhteisön kasvattamiseen hyvään. Virsien tavoitteena oli pääasiassa edustaa ja välittää traditionaalista juhlakulttuuria, kun taas lasten ja nuorten hengelliset laulut tukivat eettistä kasvatustehtävää. Kävi ilmi, että opettajat näkevät hengellisen musiikin tulevaisuuden erittäin samanlaisena kuin mitä se on nyt. Myös hengellisen musiikin tulevaisuuden opetussuunnitelmissa sekä integroimisen katsottiin pysyvän ennallaan. Tulevaisuuden yhteiskunnallisen ilmapiirin ja vanhempien mielipiteiden kehittymiseen vaikuttavina asioina nähtiin monikulttuurisuus sekä suomalaisen yhteiskunnan pahoinvointiin liittyvät viimeaikaiset ääri-ilmiot, joiden katsottiin osaltaan voivan luoda kysyntää hengelliselle musiikille. Tulosten mukaan hengellisen musiikin käyttö painottuu alakouluun ja ohenee yläkouluun siirryttäessä. Bändisoittimia taas käytetään hengellisen musiikin osana yläkoulussa, mutta ei alakoulussa. Tutkimuksessa selvisi, että monikulttuurinen musiikkikasvatus nähtiin vahvasti muiden maiden ja kulttuurien opetuksena eikä siihen katsottu kuuluviksi Suomen sisältä löytyviä pienempiä kulttuureita. Hengellisen musiikin nähtiin kuitenkin voivan olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta, mutta tästä huolimatta pienempien suomalaisten uskonnollisten yhteisöjen musiikkia ei kuitenkaan kuulunut käsiteltäviin alueisiin.</p>	
Asiasanat – Keywords Hengellinen musiikki, virret, opetus- ja kasvatustavoitteet, monikulttuurinen musiikkikasvatus, monikulttuurisuus, yhtenäinen peruskoulu	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kirjasto, Aallon kirjasto, musiikin laitoksen kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 PÄÄKÄSITE JA HISTORIALLISTEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1 HENGELLINEN MUSIIKKI – MITÄ SE ON?	7
2.2 HENGELLISEN MUSIIKIN KOULUKÄYTÖN HISTORIAA	11
2.2.1 Aika ennen kansakoulua.....	11
2.2.2 Kansakoulu: kristillistä uskoa ja laulua	12
2.2.3 Hartauksista uusiin linjauksiin	14
2.3 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA JA MONIKULTTUURINEN NÄKÖKULMA.....	17
2.3.1 Virret ja hengelliset laulut koulussa	17
2.3.2 Näkökulmana monikulttuurisuus.....	19
2.4 OPETUSSUUNNITELMISTA.....	23
2.4.1 Valtakunnallisesta opetussuunnitelmasta	23
2.4.2 Alakoulun opetussuunnitelmasta.....	25
2.4.3 Yläkoulun opetussuunnitelmasta.....	27
3 TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAVAT JA METODIT	29
3.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSONGELMAT	29
3.2 TAPAUKSENA YKSI KOULU, MENETELMÄNÄ HAASTATTELU	29
3.3 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	31
3.4 TUTKIMUKSEN KULKU.....	32
4 TULOKSET	34
4.1 MINKÄLAISTA HENGELLISTÄ MUSIIKKIA?	34
4.1.1 Virret.....	34
4.1.2 Taidemusiikki ja liturginen musiikki.....	35
4.1.3 Lasten ja nuorten hengelliset laulut ja gospel	36
4.1.4 Ylistysmusiikki versus ajan henkeen sopiva populaari musiikki.....	37
4.2 MISSÄ TILANTEISSA HENGELLISTÄ MUSIIKKIA?.....	38
4.2.1 Musiikin tunneilla	38
4.2.2 Uskonnon tunneilla	39
4.2.3 Elämäkatsomustiedossa?	40
4.2.4 Koulun yhteisessä toiminnassa	41

4.2.5 Integrointi.....	42
4.3 MIKSI HENGELLISTÄ MUSIIKKIA?	43
4.3.1 Opettajien opetus- ja kasvatustavoitteet hengellisen musiikin opetukselle	43
4.3.2 Arvomaailmakasvatusta ja opettajien perusteita hengellisten kappaleiden valinnoille ...	45
4.3.3 Tukea opetussuunnitelmista	46
4.4 PERUSKOULU OSANA YHTEISKUNTAAN, MONIKULTTUURISUUS OSANA MUSIIKKIKASVATUSTA... 48	48
4.4.1 Yhteiskunnallinen ilmapiiri	48
4.4.2 Monikulttuurisuuden myötä huomioitavat asiat ja mahdollisuudet.....	49
4.4.3 Monikulttuurinen musiikkikasvatus opettajien näkemänä ja hyödyntämänä	51
4.4.4 Hengellinen musiikki osana monikulttuurista musiikkikasvatusta?.....	53
4.4.5 Perustiedot kaikille?	54
4.5 HENGELLISEN MUSIIKIN TULEVAISUUS OPETTAJIEN NÄKÖKULMASTA.....	56
4.5.1 Hengellinen musiikki omassa koulussa ja Suomessa.....	56
4.5.2 Integroimisen välineenä.....	57
4.5.3 Hengellisen musiikin tulevaisuus opetussuunnitelmissa.....	59
4.5.4 Yhteiskunnallisen ilmapiirin ja vanhempien mielipiteiden kehittyminen.....	60
4.6 YLEISIÄ KEHITYSLINJOJA HENGELLISEN MUSIIKIN KÄYTÖSSÄ.....	61
4.6.1 Kehityslinjoja menneestä nykyiseen opettajien esiin nostamana.....	61
4.6.2 Alakoulusta yläkouluun.....	62
4.6.3 Muutosta uskonnollisen musiikin tulemisena?.....	64
5 POHDINTA	66
5.1 POHDINTAA YDINTULOSTEN YMPÄRILLÄ.....	66
5.2 TULOSTEN LUOTETTAVUUS JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA.....	71
LÄHTEET	74
LIITTEET.....	79

1 JOHDANTO

Pidin opintoihini liittyvässä harjoittelussa uskonnon tunteja liittyen hengelliseen musiikkiin, ja olimme jakson aikana käsitelleet erilaisia hengellisiä musiikkityylejä. Erään tunnin loppupuolella minulla oli vielä pyörimässä dvd, kun yhtäkkiä muut kuin evankelisluterilaisessa katsomusopetuksessa olevat oppilaat tulivat sisään. Eräs oppilaista kysyi ”Täh, mitä ainetta teillä on?” saaden tuntiin osallistuneelta kaveriltaan vastaukseksi ”ussaa”. Toinen luokkaan tullut oppilas jatkoi ”Eihän toi voi olla mikään ussan juttu!” Dvd:ssä yleisöä tulvivassa jäähallissa nuori mies lauloi ja soitti sähkökitaraa hikisissä vaatteissaan taustallaan rockbändi.

Edellinen tapahtuma - puhumattakaan jaksoon osallistuneiden oppilaiden muuhun hengelliseen musiikkiin kuin virsimusiikkiin kohdistuneesta ihmettelystä - toimi minulle lähtölaukauksena tehdä pro gradu -tutkielmani liittyen hengellisen musiikin käyttöön koulussa. Asiaan vaikuttivat myös aika ajoin julkiseen keskusteluun tulevat koulumaailman uskontoihin liittyvät asiat. Myös yhteiskuntamme moniarvoistuminen ja -kulttuuristuminen sekä musiikin opetuksessa sovellettava monikulttuurinen musiikkikasvatus antoivat aihetta tutustua hengellisen musiikin koulumaailman kenttään syvemmin. Aihe kiinnosti minua myös koulutustaustani johdosta: opiskelin luokanopettajan ja musiikinopettajan opintojen ohessa teologiasta aineopinnot. Tutkimuksessani pyrin hyödyntämään näiden kolmen alueen yhdistämistä tehden samalla kaksoisgradun sekä opettajankoulutuslaitokselle että musiikin laitokselle.

Tämän luonteeltaan kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää hengellisen musiikin käyttöä yhdessä yhtenäisessä peruskoulussa. Halusin selvittää myös hengellisen musiikin käytön tulevaisuutta opettajien kokemana sekä hengellisen musiikin käytön mahdollista kehityskulkua alakoulusta yläkouluun. Lisäksi tutkin aihetta monikulttuurisen musiikkikasvatuksen sekä yhteiskunnallisen ilmapiirin näkökulmista. Tutkimuskohteeksi valitsin yhden yhtenäisen peruskoulun ja aineistoa keräsin haastatteleamalla koulun kuutta opettajaa.

Toisessa pääluvussani käsittelen hengellistä musiikkia, sen koulukäytön historiaa, aihepiiriin liittyviä aiempia tutkimuksia sekä muuta teoreettista viitekehystä: opetussuunnitelmia ja monikulttuurista näkökulmaa. Kolmas pääluku on metodiluku ja neljännessä käsittelen

aineistosta saamani tulokset verraten niitä teoreettiseen viitekehukseen. Päätän työni pohdintaan, jossa käsittelem myös tulosteni luotettavuutta ja ehdotan jatkotutkimusaiheita.

2 PÄÄKÄSITE JA HISTORIALLISTEOREETTINEN VIITEKEHYS

Hengellinen musiikki on varsin monimuotoinen ilmiö, jota pyrin tässä luvussa avaamaan. Luon katsauksen hengellisen musiikin koulukäytön historiaan, kuten kansakoulun kristillismieliseen uskonnon ja laulunopetukseen, pitkään vaikuttaneeseen hartauskäytäntöön sekä kirkkokäytännön erkaantumiseen koulun arjesta monien linjauksien johdosta. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä toimivat valtakunnallinen ja haastateltavien opettajien koulun oma opetussuunnitelma, aiemmat tutkimukset sekä monikulttuurinen näkökulma.

2.1 Hengellinen musiikki – mitä se on?

Se, mitä tavanomaisessa kielenkäytössä tarkoitetaan esimerkiksi kirkkomusiikilla, alkaa jumalanpalveluskäyttöön tarkoitetuista sävellyksistä jatkuen niistä muuhun hengelliseen musiikkiin, ja laajimmassa mielessä jo puhutaan epätarkasti uskonnollisesta musiikista. (Soinne 1994, 16.) Suomalaisessa evankelis-luterilaisessa kirkossa käytetään musiikkina virsiä ja liturgian osia, ja soitinmusiikkia itsenäisenä sekä laulujen säestykseen. Ortodoksisessa kirkossa taas kaikki musiikki on laulettua ja sidoksissa liturgisiin teksteihin. Islamilaisessa ja useimmiten myös juutalaisessa jumalanpalveluksessa musiikkia käytetään lähinnä puhelauluna pyhien tekstien lukemisessa. Musiikki ja sen esittämistapa vaihtelevat eri uskonnoissa ja kirkoissa. Joissain uskonnoissa tai uskonnollisissa yhteisöissä tanssi tai muunlainen ruumiinkieli kuuluvat osana musiikkiin, kun taas toisissa yhteisöissä niitä pidetään sopimattomina. (Nissinen 2004, 15.)

Helsingin yliopiston kirjaston yleisen suomalaisen asiasanaston mukaan hengellistä musiikkia ovat virret, hengelliset laulut, kirkkomusiikki, gospelmusiikki ja spirituaalit (YSA 2009). *Virsi* on hengellisissä tilaisuuksissa, varsinkin jumalanpalveluksessa veisattava laulu (Nykysuomen sanakirja 2002, 555). Luterilaiseen yhteisölliseen jumalanpalveluselämään kuuluu yhteinen laulu. Virsissä ovat näkyneet ajan yhteiskunnalliset olot, kuten sota, rauha ja kansallisuusaate sekä ajan hengellinen ilmapiiri. Virttä on käytetty opetuksessa ja se voi olla myös rukous. (Kirkkomusiikki 2004, 26.) Pohtien etupäässä seurakunnan toimintamuotojen virsikasvatusta Pajamo (1987) ehdottaa virsikasvatuksen tavoitteiksi muun muassa kokonaiskuvan luomista eri aikakausien ja eri maiden virsitraditioista sekä virsilaulun

vaiheista, sekä perehtymistä erityisesti suomalaiseen virsiperinteeseen. Lisäksi hän näkee tavoitteeksi virren aseman ja merkityksen käsittelyn seurakunnan ja yksityisen seurakuntalaisen jumalanpalvelus- ja hartauselämässä. Esiin voidaan nostaa myös opetuksellisia, kulttuurihistoriallisia, raamatullisia, liturgisia ja musiikillisia näkökohtia. (Pajamo 1987, 174-176.)

Hirvosen (1993) mukaan ennen toista maailmansotaa julkaistuissa pyhäkoululaulukirjoissa kuvastuu herätysliikkeiden ja vapaiden suuntien tiukka herätyskristillinen, siveellinen ja isänmaallinen näkemys lasten ja nuorten kasvatuksesta. Vielä 1950-luvulla pysyttiin näillä linjoilla, vaikkakin laulujen valinnassa oli päästy jo lähemmäs lapsen maailmaa. Ratkaiseva lasten musiikkiin vaikuttava muutos tapahtui vasta 1970-luvulla käynnistyneen virsikirjan uudistuksen yhteydessä, jolloin haluttiin tietoisesti murtaa virren ja hengellisen laulun raja, ja vuoden 1986 virsikirjaan otettiin uusia hengellisiä lastenlauluja. Vuonna 1988 perinteistä Pyhäkoululauluja -kokoelmaa tuli korvaamaan 'Lasten virsi', joka sisältää 161 laulua ja virttä. Uusi ja laajennettu laitos Lasten virrestä julkaistiin vuonna 1997. Nuortenmessujen saavuttaman suosion myötä lapsille alettiin kaivata omia messuja, joiden musiikki olisi lähellä lapsen ajatusmaailmaa. Vuonna 1984 ilmestyi Anna-Mari Kaskisen ja Pekka Simojoen 7–11-vuotiaille varhaisnuorille tarkoitettu helposti omaksuttava 'Meidän messu' toistuvine melodioineen ja kertosaieistöineen. Edelleen 1990-luvulla Petri Laaksosen säveltämässä ja Anna-Mari Kaskisen sanoittamassa 'Mukulamessussa' on huomattavissa Tuomasmessun piirteitä. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 586-587.) Nykyään *Lasten virret* tekevät tutuksi vieraiden kulttuurien musiikkia, ja niihin voidaan yhdistää draamaa, kuvaa, liikettä, maalausta ja soittamista. (Eerola 2004, 68.)

Taidemusiikin historia on pitkälle 1700-luvulle asti sidoksessa kirkkomusiikin historiaan. 1800-luvulle tultaessa säveltäjät eivät olleet enää kirkkojen palveluksessa, vaan vapaita taiteilijoita. Myös musiikki ajan hengen mukaisesti etääntyi kirkosta katkaisten yhteyden jumalanpalvelukseen ja muodostaen konserttiperinteen. Tunnetuin suuri kirkollinen teos on messu, ja messujen tunnetuimpia säveltäjiä muun muassa Bach, Beethoven ja Mozart. (Murto 2004, 211-214.)

Gospelmusiikki kuuluu seurakuntamusiikin uuteen aaltoon, ja nykyään sen piiriin luetaan kaikki hengellinen rytmimusiikki. Englannin kielen sana 'gospel' tarkoittaa evankeliumia. Alun perin gospel on merkinnyt moniäänistä lyömäsoittimin säestettyä laulua. Populaari hengellinen musiikki edustaa seurakuntamusiikin epävirallista ja vähemmän kontrolloitua puolta. Siihen on liitetty tanssia, valaistusefektejä ja muita ulkomusiikillisia tehokeinoja..

Toisinaan kirkon viralliseen musiikkielämään on otettu tietoisesti etäisyyttä. Suomalaisen gospelin tyyli ovat vaihdelleet yhteislauluista ja yksinkertaisista akustisista balladeista raskaaseen rockiin. Nuorisomusiikin tehokeinoja ja sähköisiä soittimia on käytetty jumalanpalveluksissa. Tällaista tyyliuuntaa voisi gospelmusiikin sijasta kutsua pikemminkin nykyajan hengelliseksi musiikiksi (contemporary Christian music). (Haikarainen 2004, 80-81.) Nuorten musiikin ympärille on järjestetty erilaisia festivaaleja, joista pohjoismaiden suurin on Turussa järjestettävä Maata näkyvissä -tapahtuma. Monet rockmusiikin alueella toimineet yhtyeet ovat syntyneet kääntymiskokemusten ja henkilökohtaisen uskonratkaisun korostamisen ympärille. Esimerkiksi vuonna 1966 perustetulle Pro Fide -yhtyeelle ovat olleet ominaisia laulujen julistavat sanat. Muita tunnettuja suomalaisia gospelyhtyeitä ovat muun muassa bass'n Helen, The Road ja Exit, ja muita gospelmusiikin tunnettuja nimiä Lasse Heikkilä, Pekka Ruuska, Jouko Mäki-Lohiluoma ja Juha Tapio. Muutamat esiintyjät ovat sittemmin siirtyneet muille musiikin aloille. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 581.)

1960-luvulla kirkon nuorisotyön piirissä levisi *uusi nuorten hengellinen musiikki*, joka vastoin perinteistä kiinni pitävien oletuksia tuli jäädäkseen. Uuden musiikin ympärille syntyi uusia yhtyeitä, ja vuodesta 1967 nuorten suosimia lauluja koottiin Nuoren seurakunnan veisukirjaan. Sen lukuisten painosten rinnalle nousi muun muassa 1996 Pekka Simojoen toimittama Elämän siiville – laulukirja. Kanttorit vierastivat yleisesti tätä aluetta, mutta vähitellen syntyi myös heidän johtamiaan nuorisokuoroja, jotka yhdistivät kahta monesti täysin erilliseksi koettua musiikin aluetta. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 580-581.)

Kirkon erityisen nuorisokulttuurin muotoutuessa haettiin myös jumalanpalveluksiin uusia musiikillisia ilmaisekeinoja. Näin syntyivät *uudentyyliiset messut*, kuten Lasse Mårtensonin jazzvaikutteinen jumalanpalvelus 'Voiko sen sanoa toisinkin', ja myöhemmin Pekka Simojoen tuotantoa oleva Afrikkalainen gospelmessu. Simojoen messu ei nimestään huolimatta pohjautu afrikkalaiseen musiikkitraditioon, vaan vaikutteita on pikemminkin saatu suomalaisesta kansanmusiikista, afroamerikkalaisesta musiikista, jazzista ja rockista. Jaakko Löytyn säveltämiä uudentyyliisiä messuja ovat muun muassa Rauhanmessu ja Päivästä päivään -messu. Löytyn lauluissa heijastuvat usein afrikkalainen musiikkikulttuuri, etniset ja liturgiset vaikutteet sekä yksinäisyys ja kaipuu oikeudenmukaisuuteen. Virsikirjaan Löytyn sävelmiä ei sisälly lainkaan; ainostaan virren 'Kuule, Isä taivaan' teksti. Erilaiset messukokeilut loivat pohjaa 1980-luvulla syntyneelle Tuomasmessulle, joka tuli kaikkein suosituimmaksi nuorten aikuisten keskuudessa. Sen liturgisissa käytännöissä on ekumeenisia vaikutteita, ja musiikissa näyttäytyy monikulttuurisuus. Keskeisiä Tuomasmessun musiikin

elementtejä ovat virret, hengelliset laulut, gospel- ja soitinmusiikki sekä Taizé-laulut. Taizé-laulut ovat gregoriaanisen laulun ja ortodoksisen kirkkolaulun aiheista ammentavia lyhyitä hiljentymiseen tarkoitettuja meditatiivisia lauluja. Nuorten messujen käyttölauluiksi ovat yleistyneet myös nuoren seurakunnan veisut. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 582-584.)

Vuonna 1986 tapahtuneessa virsikirjan uudistamisessa taustalla oli muun muassa musiikillinen uudistus: toivottiin uusia virsiä ja aiheita. Myös nuoren seurakunnan veisujen alan valtaus, ja niiden tekemä lasten ja nuorten etäännyttäminen perinteisestä virsilaulusta vaikuttivat taustalla. Uutta virsikirjaa ei tehty enää tyylillisesti yhtenäiseksi, vaan mukaan otettiin myös laulunomaisia sävelmiä. Tilanne parani selvästi lasten virsien osalta, sillä kirjaan lisättiin muun muassa Anna-Mari Kaskisen ja Pekka Simojoen tekemiä virsiä. Tähän virsikirjaan päättyi myös keskustelu siitä, sopivatko niin sanotut hengelliset laulut, kuten G. C. Stebbsin 'Kiitos sulle, Jumalani', koraalikirjaan. Uuden virsikirjan tyyli pohja on laaja-alaisempi, ja virsien alkuperä ulottuu maantieteellisesti sekä ajallisesti laajemmalle. Virsikirjan uudistuksessa kirkon omasta uskosta ja olemuksesta käsin etsittiin uusia ilmaisuja sanomalle. (Suokunnas 1994, 41-42, 45, 48-49.)

Hengellistä musiikkia Suomessa edustaa myös *herätysliikkeiden ja vapaiden suuntien musiikki*. Rukoilevaisten herätysliikkeen veisuuperinteen perinteikkästä asemasta osoituksena on vuoden 1701 virsikirjan aseman pysyminen vahvana 2000-luvulle saakka. Siionin virsiä on uudistettu ja laajennettu muun muassa Jaakko Löytyn sävelmin, mutta niillä on säilynyt Siionin virsille tyypillinen perussävy: kirkkosävellajisuus, duuri- ja mollitonalliteetin vaihtelu saman sävelmän sisällä sekä niekut. Uudistettu vuonna 1999 ilmestynyt sointumerkein varustettu Siionin kannel edustaa laajaa hengellisen musiikin kenttää sisältäen Piaa Cantiones -sävelmiä, vanhoja luterilaisia koraaleja, hengellisiä kansansävelmiä, anglosaksisia sekä pohjoismaisia sävelmiä, lähetyskenttien lauluja sekä uusia koti- ja ulkomaisia sävelmiä. Laulujen suomalaisia säveltäjiä ovat muun muassa Jukka Leppilampi ja Jaakko Löytty. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 591-595.) Pääasiassa anglosaksisista maista Suomeen levinneiden vapaissa suunnissa, kuten adventti- ja vapaakirkossa sekä helluntaiherätyksessä musiikki on ymmärretty evankeliumin julistusvälineeksi, ja absoluuttisella musiikilla ei ole ollut sijaa seurakuntaelämässä. Kuitenkin viime aikoina on alettu hyväksyä myös taidemusiikin asema ja merkitys seurakuntatyössä. Vuonna 1976 ilmestyneessä Hengellisessä laulukirjassa suurin osa lauluista on otettu näiden hengellisten yhteisöjen omista kokoelmista, mutta vanhojen ja uusien hengellisten laulujen lisäksi mukana on luterilaisen kirkon virsiaineistoa. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 596-597.)

1980-luvulla myös laajalle Suomen evankelisluterilaisiin seurakuntiin levinneen kansainvälisen karismaattisen liikkeen johdosta on syntynyt useita *ylistymusiikkia* laulavia ”ylistyskuoroja”. Niiden suosima suhteellisen yksinkertainen musiikki on rinnastettu kiitos-, katumus-, ja ylistysrukoukseen, ja painotettu sen olevan enemmänkin hengellinen kuin musiikillinen toimintamuoto. Musiikki lähenee Vanhan testamentin psalmeja, missä myös kristillisen musiikin juuret ovat. Yleensä näitä yksi- tai kaksiäänisiä ulkomaalaista alkuperää olevia lyhyitä lauluja on säestetty pianolla, kitaralla sekä rytmisoittimilla. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 585.) Musiikin avulla ihminen voi ”asettua yhteyteen pyhän, ei-inhimillisen todellisuuden kanssa”. Musiikki, kuvat, symbolit, arkkitehtuuri sekä sanallinen ilmaisu muodostavat kokonaisuuden, jota ilman uskontoa on vaikea kuvitella. (Nissinen 2004, 15.)

2.2 Hengellisen musiikin koulukäytön historiaa

2.2.1 Aika ennen kansakoulua

Keskiajan kouluissa perehdyttiin virsilauluun ja liturgiaan, sillä koulut toimivat pappien valmistuslaitoksina. Uuden ajan alun uskonpuhdistuksen johdosta laulun opetuksen tarve lisääntyi, koska laulu liittyi keskeisesti keskeisimpään oppiaineeseen, uskontoon. Musiikilla ei tuolloin vielä ollut itsenäistä arvoa. Kansankielinen virsilaulu yleistyi pikku hiljaa 1500-luvun lopussa ilmestyneen suomenkielisen virsikirjan johdosta. (Pajamo 1976, 14-15, 20.) Ensimmäiset koulut perustettiin Suomeen 1666 piispa Johannes Gezelius vanhemman määrättyä, että jokaisessa seurakunnassa piti olla sisälukutaitoa opettava henkilö (Välimäki 1998, 91.) Ruotsi-Suomen ensimmäinen kirkkolaki määräsi kansan opettamisen lukkarien ja kappalaisten velvollisuudeksi, joten näin syntyivät lukkarin koulut (Iisalo 1968, 16; Välimäki 1998, 92). Kirkkolaki velvoitti myös huolehtimaan muutoin opetuksesta paitsi jäävien lasten opetuksesta, ja tätä tarvetta täyttämään perustettiin kirkollinen kiertokoulu. (Välimäki 1998, 94.) Suomalainen kasvatus- ja koulutusjärjestelmä onkin syntynyt kirkon kansan kasvattajan ja opettajan roolin johdosta (Kallioniemi 2005, 12; Vapaavuori 1997, 161).

Huolimatta siitä, että vielä 1700-luvullakin oppikoulu oli luonteeltaan pappien valmistuslaitos, hengellisen musiikin ja yleensäkin koululaulun arvostus laski (Iisalo 1968, 24; Pajamo 1976, 22). Tähän vaikuttivat maallisen soitinmusiikin tuleminen kouluun sekä urkujen tulo kirkkoihin, sillä koulukuoroille jäi vähemmän tehtäviä. Virsilaulua kuitenkin

harjoiteltiin 1700-luvun lopulla perustetuissa kiinteissä ja kiertävissä pitäjänkouluissa, vaikka laulu ei varsinaisesti kuulunutkaan koulun oppiaineisiin. (Pajamo 1976, 22, 25.)

1800-luvun alkupuolella kirkon opetus kuului valtion intresseihin. Uskonnollista ainesta oli mukana useiden kouluaineiden, kuten laulun, opetussuunnitelmissa. Uskonnonopetusta täydensivät jo keskiajalta koulun ohjelmaan kuuluneet hartaushetket, joita oli kolmentyyppisiä: aamuhartaudet, koulupäivän päätöshartaudet ja pakolliset kirkossakäynnit. (Hanho 1947, 6; Iisalo 1968, 14, 41-42.) Esimerkiksi vuoden 1843 koulujärjestyksen mukaan hartaudessa oli oltava mukana virren laulamista, rukousta ja raamatunlukua, olihan tavoitteena ”todellisen jumalanpelon istuttaminen oppilaisiin”. Kuitenkaan uskonto ei ollut koulujärjestyksessä tuntimäärältään hallitsevien aineiden joukossa, vaikka se olikin keskeinen ja tärkeä oppikoulun aine. (Iisalo 1968, 14-15, 42.) Hartaushetkien ja kirkossakäyntien johdosta uskonnonopetus toimi väylänä vallanpitäjien pyrkimyksille juurruttaa alamaisiin kuuliaisuutta varjellen yhteiskuntaa vallankumouksellisilta ajatuksilta, ja toisaalta kirkolle tärkeän uskonnon puhdasoppisuuden vaalijana (Aalto 1976, 609; Iisalo 1968, 14-15, 49). Edelleen 1800-luvun puolessa välissä virsiopetuksen motiiveina toimivat kansan sivistäminen, siveellisyys sekä kansallisuus. Laasosen ja Lindelöfin mukaan se oli eräs apukeino hallita toimetonta, juopottelevaa ja arvaamatonta nuorisoa. (Vapaavuori 1997, 80-84.)

Virsilaululla on Suomen oppikoulujen laulunopetuksessa pitkät perinteet, sillä se muodosti laulunopetuksen keskeisemmän aineksen aina 1860-luvulle asti. Käytännössä monen oppikoulun laulunopetus oli yksinomaan virsilaulua johtuen pääasiassa opettajatilanteesta: laulunopettajana toimi useimmiten seurakunnan urkuri tai lukkari. (Pajamo 1976, 109.) Laulu oli varsin keskeinen oppiaine Suomen kouluissa varhaisimmista ajoista asti (Halila 1949, 272). Silti virsilaululla on ollut kansanopetuksessa melko vähäinen osuus aina kansakouluun saakka. (Vapaavuori 1997, 158.) Kansanopetuksen ollessa kirkon johtamaa opetuksen keskeisempänä aineksena oli nimenomaan uskonto, ja kansanopetuksen päätehtävänä kristillisen mielen kasvattaminen. (Halila 1949, 235).

2.2.2 Kansakoulu: kristillistä uskoa ja laulua

Kansakoulu perustettiin vuonna 1866 ja se rakentui kristilliselle maailmankatsomukselle (Kallioniemi 2005, 13). Kansakoulun opetussuunnitelmassa uskonnolla oli alusta asti varsin tärkeä sija. (Tamminen 1967a, 1). Tähän vaikutti osaltaan vanhan, kirkollisen kansanopetuksen perinne. (Halila 1949, 235). Uskonnonopetuksen lisäksi kristillistä

kanteleen tai amerikkalaisen evankelistan Ira Sankeyn toimittaman 'Lauluja karitsan kiitokseksi'- kokoelman, lauluja. Muita opetuksessa käytettyjä hengellisiä lauluja olivat muun muassa J.V Hirvosen kokoelmat 'Hengellisiä lauluja lapsille' ja 'Halleluja. Hengellisiä lauluja'. Hengellisten laulujen sisällyttäminen kansakoulun opetukseen jäi kuitenkin opettajan oman harkinnan varaan, koska seminaareissa näitä lauluja ei opetettu. (Pajamo 1976, 174-176.)

Kansakoulun uskonnon opetussuunnitelmakomitean uskonnonopetusta koskevissa vuosien 1912-1915 alustavissa ehdotuksissa yläkansakoulun suunnitelmaan ehdotettiin seurakunnallisen aineksen käsittelyn mukaan ottamista. Nykyajan kristillisen elämän käsittely olikin uutta kansakouluissamme, ja se sai komitean yksimielisen kannatuksen. Kyseiseen seurakunnalliseen opetusaineeseen luettiin myös virret, joille komitea antoi uskonnonopetuksessa osittain uudenlaisen käytön: niitä ei vain opeteltaisi ulkoa, vaan ennen kaikkea laulettaisiin. Virsien rinnalla komitea halusi suunnitelmaan mukaan hengellisiä lauluja, jotka olivat laajalti käytössä etenkin yhdistyskristillisyyden piirissä. Komitea halusi hengellisiä lauluja myös laulunopetukseen haluamatta kuitenkaan määrätä virsien tai hengellisten laulujen lukumäärää. Komitean suunnitelmaan tuoma uusi opetettava aines, seurakuntatieto, sai suotuisan vastaanoton sekä arvostelussa että käytännössä. Komitean lopullisen mietinnön jälkeen esimerkiksi vuonna 1930 ilmestyneessä Heinämaan kirjassa esiintyy joitakin virsiä ja hengellisiä lauluja. (Tamminen 1967b, 100-101, 104, 229, 289.)

2.2.3 Hartauksista uusiin linjauksiin

Kansa- ja oppikoulujen aamurukoukset ovat perinteisesti olleet osa koulun uskontokasvatusta. Heti kansakoululaitoksen alusta asti, 1860-luvulta lähtien, oppikoulumallin mukaiset aamu- ja iltarukoukset vakiintuivat, vaikka niitä ei kansakoululainsäädännössä mainittukaan ennen vuotta 1958. Myös vuoden 1872 koulujärjestys toistaa pääpiirteissään jo keskiajalta alkaneen kouluhartausperinnettä koskevat ohjeet, joihin kuuluu virrenveisuuta, rukousta ja raamatunlukua. (Karttunen & Tamminen 1980, 7.) Kansakoulujen hallinnon erottaminen vuonna 1869 kirkollisista instituutioista oli merkittävä ratkaisu. Kirkko keskittyisi nyt vain hengellisiin kysymyksiin, ei kouluasioihin. Täysin kirkon ja koulun siteet eivät kuitenkaan katkenneet, koska papistolle jäi koulujen uskonnonopetuksen valvonta. Ratkaisulla haluttiin tietoisesti säilyttää koulun ja kirkon yhdysside. (Harju 2002, 218.)

Huolimatta vahvasta asemastaan kansakoulussa uskonto sai kuitenkin oppiaineista eniten osakseen arvostelua ja kehittämispalautetta maailmankatsomuksellisten ristiriitojen ja

uskonnonvapauden puutteiden johdosta 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. (Tamminen 1967a, 10). Uskonnonopetuksen luonnetta koskevat perusratkaisut tehtiinkin 1920-luvun alussa. Ensinnäkin vuonna 1921 säädetyn oppivelvollisuuslain myötä kansanopetus siirtyi kirkolta yhteiskunnalle. Vuoden 1922 säädetyssä uskonnonvapauslaissa koulussa opetettavaan tunnustukselliseen uskonnonopetukseen olisi sovellettava vapautussäännöksiä. Lisäksi vuonna 1923 säädetyssä kansakoululaissa määriteltiin uskonnonopetuksen määräytyvän oppilaan uskontokunnan mukaan, joita olivat käytännössä evankelisluterilainen ja ortodoksinen uskonnonopetus. Muita tunnustuksellisia vaihtoehtoja ei tunnettu, mutta uskontokuntaan kuulumattomille määrättiin opetettavaksi uskonnonhistoriaa ja siveysoppia. Vuonna 1923 säädetty kansakoululaki ei kuitenkaan koskenut oppikoulua, minkä vuoksi uskontokuntaan kuulumattomat vapautettiin kaikesta oppikoulun katsomusopetuksesta. Tähän tuli muutos elämäkatsomustieto-oppiaineen myötä vuonna 1984. (Pyysiäinen 1998, 43-45.)

Keskustelua herättänyt kysymys hartauksien osalta liittyi vuoden 1922 uskonnonvapauslain soveltamisesta koulujen hartauksiin. Vuoden 1937 kouluhallituksen kiertokirjeessä aamu- ja iltarukoukset rinnastettiin juridisesti tunnustukselliseen uskonnonopetukseen, joten kirkkoon kuulumaton oppilas oli huoltajan sitä vaatiessa vapautettava niistä. (Karttunen & Tamminen 1980, 8.) Vuoden 1952 toisessa osamietinnössä opetussuunnitelmakomitea sen sijaan korosti hartauksien koulu yhteisöä yhdistävää tehtävää todeten, ettei uskonnonvapauslain mukainen mahdollisuus saada vapautusta uskonnonopetuksesta koske koulun hartauksia. (KOPS1952, 29.) Mahdolliseksi aamuhartauksista vapauttaminen tehtiin koulujärjestykseen vasta vuonna 1962, mutta edelleen 1970-luvulla keskusteltiin julkisuudessa aamuhartauksista ja päivänavauksista (Karttunen & Tamminen 1980, 8, 22). Myöhemminkin laajaa keskustelua on käyty muun muassa uskonnonopetuksen asemasta ja tehtävästä yhteiskunnan ylläpitämässä koululaitoksessa (Kallioniemi 2005, 12).

Ennen vuotta 1952 virallisissa ohjeissa eikä lainsäädännössä kouluhartauksille ole asetettu juurikaan tavoitteita. Vanhan koulujärjestyksen määrittämä aamuhartauden rakenne, pari virrensäkeistöä, rukous ja raamatunluku pysyivät käytännössä yleisenä, jopa kaavamaisena sääntönä. 1950 uskontopedagogi ja opetussuunnitelmakomitean jäsen Martti Haavisto painottikin tilaisuuksissa ”jotka olivat kuolleimpia kohtia koko koulumenossa” muun muassa virsien ja laulujen osuutta aktivoivana tekijänä. Karttunen ja Tamminen mukaan hartauksille asetettiin opetussuunnitelmakomitean toimesta vuonna 1952 tavoitteita uskonelämän hoitajana, kasvatustavoitteiden arvopohjan ilmentäjänä, eettisen kasvatustehtävän toteuttajana sekä koulun yhteisöluonteen vahvistajana. (Karttunen &

Tamminen 1980, 8-9, 10.) Vuonna 1999 voimaan astuneissa koululaeissa päivänavaukset irrotettiin uskonnonopetuksesta (Salonen, Kääriäinen & Niemelä 2000, 284).

Peruskouluun siirryttäessä uskonnonopetusta uudistettiin yhteiskunnan tarpeisiin sopivaksi, ja tavoitteeksi tuli antaa valmiuksia toisten vakaumuksen ja maailmankatsomuksen arvostamiseen. Oppilaita tuli perehdyttää kristilliseen perinteeseen omasta kirkkokunnasta käsin ja laajentaa näkemystä muihin uskontoihin ja katsomuksiin. (Kallioniemi 2005, 16.) Viime vuosikymmeninä uskonnonopetuksen tavoite on siis muuttunut olennaisesti, sillä henkilökohtaiseen uskoon kasvattamisen sijaan peruskoulun uudistuksesta lähtien on pyritty edistämään oppilaiden uskonnollista, eettistä ja sosiaalista kehitystä. (Kallioniemi 2005, 17).

Vuoden 2003 uskonnonvapauslain myötä hallituksen esityksessä todettiin suomalaisen koulun perinteeseen kuuluvaksi juhlat, joissa esiintyy uskonnollista ohjelmaa, jumalanpalvelukset ja muut uskonnolliset tilaisuudet. Tarkoituksena ei ollut muuttaa koulun traditioita eikä vaikuttaa eri oppiaineiden sisältöön. Lisäksi tähdennettiin juhlaikäntöjen, kuten lukuvuoden päättäjäisten, jatkuvuutta sekä juhlatraditioita osana suomalaista kulttuuria. Perustuslakivaliokunta myös totesi, ettei yksittäisen virren laulaminen tehnyt koulun juhlasta ”uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä” uskonnonharjoittamiseksi katsottavaa tilaisuutta. Uskonnollisia tilaisuuksia sitä vastoin ovat selvästi koulujumalanpalvelukset ja hartaustilaisuudet. Näihin ketään ei velvoiteta osallistumaan omantuntonsa vastaisesti, ja vetäytyä voivat ne oppilaat ja opettajat, jotka eivät kuulu kyseiseen yhdyskuntaan, jonka uskonnollisia tapoja ja oppeja tilaisuuksissa noudatetaan. (Seppo 2003, 185, 188.) Lisäksi uudessa uskonnonvapauslaissa luovuttiin tunnustuksellisen uskonnonopetuksen käsitteestä sen monitulkintaisuuden johdosta, ja se korvattiin käsitteellä oppilaan oman uskonnon opetus. Näin lähdettiin positiivisesta oikeudesta saada oman uskonnon tai elämäntutkimuksen opetusta. Oman uskonnon opetuksesta todettiin, ettei se ole uskonnon harjoittamista. (Kallioniemi 2005, 20-21.)

Eduskunta totesi uuteen uskonnonvapauslakiin liittyvässä sivistysvaliokunnan mietinnössään, että suvaitsevaisuus on riittämätön tavoite uskonnonopetuksen asennekasvatukselle. Suvaitsevaisuuden lisäksi tulisi pyrkiä aitoon vuoropuheluun erilaisten uskontojen ja elämäntutkimusten välillä. Tämä taas edellyttää, että sekä enemmistön että vähemmistöjen uskonnonopetuksessa tutustutaan myös muiden uskontojen ja elämäntutkimusten sisältöön. (Seppo 2003, 183-184.) Muiden uskontojen opetussuunnitelmien perusteet hyväksyttiin opetushallituksessa vuonna 2006. (PMUOP2006, 2).

2.3 Aiempia tutkimuksia ja monikulttuurinen näkökulma

2.3.1 Virret ja hengelliset laulut koulussa

Järvelä (2002, 51) katsoo kirkkomusiikin aseman muuttuneen viime vuosisatojen aikana paljon koulun musiikinopetuksessa: vielä 1900-luvun alussa musiikin opiskeluun kuului suurimmaksi osaksi virsilaulua, kun taas nykyään virsiä ei lauleta juuri muulloin kuin koulun juhlissa, ja lisäksi oppilaat eivät tunnista kyseisiä lauluja virsiksi. (Järvelä 2002, 51.) Virsien opetukseen ei myöskään käytetä enää juurikaan musiikin tunteja. Myös opettajien omalla kiinnostuksella ja suhtautumisella virsiin on merkitystä koulujen virsiopetuksen määrään. Järvelä toteaa virsien aseman yläasteen musiikinopetuksessa olevan pieni, mutta vakaa: juhlissa virsiä lauletaan lähes aina, ja jotkut koulut järjestävät säännöllisesti koulujumalanpalveluksia. (Järvelä 2002, 52.)

Järvelän (2002, 46) mukaan suurin osa kouluista tekee yhteistyötä paikallisen evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa. Koulun ja seurakunnan tekemän yhteistyön määrään vaikuttavat opettajien omat asenteet virsiä kohtaan. Järvelän tutkimuksessa virsiä sisältyi harvoin aamunavauksiin. Kirkollisissa juhlissa taas virsiä laulettiin usein, ja suurin osa opettajista oli sitä mieltä, että koulun kirkollisissa juhlissa pitääkin laulaa virsiä. Edelleen muutamien koulujen kirkollisissa juhlissa virsiä ei laulettu usein, vaikka opettajat niitä haluaisivatkin laulettavan. Muutamassa koulussa virsiä ei laulettu, mutta niitä ei myöskään koettu tarpeellisiksi. Erään koulun kirkollisissa juhlissa virsiä taas laulettiin lähes aina, mutta musiikinopettajan mielestä se ei ollut tarpeellista. (Järvelä 2002, 46.) Lisäksi virsien esitys- ja säestystapojen Järvelä (2002, 52) toteaa olevan muuttumassa hiljalleen, sillä virsien säestyksessä käytetään kouluissa enenevässä määrin orkesterisoittimia tai bändiä perinteisten pianon ja urkujen lisäksi.

Tammisen ja Karttusen (1980) tutkimuksessa päivänavauksen sisällöstä toiseksi suosituin aines oli muu musiikki, viidenneksi suosituin hengellinen musiikki, ja virsilaulu vasta kymmenennellä sijalla. Hengellisen sekä muun musiikin suosio kasvoi ylemmille luokille mentäessä, kun taas alaluokkalaiset olivat virsien laulajia. Jyrkkä lasku yhteisen virsilaulun kannatuksessa tapahtui viidennen ja seitsemännen luokan välissä. (Karttunen & Tamminen 1980, 85.) Oikkosen ja Vainikan (1989, 48, 62) tutkielmassa opettajien virsien ja hengellisten laulujen valinnassa tyylin mukaan suosituin hengellisten laulujen ryhmä oli lastenlaulut ja toiseksi suosituin virret, joiden käyttöä virsikirjauudistus oli lievästi lisännyt opetuksessa.

Kolmanneksi eniten opetuksessa käytettiin nuorten hengellisiä lauluja ja neljäntenä tulivat perinteiset hengelliset laulut. Klassista kirkkomusiikkia vastausten perusteella käytettiin vain vähän, ja sen suosion ero muihin tyyliin verrattuna oli erittäin merkitsevä. (Oikkonen & Vainikka 1989, 48.) Järvelän (2002, 48) tutkimuksessa opettajat eivät katsoneet nuorten hengellisten laulujen korvaavan virsiä.

Oikkosen ja Vainikan tutkimuksessa tavallisin käyttötilanne virsille ja hengellisille lauluille oli uskontotunti. Toiseksi yleisin käyttötilanne virsille ja hengellisille lauluille oli musiikintunti, ja kolmanneksi päivänavaus (Oikkonen & Vainikka 1989, 71-72). Tavallisin virsien ja hengellisten laulujen käytötapa oli yhteislaulu, toiseksi suosituin äänite, ja kolmanneksi oppilaan/oppilasryhmän esiintyminen. Musiikkiliikuntaa virsien ja hengellisen musiikin kanssa harrastettiin vain vähän, ja se oli vähiten suosituin käytötapa. (Oikkonen & Vainikka 1989, 62-63.)

Suomelan (1999) tutkimuksessa opettajilta kysyttiin, onko koulun opetussuunnitelmaan kirjattu yhteistyötä musiikin ja muiden aineiden kanssa. Vastanneista 51:stä 23 ilmoitti aineiden välistä yhteistyötä olleen. Useimmiten mainittiin yhteistyö kuvaama- tai ilmaisutaidon kanssa, josta oli yhdeksän mainintaa. Seitsemällä vastaajalla yhteistyötä oli liikunnan kanssa, ja projektikohtaista yhteistyötä oli neljällä. Äidinkieleen integraatiota oli kolmella, historiaan sekä ympäristötietoon yhdellä. Maantiedon ja uskonnon kanssa musiikkiin integroimista oli kahdella vastaajalla. Kuitenkin kysymykseen ”Onko koulussanne toteutettu musiikin ja muiden aineiden yhteisiä projekteja?” oli vastannut 50 opettajaa. Näistä eniten mainintoja saivat yhteiset juhlat 36 maininnalla. Yhteiset musikaalit tai näytelmät mainittiin 8 kertaa. Yksittäisiä mainintoja saivat taito- ja taideaineiden yhteistyö, kulttuuritempaukset, taidenäyttelyt, teemaviikot ja -päivät, elokuvat, tanssiesitykset sekä työpajat ja tapahtumat yleensä. (Suomela 1999, 10-11.) Koulun yhteiset juhlat yhdistävät oppilaita ja työllistävät musiikinopettajaa. Musiikinopettajan tehtävänä on valmistaa koulun juhliin, kuten itsenäisyyspäivä-, joulun- ja kevätjuhliin, kuoro-, orkesteri-, laulu-, ja soitinyhtyeiden esityksiä. Jouluna ja keuhällä monien koulujen perinteeseen kuuluu käydä kirkossa, minne myös valmistetaan musiikkiohjelmaa. (Opetushallitus 1992, 9-10.)

Tiedusteltaessa opettajien virsille ja hengellisille lauluille asettamia kasvatustavoitteita opettajat nimesivät tärkeysjärjestyksessä tavoitealueista ensimmäiseksi kristinuskon sanoman viestittämisen. Toiseksi tärkeimmäksi kasvatustavoitealueeksi opettajat katsoivat eettisen ajattelun kehittämisen, kolmanneksi perinteen ja neljänneksi musiikin tuntemuksen. Viidennellä sijalla oli sosiaalisuus ja kuudenneksi tulivat elämykset. (Oikkonen & Vainikka

1989, 42-43.) Oikkonen ja Vainikka (1989, 70) toteavat virsien ja hengellisten laulujen käytön vain kristillisen uskon viestittämisen välineenä voivan aiheuttaa sen, ettei niitä uskalleta käyttää. Asia olisi toisin, mikäli ne nähtäisiin osana suomalaista kulttuuriperintöä. Opettajat vastasivat tavoitteisiin ja avoimeen kontrollikysymykseen kuitenkin epäjohdonmukaisesti, joten Oikkonen ja Vainikka toteavat virsien ja hengellisten laulujen kasvatustavoitteiden olevan epäselviä opettajille itselleen. Opettajat huomioivat oppilaan iän ja kehitystason opetettavia lauluja valitessaan, mutta kasvatustavoitteiden merkitys on vähäinen. (Oikkonen & Vainikka 1989, 70, 73-74.) Järvelän (2002, 52) mukaan opettajat pitävät virsien osaamista osana suomalaista yleissivistystä.

Oikkonen ja Vainikka (1989) huomasivat, että mitä enemmän opettaja pyrkii laajentamaan oppilaiden musiikintuntemusta, sitä harvemmin hän laulattaa virsiä ja hengellisiä lauluja musiikintunneilla. Mitä enemmän opettaja taas pyrkii siirtämään kulttuuriperinnettä jälkipolville, sitä vähemmän hän opettaa uusia hengellisiä lauluja ja virsiä. Vaikka suurin osa opettajista halusi viestittää virsien ja hengellisten laulujen avulla kristinuskon sanomaa, niin oppikirjojen tekijät taas halusivat siirtää kulttuuriperinnettä jälkipolville joululaulujen myötä. (Oikkonen ja Vainikka 1989, 60, 70.)

Musiikin oppikirjojen voidaan katsoa olevan hengellisten laulujen osalta puutteellisia: opettajat kertoivat tarpeistaan saada tuore ja mukaansatempaava koulukäyttöön soveltuva hengellisten laulujen kokoelma, joka edesauttaisi hengellisten laulujen koulukäyttöä virsien ohella. Oikkonen ja Vainikka katsovat tutkielmansa perusteella kenttätöihin tarpeelliseksi virsien ja hengellisten laulujen opetuspaketin musiikintunteja varten. Haastatteluissa oli tullut ilmi toivomuksia opetuspaketista, jossa olisi virsien lisäksi niiden historiallista taustaa. (Oikkonen & Vainikka 1989, 74-76.)

2.3.2 Näkökulmana monikulttuurisuus

Monikulttuurinen näkökulma lähtee siitä, että oppilaille järjestetään oppimiskokemuksia, jotka kehittävät ymmärrystä, sensitiivisyyttä ja kunnioitusta eri etniskulttuurisia ihmisryhmiä kohtaan. (Anderson & Campbell 1996, 1). Jotkut tekevät eron monikulttuurisuuden ja monietnisyyden välillä, kun Anderson ja Campbell tässä viittaavat etniseen kulttuuriin jättäen määritelmän ulkopuolelle muut kulttuuriset asiat eli iän, sukupuolen, elämäntavan sekä uskonnolliset yhteydet. (Anderson & Campbell 1996, 8.) Kuitenkin Hautaniemen (2001, 25) mukaan usein osa etnistä identiteettiä on uskonto.

Linderin (1998, 6) mukaan postmodernissa yhteiskunnassa monikulttuurisuus ei välttämättä tarkoita ainoastaan etnistä erilaisuutta, vaan myös eri ikäryhmien, erilaisten kulttuuristen alaryhmien sekä aatteellisten ryhmien rinnakkaiselo. Linder itse käsittelee monikulttuurisuutta lähinnä sen yleisimmässä merkityksessä etnisenä monikulttuurisuutena, mutta katsoo monien asioiden olevan yleistettävissä muuhunkin kulttuuriseen erilaisuuteen. (Linder 1998, 6.) Linder (1998, 33-34) arvelee etniseen alkuperään perustuvan luokittelun monikulttuurisessa musiikkikasvatuksessa olevan kaikkein yleisintä, mutta aina vain hankalampaa: kulttuuri ja musiikki kun eivät palaudu yhtä selkeästi jollekin tietylle maantieteelliselle alueelle kuin vielä joitakin vuosikymmeniä sitten.

Elliot (1995) viittaa monikulttuurisuudella yhteisessä sosiaalisessa systeemissä olemassa oleviin erilaisiin ryhmiin, kulttuuriseen moninaisuuteen ja moniarvoisuuteen. Hän katsoo monikulttuuriseen yhteisöön kuuluvaksi erilaisia poliittisia, etnisiä, uskonnollisia, taloudellisia ja ikään perustuvia kulttuureita, mikrokulttuureita. Elliotin mukaan musiikkikasvatuksen pitäisi olla monikulttuurista, sillä musiikkikin ihmisyyhteisöjen ilmiönä koostuu musiikkikulttuureiden moninaisuudesta. (Elliot 1995, 207.) Nettlin (1998) mukaan mikä tahansa musiikki on etnistä, sillä jokaista musiikkia kohden on olemassa ryhmässä ihmisiä, jotka pitävät sitä omanaan. Etnomusikologien näkökulmasta musiikkia tulisikin aina tarkastella sen kulttuurisessa kontekstissaan. Tämän johdosta tulisi yrittää ymmärtää, miten yhteisö käsittää musiikin, miten sitä voidaan käyttää ja missä tilanteissa: esimerkiksi mikä on musiikin rooli uskonnossa. Etnomusikologia alana onkin kiinnostunut kaikenlaisesta musiikista yhteiskunnassa: taide-, kansan-, populaari- ja uskonnollisesta musiikista. (Nettl 1998, 24-26.)

Juvosen ja Anttilan (2003) tutkimuksessa musiikkikasvattajien koulutuksesta ehdotuksissa musiikkikasvatuksen koulutuksen kehittämiseksi tuli opintojen sisällöistä tiedusteltaessa esiin 'kansojen musiikin' liian pieni määrä ja melko heikko sisältö. (Juvonen & Anttila 2003, 289.) Samassa tutkimuksessa kysyttäessä täydennyskoulutustarpeita virolaiset musiikkikasvatuksen opiskelijat totesivat tarpeen kyetä vastaamaan nykypäivän integroituvan maailman haasteisiin. (Juvonen & Anttila 2003, 302.) Juvonen ja Anttila (2003, 324) toteavat perinteen ja sen säilyttämisen suhteessa uudistumiseen olevan yksi musiikkikasvatuksen nykypäivän haasteista, ja kysyvät kuinka kulttuurille ominaisia piirteitä, arvoja ja käytänteitä pysytään säilyttämään monikansallistuvan ja monimuotoistuvan musiikkikulttuurin kentällä.

Riihimäen (2005) tutkiessa musiikkikulttuureiden eri osa-alueiden opetusta musiikkikulttuurit oli jaettu seuraaviin osa-alueisiin: musiikin käyttöyhteydet, kansanmusiikki,

populaarimusiikki, taidemusiikki, laulu, soitto, soittimet, tanssi, musiikkikulttuurin historia sekä musiikin ja uskonnon välinen yhteys. Näitä musiikkikulttuurien osa-alueita opettajan huomioivat melko tasaisesti, kuitenkin niin, että keskeisimpiä ja useimmin tunneilla käytettyjä osa-alueita olivat laulu, soitto, soittimet sekä kansanmusiikki. Musiikin käyttöyhteyksiä, tanssia, ja musiikin ja uskonnon välistä yhteyttä oli kyllä opetuksessa, mutta ne eivät olleet yhtä säännöllisesti esillä kuin muut musiikkikulttuurien osa-alueet. (Riihimäki 2005, 38.)

Riihimäen pro gradu -tutkielmassa (2005) musiikinopettajia pyydettiin määrittelemään käsite 'monikulttuurinen musiikkikasvatus'. Yleisin vastaus sisällöltään oli ”Erilaisiin musiikkikulttuureihin tutustumista kuunnellen, soittaen ja laulaen.” Eräs opettaja määritteli monikulttuurisen musiikkikasvatuksen näin: ”Hyvä perehtyminen länsimaiseen musiikkikulttuuriin, jonka sisällä myös monille vieraita ”musiikkikieliä”. Ainakin muutamien poimintojen kautta perehtymistä vieraampiin kulttuureihin.” Toisaalta osa opettajista ei ollut sisäistänyt monikulttuurisen musiikkikasvatuksen merkitystä tai ei edes tiennyt, mitä termillä tarkoitetaan. Tämän Riihimäki arvelee johtuvan siitä, monikulttuurinen musiikkikasvatus on käsitteenä melko uusi. (Riihimäki 2005, 33-34, 54.)

Sille, mitä monikulttuurinen musiikkikasvatus voisi olla, ei ole olemassa yhtä mallia. (Westerlund 1999, 28.) Linderin (1998, 59) mukaan monikulttuurisen musiikkikasvatuksen määrittelyä ei voikaan tehdä kukaan ulkopuolinen, vaan sen on tapahduttava siellä, missä musiikkikasvatusta toteutetaan: ympäröivä yhteiskunta ja sen muutokset tulee ottaa huomioon, ja viime kädessä jokainen opettaja määrittää monikulttuurisen musiikkikasvatuksen itse omien tietojensa, kokemustensa ja oppilaantuntemuksen perusteella. Westerlundin (1999, 28) mukaan monikulttuurinen musiikkikasvatus integroi ihmisiä asettaen ihmiset dialogiin, jossa huomioidaan ja ymmärretään yhteisesti jaetun arvo sekä kulttuurinen erilaisuus ja rikkaus.

Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen lähtökohtia

Elliotin (1996) mukaan opetuksessa tulisi lähteä liikkeelle lasten omasta kulttuurisesta ympäristöstä tulevasta musiikista. Tämän jälkeen voidaan opetussuunnitelmassa siirtyä kohti vieraampia musiikkikulttuureja. Kuitenkin alkuperäisen materiaalin saavuttaminen voi olla hankalaa, joten on suositeltavaa käyttää hyväksi myös oman alueen ja maan musiikillista moninaisuutta ponnahduslautana vieraampiin musiikkikulttuureihin tutustumisessa. (Elliot 1996, 12-13.) Mikäli ymmärrämme miten oma musiikkimme on rakentunut ja integroitunut kulttuuriimme, voimme myös ymmärtää muita musiikkikulttuureja. (Nettl 1998, 24).

Kulttuurisen moninaisuuden kunnioittaminen syvimmällä tasolla vaatii oman kulttuurin kunnioittamista ja rikasta jakamista kyseiseen kulttuuriin kuuluvien kanssa, sekä samanaikaista muiden kulttuurien maistelua. Olisi vakava virhe riistää lapsilta heidän oma perinteensä. Meidän ei tulisi olla niin ”multikulttuurisia”, että unohtamme rikastaa jokaisen lapsen musiikillista kokemusta hänen alkuperäisestä alakulttuuristaan. (Reimer 1989, 145.) Seikkailu vieraaseen musiikkikulttuuriin ja sen kulttuurisideologisiin merkityksiin antaa opiskelijalle kasvun mahdollisuuden: mahdollisuuden tutustua omaan musiikilliseen sekä muuhun minään, ja minän suhteeseen toisiin. Monikulttuurinen opetussuunnitelma yhdistää yksilöllisen minän muihin musiikintekijöihin ja yleisöihin toisissa paikoissa ja toisissa ajoissa. Eri musiikkikulttuurien opettaminen tarjoaa siis oppilaille mahdollisuuden keskeisen humanistisen kasvatuksen tavoitteen saavuttamiseen: itsensä ymmärtämiseen toisten ymmärtämisen kautta. (Elliot 1995, 209.) Reimerin (1989, 145) mukaan lasten tulisikin sisäistää se, että ihmisyyttä ilmastaan jokaisessa kulttuurissa ainutlaatuisesti.

Reimerin (1989, 145) mukaan voimallisoin tapa kokea ja tutkia, miten kukin yhteisen identiteetin jakava ryhmä tuntee elämän, on musiikki, sekä taide yleensä. Suurimman hyödyn musiikkikappaleesta saa, kun se, kulttuurisesta alkuperästään huolimatta käsitellään ja koetaan taiteellisista lähtökohdistaan käsin. Tavoitteena on nimenomaan musiikillinen kokemus, joten kulttuuriset näkökohdat tulisi ylittää. (Reimer 1989, 145-146.) Elliotin (1995, 197) mukaan musiikkiteokset ja musisointi ovat tehokkaita välineitä hahmottaa kulttuurin ominaispiirteitä. Kuitenkin Elliotin (1995) mukaan monissa musiikillisesti pluralistisissa maissa monet musiikinopettajat opettavat esimerkiksi vain yhtä tai kahta taide- tai populaarimusiikin lajia. Tällöin oppilaat eivät ymmärrä musiikin olevan monimuotoista kansallista, alueellista ja paikallista kulttuuria tai monimuotoista inhimillistä toimintaa. (Elliot 1995, 208.)

Näkökohtia monikulttuurisuuteen Suomessa

Opetushallituksen raportin mukaan musiikinopetuksen opintokäyntikohteita voivat olla esimerkiksi kirkot tai konsertit (Opetushallitus 1992, 10). Musiikinopettajan joutuu peruskoulun kehittämisen myötä työssään pohtimaan millaisia ratkaisuja hänen on valittava kohdatessaan erilaisista kulttuureista tulevia lapsia ja nuoria. Raportissa todetaan musiikin tarjoavan kokonaisvaltaisen persoonallisuuden kehityksen osana monipuolisia mahdollisuuksia opetussuunnitelman eheyttämiseen ja antavan lähtökohtia koulun kulttuurikasvatukselle. Musiikin katsotaan integroituvan opetuksellisesti lähes kaikille

koulukasvatuksen alueille ja olevan luontevasti liitettävissä kansainvälisyyskasvatukseen. (Opetushallitus 1992, 35-36.)

Tutkittaessa iranilaisten maahanmuuttajaoppilaiden kokemuksia musiikinopetuksesta Suomessa tuli ilmi, että heille tuttuja musiikkikulttuureita käsiteltäessä tunnilla he osallistuivat tunnin kulkuun tai toivat tunnille materiaalia. Osa maahanmuuttajista oli pitänyt esitelmän, eräs tanssinut iranilaisia tansseja, ja toiset tuoneet tunnille videon tai kasetin. (Havila 2001, 106.) Kuitenkin myös Suomessa somalilasten vanhemmat ovat kieltäneet lapsiaan osallistumasta musiikin tunneille (Westerlund 1999, 26; Klemetti & Ritvaniemi 1998, 60-65). Klemettin ja Ritvaniemen (1998) tutkimuksessa Suomessa asuvien islaminuskoisten somalien suhtautuminen musiikkiin ja peruskoulun musiikinopetukseen kävi ilmi, ettei ole olemassa yhtä tiettyä somalialaisen muslimin tapaa suhtautua musiikkiin ja suomalaisen peruskoulun musiikinopetukseen. Esimerkiksi tutkimukseen haastatteluista perheistä useimpien lapset eivät osallistu lainkaan koulun musiikintunneille, mutta suurin osa kertoo kuitenkin lasten voivan osallistua koulun juhliin ja oppitunteihin, joihin poikkeuksellisesti liittyy musiikkia. Kuitenkin tilanteissa, joissa musiikki poikkeuksellisesti liittyy jonkun muun aineen kuin musiikin oppituntiin, puolet haastateltavista mainitsee läsnäolon ehdoksi sen, ettei musiikkiin liity tanssia tai kristillistä sanomaa. (Klemetti & Ritvaniemi 1998, 60-65.) Silti Linderin (1998, 41) mukaan kuunnellessaan tai soittaessaan luokan jokainen oppilas tekee sitä omista lähtökohdistaan: ”Intiaanien musiikkia soittaessaan tai kuunnellessaan suomalainen yläasteelainen ei muutu intiaaniksi.”

Riihimäen (2005) pro gradu -tutkielmassa monikulttuurisen musiikkikasvatuksen oppimateriaalin saatavuus oli opettajien mielestä huono tai kohtalainen. Vastaukset voi tulkita myös niin, että opettajilla ei ollut mielipidettä tai tietoa opetusmateriaalin saatavuudesta. Erityisesti painottuivat koulutuksen, kurssien, nuottien ja kuuntelumateriaalin tarve. Vastuksista kävi ilmi, että materiaalia saisi olla helpommin, näkyvämmiin ja enemmän tarjolla. (Riihimäki 2005, 41-42.)

2.4 Opetussuunnitelmista

2.4.1 Valtakunnallisesta opetussuunnitelmasta

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaan *musiikin opetuksen tehtävänä* on rohkaista oppilasta musiikilliseen toimintaan, antaa hänelle musiikillisen

ilmaisuvälineitä ja auttaa häntä löytämään oma kiinnostuksen kohteensa musiikin alueelta. Tehtävänä on myös auttaa ymmärtämään musiikin aika- ja tilannesidonnaisuus: musiikki on erilaista eri aikoina, eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Sillä on myös erilainen merkitys eri ihmisille. Opetus antaa välineitä oppilaan oman identiteetin muodostumiseen ja välineitä kehittää sosiaalisia taitoja sekä kulttuurisen erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Musiikin opetuksen tavoitteena on rakentaa uteliasta ja arvostavaa suhtautumista erilaisiin musiikkeihin. Oppilaan kokonaisvaltaista kasvua tuetaan yhteyksillä muihin oppiaineisiin. (POPS2004, 232.)

Vuosiluokilla 1-4 eräs keskeinen sisältö on laulu-, soitto-, ja kuunteluohjelmisto, jonka tarkoituksena on tutustuttaa oppilas suomalaiseen sekä muiden maiden ja kulttuurien musiikkiin muun muassa esimerkein eri aikakausilta ja eri musiikin lajeista. Hyvän osaamisen kuvauksen mukaan oppilas muun muassa tunnistaa kuulemaansa musiikkia ja osaa myös ilmaista kokemustaan kuuntelusta sanallisesti, kuvallisesti tai liikkeen avulla. (POPS2004, 233.) Vuosiluokkien 5-9 musiikin opetuksessa jäsennetään musiikillisia kokemuksia ja musiikillista maailmaa. Tavoitteena esimerkiksi on, että oppilas laajentaa ja syventää eri musiikin lajien ja tyylien tuntemustaan, ja rakentaa luovaa suhdettaan musiikin ilmaisumahdollisuuksiin musiikillisen keksinnän avulla. Keskeisinä sisältöinä vuosiluokilla 5-9 ovat muun muassa eri tyylejä ja lajeja edustava soitto- ja lauluohjelmisto sekä monipuolinen kuunteluohjelmisto, jota jäsennetään ajallisesti, paikallisesti ja kulttuurisesti. Lisäksi keskeisen suomalaisen musiikin ja musiikkielämän tuntemus toimii yhtenä kriteerinä päättöarvosanalle 8. (POPS2004, 233-234.)

Uskonnon opetuksessa kaikissa uskontosidonnaisissa ryhmissä uskontoa tarkastellaan oppilaan oman kasvun näkökulman lisäksi myös yhteiskunnallisena ilmiönä, ”inhimilliseen kulttuuriin vaikuttavana pohjavirtana”. Uskonnon opetuksessa korostetaan sekä oman uskonnon tuntemista että valmiuksia kohdata muita, etenkin suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavia uskontoja ja katsomuksia. Opetuksen tehtävänä on tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia aineksiksi identiteetin ja maailmankatsomuksen rakentamiseen. Tavoitteena on muun muassa uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys, omaan uskontoon ja suomalaiseen katsomusperinteeseen perehdyttäminen sekä muihin uskontoihin tutustuttaminen. (POPS2004, 204.)

Evangelisluterilaisen uskonnon opetuslähtökohtana on tutustuttaa oppilas monipuolisesti uskonnolliseen kulttuuriin. Oppilasta autetaan ymmärtämään uskonnon merkitystä hänen omassa elämässään sekä näkemään uskontojen vaikutuksia kulttuurissa ja yhteiskunnassa.

Vuosiluokkien 1-5 opetuksessa tutustutaan omien kokemusten sekä tietojen kautta ympäröivään uskonnolliseen maailmaan. Keskeisenä sisältönä on muun muassa ”arvokas ja ainutlaatuinen elämä”, jonka kautta opetellaan suvaitsevaisuutta ja tutustutaan alustavasti kirkkoihin, uskontoihin ja vähemmistöihin, jotka liittyvät oppilaiden elämään. Luterilaisen kirkon elämään tutustuttaessa tarkastellaan virsiä ja muita hengellisiä lauluja. Vuosiluokilla 6-9 tavoitteina ovat muun muassa oppilaan perehdyttäminen luterilaiseen kirkkoon ja kunnioitus eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä kohtaan. Vuosiluokkien 6-9 sisältöihin kuuluvat muun muassa Raamatun kulttuurivaikutukset sekä kristillinen virsi- ja muu musiikkiperinne. (POPS2004, 204-207.)

Elämäkatsomustiedon opetuksen lähtökohtiin kuuluu filosofiaa sekä yhteiskunta- ja kulttuuritieteitä. Tavoitteena on muun muassa katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttaminen sekä lähiympäristön katsomuksiin ja kulttuureihin tutustuminen. Elämäkatsomustiedon sisältöihin kuuluu esimerkiksi suomalaisen kulttuurin ja kulttuurivähemmistöjen tuntemus, maailman kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus. Vuosiluokilla 6-9 tavoitteena on muun muassa laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä ja oppia tuntemaan eri kulttuureissa tärkeänä pidettyjä arvoja, niiden taustoja ja välittymistä. (POPS2004, 216-218.)

2.4.2 Alakoulun opetussuunnitelmasta

Koulun oman opetussuunnitelman (2004) mukaan *musiikkikasvatuksen* tehtävänä on tukea lapsen yhteistyötaitoja, kehittää sosiaalisuutta ja tutustuttaa ja välittää eteenpäin oman kansan musiikkiperinnettä. Myös muista kansoista saadaan musiikin kautta kokemuksia oppien näin myönteistä suhtautumista toisiin kulttuureihin ja toisiin ihmisiin. Sisällöissä paneudutaan esimerkiksi oman kulttuurin ja muiden kulttuurien kansanmusiikkiin tutustumiseen ja kontakti- ja kommunikointiharjoitteisiin.

3.-6. luokilla oppilas tutustuu sekä suomalaiseen että kaukaisempaankin lauluperinteeseen sekä ”muuhun ajankohtaiseen laulustoon”. Opetussisällöissä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan integrointi koulun yhteisiin teemoihin ja juhliin sekä luokan aihekokonaisuuksiin. Ulkoa kuudenteen luokkaan mennessä opetellaan koulun perinteisiin liittyvät yhteislaulut: Keski-Suomen kotiseutulaulu, Maamme, Enkeli taivaan ja Suvivirsi. Lisäksi musiikin aihekokonaisuudessa ’kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys’ syvennyttään suomalaisen musiikkiin osana länsimaista musiikkikulttuuria. Myös ulkoeurooppalaisia, kuten afrikkalaista, arabialaista ja intialaista musiikkikulttuureja opiskellaan. Aihekokonaisuuden

sisällä harjoitellaan myös juhlapäiviin, juhliin ja vuodenaikoihin liittyviä lauluja sekä muita kansallisia ja kansainvälisiä yhteislauluja.

Evangelisluterilaisen uskonnon opetussuunnitelmassa koulun uskonnonopetuksen päämääränä on antaa lapsille työvälineitä, käsitteitä ja tietoja, joiden avulla he voivan tarkastella uskonnollisia kysymyksiä, sillä ”Ne ovat olennainen osa kulttuuriamme, suomalaista ja eurooppalaista perintöämme.” Oppilas tutustuu kirkkovuoden juhlien viettoon, kirkkotaiteeseen, kirkkomusiikkiin, muuhun hengelliseen musiikkiin sekä kristillisiin perinteisiin. Vuosiluokilla 1-2 oppilas tutustuu kirkkovuoden juhlien lisäksi perhejuhliin, sekä muihin kirkkoihin ja uskontoihin arkikokemustensa ja lähiympäristön esimerkkien kautta. Ensimmäisellä vuosiluokalla sisällöissä mainitaan kirkkovuoden juhlista adventti, joulukuun, palmusunnuntai ja pääsiäinen sekä oman perheen joulukuun- ja pääsiäisperinteet.

Luokilla 3-5 oppilas ”tutustuu muihin kristillisiin kirkkoihin ja ympäröiviin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin katsomuksiin, jos luokan tilanne niin vaatii.” Vuosiluokalla 3 tutustutaan myös omiin juuriin, perheen ja suvun arvoihin ja perinteisiin. Luokilla 3-5 tarkastellaan yhdessä elämisen ja oikeudenmukaisuuden kysymyksiä ja lauletaan virsiä ja muuta hengellistä musiikkia. Vuosiluokalla 6 lauletaan edelleen virsiä ja muita hengellisiä lauluja, tutustutaan ortodoksiseen perinteeseen ja vuosiluokan oppisisältöihin kuuluvaan kirkkotaiteeseen. Raamattuun tutustumisen myötä tarkastellaan erityisesti lähimmäisen rakkautta sekä kristillistä rauhankasvatusta. Uskonnon aihekokonaisuuden ’kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys’ myötä oppilas tutustuu eri kirkkokuntien ja aikakausien tapakulttuuriin oppien erilaisuuden ja oman kulttuurin arvostamista. Ekumeenista kasvatusta toteutetaan oman paikkakunnan kristillisistä yhteisöistä tutustumisesta aina median kautta maailmanlaajuisiin liikkeisiin tutustumiseen.

Elämänkatsomustiedon opetussuunnitelmassa päämääränä on kasvaa humaniksi ihmiseksi katsoen ”elämää menneisyyteen, koska perinteet ja historia ovat nykyhetken rakennusaineita, nykyaikaan, koska elämä on mielenkiintoista ja elämme siitä juuri nyt ja tulevaisuuteen, koska olemme uteliaita ja kestävään kehitykseen suuntautuneita.” Elämänkatsomustiedon tavoitteena on muun muassa kasvaa katsomuksellisesti yleissivistyneeksi maailmankansalaiseksi. Oppiaineen työtapoina on mainittu esimerkiksi taidekasvatus ja opintokäynnit. Vuosiluokilla 1-2 tutustutaan kulttuuriperintöön kodin ja koulun juhlien, ajankohtaisten tapahtumien sekä juhlapäivien muodossa. Kansainvälisyydestä opitaan erilaisiin kansallisuuksiin tutustumalla sekä oppilaiden että opettajien matkakokemusten kautta. Vuosiluokilla 3-4 kulttuuriperinteistä tutustutaan muun muassa muinaissuomalaisiin

uskontoihin. Viidennellä vuosiluokalla pohditaan, mitä on suomalaisuus, ja tutustutaan eri uskontoihin ja kulttuureihin. Kuudennella luokalla perehdytään kansalliseen kulttuuriin ajankohtaisten asioiden, nuorisokulttuurien ja suvaitsevaisuuteen liittyvien teemojen kautta, ja tutustutaan evankelisluterilaisuuteen, ortodoksisuuteen ja katotilaisuuteen. Elämäkatsomustiedon aihekokonaisuudessa 'kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys' katsotaan tiedon eri kulttuurialueiden uskonnollisesta ja aatteellisesta katsomusperinnoitä auttavan ymmärtämään ja suvaitsemaan monikulttuurisuutta.

2.4.3 Yläkoulun opetussuunnitelmasta

Musiikin opetussuunnitelmassa vuosiluokalla 7 ohjataan laajojen sävellysten kuuntelemiseen, kerrataan ja syvennetään musisointitaitoja, tutustutaan Midi-laitteisiin sekä tutustutaan maailman erilaisiin musiikkikulttuureihin. Vuosiluokkien 8-9 valinnaiskursseilla oppilaille on mahdollisuus hankkia uusia ja syventää jo omaksuttuja tietoja ja taitoja.

Päätösarvioinnin kriteereissä arvosanalle 8 todetaan muun muassa oppilaan osaavan kuunnella musiikkia havaintoja tehden ja osaavan esittää perusteltuja näkemyksiä kuulemastaan. Arvosanan 8 saadakseen oppilas myös tuntee keskeistä suomalaista musiikkia ja musiikkielämää ja tunnistaa eri musiikin lajeja sekä eri aikakausien ja kulttuurien musiikkia. Lisäksi hän osaa käyttää musiikillisia elementtejä omien musiikillisten ideoidensa kehittämisessä.

Tavoitteina onkin vuosiluokilla 3-9 luoda pohja musiikkikokemuksille toiminnallisuuden ja elämyksellisyyden kautta. Oppilaille halutaan antaa riittävä yleissivistys musiikin eri alueilta ja kokemuksia eri musiikkikulttuureista. Osa tärkeistä juhlalauluista tulisi hallita ulkoa ja keskeisiä musiikin tyylilajeja tulisi tunnistaa. Oppilasta ohjataan aktiiviseen musiikin kuunteluun ja hänelle annetaan valmiuksia valikoivaan musiikin kuluttamiseen. Kokonaisvaltaista oppimista tuetaan etsimällä yhteyksiä muihin aineisiin. Opetuksen toivotaan johtavan monipuoliseen musiikkiin kohdistuvaan innostuneisuuteen ja uteliaisuuteen, joka ulottuu myös koulun ulkopuolelle.

Evankelisluterilaisen uskonnon opetussuunnitelman mukaan vuosiluokalla 7 keskitytään keskeisiin maailmanuskontoihin, niiden levinneisyyteen, kokosuhteisiin sekä uskonnollisen elämän pääpiirteisiin. Lisäksi tarkastellaan uskonnon ulottuvuuksia ja niiden vaikutuksia yksilöön, yhteisöön ja kulttuuriin. 8. vuosiluokalla käsiteltävän osa-alueen ”kirkko” sisällä käsitellään kristinuskon syntyä ja kehitystä, kirkkorakennusta, kristillistä ja erityisesti

luterilaista uskoa, sekä sen inhimillistä ja yhteiskunnallista merkitystä. Suomalaisesta katsomusperinteestä hahmotetaan yleiskuvaa Suomen uskontotilanteesta, jolloin tarkastellaan erityisesti luterilaista ja ortodoksista kirkkoa, ja lisäksi muita kristillisiä kirkkoja ja yhteisöjä, muita uskontoja ja uskonottomuutta. Uskonnonvapauden ja suomalaisten muinaisuskojen ohella käsitellään luterilaisen kirkon jäsenyyttä ja toimintaa sekä kristillistä virsi- ja muuta musiikkiperinnettä. Yhdeksännellä luokalla keskitytään Raamattuun, sen rakenteeseen, syntyyn, tulkintaan, käyttöön ja kulttuurivaikutuksiin. Lisäksi yhdeksännellä luokalla tarkastellaan ihmistä eettisenä olentona, ja ohjataan eettisten normien, arvojen ja periaatteiden tunnistamisesta ja pohtimisesta niiden soveltamiseen. Etiikan teemassa pureudutaan kristilliseen ihmiskäsitykseen sekä kristillisen etiikan peruspainotuksiin, kuten Jeesuksen vuorisaarnaan ja vertauksiin.

Päätösarvioinnin kriteereiden arvosanalle 8 mukaan oppilas muun muassa osaa käyttää uskonnollista tietoa ja hahmottaa omaan maailmankatsomukseensa vaikuttavia tekijöitä ja ymmärtää muun muassa suomalaisen luterilaisuuden perusluonteen. Hän ymmärtää sekä suomalaista uskonnollisuutta ja katsomusperinnettä että uskontoa ilmiönä. Lisäksi hän arvostaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä, tunnistaa uskontojen vaikutuksia ja ymmärtää niin uskonnollista ajattelua kuin myös uskonnollisen kokemuksen ja käyttäytymisen luonnetta.

Elämäkatsomustiedon opetussuunnitelman mukaan 7. luokalla opetuksen pääosassa ovat katsomuksiin liittyvät käsitteet, kuten maailmankuva sekä maailman- ja elämäkatsomus. Tällöin tutustutaan myös maailman keskeisempiin katsomusperinteisiin sekä tieteelliseen maailmankuvaan. Kahdeksannella luokalla tarkastellaan moraalialia ja hyvää elämää. Yhdeksännellä luokalla käsitellään kansalaisuutta ja hyvää yhteiskuntaa, kuten demokratiaa, yhteiskunnan moniarvoisuutta sekä ihmisen ja luonnon välistä suhdetta. Tavoitteina vuosiluokille 6-9 mainitaan mielenkiinnon herääminen omaa ja vieraita kulttuureja kohtaan, nuoren kriittisten ja eettisten ajattelutaitojen kehitys sekä erilaisten maailmankatsomusten tuntemisen ohella nuoren oman elämäkatsomuksen kehittyminen suvaitsevaiseksi ja itsenäiseksi. Päätösarvioinnin kriteerien mukaan oppilas tunnistaa keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien olennaisia piirteitä ja osaa suhteuttaa erilaisia kulttuurisia käsitteitä ja symboleja eri katsomusperinteisiin.

3 TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAVAT JA METODIT

Tässä luvussa kuvaan tutkimustehtävän pohjalta nousseet varsinaiset tutkimusongelmat. Tarkastelen myös valitsemaani metodia haastattelua, tapaustutkimusta ja pohdin tutkimuksen tekemisen ja raportoinnin luotettavuutta. Lisäksi kuvaan tutkimukseni etenemistä.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli selvittää hengellisen musiikin käyttöä yhtenäisessä peruskoulussa. Tämän pohjalta nousivat esiin seuraavat tutkimusongelmat:

1. Minkälaista hengellistä musiikkia koulussa käytetään, miksi ja missä tilanteissa?
2. Minkälaisena hengellisen musiikin koulukäytön tulevaisuus opettajille näyttäytyy?
3. Millainen on hengellisen musiikin käytön mahdollinen kehityskulku alakoulusta yläkouluun?

Tutkin asiaa myös monikulttuurisen musiikkikasvatuksen sekä yhteiskunnallisen ilmapiirin näkökulmista, joiden pohjalta tutkimusongelmaksi muodostui kysymys:

4. Miten monikulttuurisuus ja monikulttuurinen musiikkikasvatus liittyvät hengellisen musiikin käyttöön koulussa osana yhteiskuntaa?

3.2 Tapauksena yksi koulu, menetelmänä haastattelu

Tapaustutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on tietyssä ympäristössä tapahtuva toiminta, yksittäisen kohteen, kuten tietyn koulun toiminta. Tapaustutkimus ei rajoitu vain nykyhetkeen, vaan kohteen ymmärtäminen edellyttää usein myös menneisyyden tarkastelua. Pääosassa on tutkittavien tapa jäsentää omaa maailmaansa ja kokemuksia siitä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 10-14.) Tutkimukseni tapauksen muodostaa eräs yhtenäinen peruskoulun Keski-Suomesta, ja tutkimusaineistoni koostuu kyseisen koulun

kuuden opettajan haastatteluista. Kohteen valitsin sen mahdollisen opettavuuden, tyypillisyyden sekä saavutettavuuden perusteella. Syrjälän et al. (1994, 23) mukaan kohteen tyypillisyyden sekä opettavuuden avulla voidaan oppia tuntemaan ilmiön yleisiä piirteitä, ja lisäksi tyypillisyyden johdosta tulosten siirtäminen toisiin samankaltaisiin tilanteisiin olisi mahdollista.

Tapaustutkimuksessa tulee tehdä näkyväksi tutkimusprosessin eteneminen, jolloin raportin lukijalle selviää, miten tutkimuksen johtopäätöksiin on päädytty. Näin tulee arvioiduksi myös tutkimuksen luotettavuus. Vahvuutena tapaustutkimuksessa on sen kokonaisvaltaisuus. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 160.) Tapaustutkimuksessa yksittäisestä tapauksesta tuotetaan intensiivistä ja yksityiskohtaista tietoa. Tapaustutkimus ei ole pelkästään aineistonkeruun tekniikka, koska siinä käytetään erilaisia tiedonkeruu- ja analysointitapoja. Käsitteenä tapaustutkimus on monisyinen, sillä sen voi toteuttaa monella tavalla eikä siitä ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159.) Itse valitsin tiedonkeruutavaksi haastattelun.

Hirsjärven ja Hurmeen (1980, 29) mukaan haastattelu soveltuu erityisen hyvin metodiksi silloin, kun kartoitetaan tutkittavaa aluetta, halutaan kuvaavia esimerkkejä ja halutaan tulkita kysymyksiä ja täsmentää vastauksia. Metsämuurosen (2005, 226) mukaan puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi tilanteissa, joissa halutaan selvittää intiimeitä tai arkoja aiheita tai heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita tai perusteluja. Näiden edellä mainittujen seikkojen johdosta haastattelu, ja tarkemmin teemahaastattelu sopi tähän tutkimukseen. Teemahaastattelussa ei ole tarkasti määritelty kysymysten muotoa tai esittämisjärjestystä, vaan haastattelija varmistaa etukäteen päätettyjen teema-alueiden läpikäymisen. Teemojen laajuus ja järjestys voivat vaihdella haastattelusta toiseen. (Eskola & Vastamäki 2001, 26-27.) Käyttämässäni haastattelutekniikassa olen kasannut aihealueita, joiden alle olen laatinut kysymyksiä. Kysymysten esittämisjärjestyksen olen kuitenkin pitänyt vapaana.

Syrjälän et al. (1994, 141) mukaan tutkittavan ilmiön tarkasteleminen useammasta eri näkökulmasta eli haastattelun täydentäminen esimerkiksi piirtämis- tai näyttelemistehtävillä antaa tutkimushenkilölle vapauden päästä ilmaisemaan itseään ilman tutkijan läsnäoloa ja vaikutusta. Katsoin aiheen saattavan olla jokseenkin myös joiltakin osilta arka, ja tämän vuoksi en lähtenyt liikkeelle menetelmätriangulaatiosta käsin, vaan näin haastattelun luonnollisimpana väylänä haastateltavien avautumisessa. Lisäksi aihe oli luonteeltaan

sellainen, että katsoin luotettavimman tietolähteen tutkimusongelmiin nähden olevan itse koulun opettajat.

3.3 Tutkimuksen luotettavuus

Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 184) mukaan hyvä haastattelurunko sekä lisäkysymysten ennakkoon miettiminen parantavat laadukkuutta. Tähän vaiheeseen vaikuttivat omat taustatietoni teologian, musiikkikasvatuksen sekä luokanopettajan opinnoista. Haastattelurunkoa kävin läpi moneen kertaan miettien mahdollisimman kattavasti hengellisen musiikin käyttöön koulussa vaikuttavia alueita (ks. liite 1). Tämä oli tärkeää tutkimuksen kartoittavan luonteen johdosta, sillä en halunnut sulkea tietoisesti mitään aiheeseen liittyvää pois. Tutkimuksen laatua voi parantaa myös huolehtimalla siitä, että tekninen välineistö on kunnossa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184). Varmistin mp3-muotoon tallentavan nauhurin toimivuuden ennen jokaista haastattelua. Olin myös ladannut nauhurin jokaista haastattelua edeltävän yön aikana, jotta akun loppumisen takia laitteen verkkovirtaan kytkeminen ei häiritsisi haastattelutilannetta. Lisäksi haastattelutallenteiden kuuluvuus oli erinomainen, ja purin haastattelut mielestäni erittäin tarkasti auki kautta linjan, aina haastateltavien näennäisesti tarkoituksettomia äännähdyksiä myöten. Luokittelin myös aineiston niin perustellusti kuin mahdollista. Nämä kolme edellä mainittua asiaa lisäävät Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 185) mukaan aineiston luotettavuutta.

Syrjälän et al. (1994) mukaan haastattelijan on oltava aktiivinen kuuntelija, joka tekee seuraavat kysymyksensä pikemminkin haastateltavan antamien johtolankojen perusteella kuin oman suunnitelmansa mukaan. Syventävien kysymysten tulee usein saada aiheensa juuri siitä, mitä haastateltava edellä sanoi. (Syrjälä et al. 1994, 136-137.) Heti vastausten jälkeen tekemiäni syventävien kysymysten lisäksi esitin joissakin haastatteluissa lopuksi tarkentavia kysymyksiä asioista, joita haastateltava oli useasti tuonut esiin. Annoin myös haastateltavalle mahdollisuuden tarkentaa ja lisätä kertomaansa. Kokemattomana haastattelijana saatoinkin kuitenkin tehdä aloittelijan virheitä, joista Hirsjärvi ja Hurme (2001, 124) mainitsevat. Tukeuduin aluksi varmasti liiallisestikin kysymysrunkooni, ja keskityin liiaksi kysymysten esittämiseen ja haastattelun joustavaan eteenpäin menemiseen luoden itse asiassa juuri näin joustamattomuutta haastattelutilanteeseen. Haastattelujen edetessä koin kuitenkin kehittyväni tässä asiassa.

3.4 Tutkimuksen kulku

Keräsin aineistoa haastattelemalla koulun kuutta opettajaa syksyllä 2008 kahden viikon aikana. Puolet opettajista koostui alakoulun opettajista: Veera luokan- sekä musiikinopettajana opetti luokassaan muiden aineiden lisäksi musiikkia ja uskontoa sekä musiikkia myös toiselle luokalle, Noora opetti luokan muiden aineiden lisäksi uskontoa ja elämäntietoa, ja Kaisa muiden aineiden lisäksi uskontoa sekä tätä lukuvuotta lukuun ottamatta musiikkia. Toinen puoli opettajista muodostui yläkoulun puolelta: Seppo ja Matti edustivat musiikin aineenopettajia ja Urho uskonnon aineenopettajaa. Lisäksi Seppo opetti sekä ylä- että alakoululla. Mielestäni tutkimukseen valitut henkilöt antavat hyvän kokonaiskuvan hengellisen musiikin käytöstä kyseisessä koulussa. Tutkimuksen tekemiseen olen pyytänyt luvat molempien perusasteiden rehtoreilta. Olen luvannut olla tuomatta julki koulun tai opettajien nimiä. Tämän vuoksi koulun omaan opetussuunnitelmaan on viitattu ilman lähdetietoa, ja kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nimet on muutettu.

Haastattelussa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta, ja siksi on perusteltua antaa haastattelukysymykset haastateltaville jo etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2003, 75). Tässä tutkimuksessa kuitenkin esitin kysymykset vasta itse haastattelutilanteessa, vaikka tarkoitus tutkia hengellisen musiikin käyttöä koulussa olikin jo opettajien tiedossa. Näin siksi, että en halunnut suunnata heidän ajatteluaan etukäteen.

Koska haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Haastattelu on käyttökelpoinen, kun on etukäteen tiedossa tutkimuksen aiheen tuovan monitahoisia ja moniin suuntiin viittaavia vastauksia. Haastattelun etu on myös se, että tilanteessa voidaan selventää vastauksia, syventää saatavia tietoja ja käyttää lisäkysymyksiä. Lisäksi haastattelu on eduksi, kun kysymyksessä on arka, vain vähän kartoitettu tai tuntematon alue, jolloin on vaikea etukäteen tietää vastausten suuntia. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2000, 191-193.) Edeltävien etujen lisäksi tutkimuksessani haastattelu antoi lisäksi mahdollisuuden osittain strukturoidulle haastattelulle, mutta myös mahdollisuuden avoimelle keskustelulle.

Aineistoanalyysi on monivaiheinen prosessi, joka voi osittain jo alkaa aineistonkeruun aikana. Aineiston käsittely tulisi aloittaa mahdollisimman pian kenttävaiheen jälkeen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 208-209.) Aloitin aineiston analyysin litteroinnilla jo ensimmäisen haastattelun jälkeen. Litteroin myös seuraavat haastattelut aina tehdyn haastattelun jälkeen,

joten pääsin aloittamaan seuraavan vaiheen analysoinnissa vain muutama päivä aineistonkeruun jälkeen. Litteroinnin jälkeen luin haastatteluja läpi, ja tein niistä alustavia havaintoja pyrkien hahmottamaan mahdollisia teemoja. Tämän jälkeen tein tulostettuihin litterointeihin merkintöjä erivärisillä tusseilla sen mukaan, mihin kyseinen tema mielestäni kuului. Merkinnät auttoivat hahmottamaan kokonaisuutta paremmin, ja auttoivat tutustumaan aineistoon syvemmin. Tuomen ja Sarajärven (2003, 95) mukaan tällaiset koodit toimivat muistiinpanoina, aineiston jäsenyyksenä, tekstin kuvailun apuvälineenä ja auttavat etsimään aineiston eri kohtia.

Tämän alustavan aineistoon tutustumisen ja jaottelun jälkeen siirryin työskentelemään tekstinkäsittelyohjelmalla värien kanssa teemoitellen aineiston sen mukaan, vastasiko se kysymykseen minkälaista, missä, miksi, vai kertoiko se hengellisen musiikin tulevaisuusnäkymistä, monikulttuurisuudesta tai monikulttuurisesta musiikkikasvatuksesta tai hengellisen musiikin käyttöön liittyvästä ilmapiiristä. Näiden yhdistetysti haastattelurungosta ja haastatteluista nousseiden teemojen alle jaottelin haastatteluista saamiani tietoja. Huomioin myös vastauksista nousevan alkuperäisten teemojen ulkopuolisen kokonaisuuden, joka kietoutui kehityskulku-teeman ympärille, ja josta sittemmin muotoutui luku 4.6.

4 TULOKSET

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni tulokset verraten niitä luvun 2 teoriaosaan. Kolmessa ensimmäisessä alaluvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni 'Minkälaista hengellistä musiikkia koulussa käytetään, miksi ja missä tilanteissa?' ja neljännessä alaluvussa käsittelen monikulttuurisuutta ja monikulttuurisen musiikkikasvatuksen liittymistä tutkimuskenttään. Viidennessä luvussa käsittelen opettajien käsitystä hengellisen musiikin tulevaisuudesta ja viimeisessä alaluvussani vastaan tutkimuskysymykseeni hengellisen musiikin käytön kehityskulusta yhtenäisessä peruskoulussa.

4.1 Minkälaista hengellistä musiikkia?

4.1.1 Virret

Pääpaino hengellisessä musiikissa koulussa on virsissä. Opettajat kuvaavat niitä yleensä aina käytettävästä hengellisestä musiikista ensimmäisenä, ja ne liitetään tiiviisti juhlien yhteyteen kuuluviksi. Juhliin myös kuuluvat nimenomaan tietyt virret.

Hhh, meillä niinku juhlat on vahvasti traditioihin pohjaavat. Meillä on muutamat, muutamat totani virret, mitkä lauletaan aina: Enkeli taivaan, Suvivirsi... Ne taitaa... Ja Hoosianna. Ne on semmoset niinku jatkuvasti vuodesta toiseen olevat kappaleet. Ja kyllä se aika paljon tommonen hengellinen musiikki liittyy juhliin. Juhlan luonteesta riippuen, esimerkiksi adventtijuhlassa musiikki yleensä on hengellistä. (MATTI)

Virret eivät kuitenkaan liity ainoastaan koulun juhlakulttuuriin, vaan ne näkyvät alakoulussa uskonnon ja musiikin tuntien lisäksi myös tietyissä tapahtumissa.

...itse asiassa täällä kaupungissa viriteltiin semmonen tai on viritetty semmonen olikos se nyt neljäsluokkalaisten virsilaulutapahtumakin, jossa niinku neloset oli. ... tämä luokka kävi nelosella, että virsiä oikeen painotettiin nyt sitte erityisesti. Että niitä halutaan tuoda tähän perinteeseen mukaan. Sitten virret kuuluu uskontotuntiin aina teemoittain, et mitä asioita siellä on, niin sitten voi olla sellanen lasten virsi mukana tunnilla. (VEERA)

Virsienn rinnalla alakoulussa käytettiin lasten ja nuorten hengellisiä lauluja, joiden käyttö taas liitettiin vahvemmin eettiseen kasvatukseen kuin perinteen ylläpitämiseen. 1960-luvulla

levinnyt lasten ja nuorten uusi hengellinen musiikki on siis saanut näkyvän sijan koulussa virsien rinnalla toisin kuin gospel tai ylistysmusiikki.

Meillä käytetään... tietysti on virret on sitä hengellistä musiikkia, sitä perinteistä hengellistä musiikkia, mutta myöskin vois sanoa, että enenevässä määrin on tämmöstä niin sanottua lasten ja nuorten hengellistä musiikkia, joka on ehkä vähän uudempaa, mutta sanoma on periaatteessa hyvin pitkälti sama. Joskin vois sanoa, että se sanoma sisältää enemmän tämmösen eettisen kasvatuksen piirteitä..eettisen, ee, moraalisen kasvatuksen, siihen uskontoon liittyen, kuin sitten esimerkiksi ihan Raamatun tekstejä tai tapahtumia. Mutta sekään ei oo niiku poissuljettua, mutta mut niiku voimakkaasti siin on tämmönen eettisyys...näky. (KAISA)

Järvelän (2002) tulos virsien vakaasta kuulumisesta yläasteen juhliin pitää tämän tutkimuksen valossa paikkansa sekä ylä- että alakoulun puolella. Sekä Järvelän (2002) että tämän tutkimuksen mukaan yläkoulussa virsiä ei lauleta juuri muulloin kuin koulun juhlissa. Järvelän (2002) mukaan musiikin tunteja yläasteella ei käytetty juurikaan virsien opettamiseen, mitä puoltaa myös tämä tutkimus. Kuitenkin tässä tutkimuksessa alakoulun puolella virret kuuluvat läheisesti myös uskonnon ja musiikin tuntien ohjelmistoon.

4.1.2 Taidemusiikki ja liturginen musiikki

Taidemusiikkia käytettiin eniten kuuntelukasvatuksen osana tutustumalla taidemusiikin tärkeimpiin säveltäjiin ja teoksiin sekä ylä- että alakoulun puolella. Vaikka esimerkiksi Veera huomioi klassisen musiikin käytön pääsiäisen aikana, niin taidemusiikkia nimenomaan hengellisen musiikin osa-alueena ei erityisesti tuotu esiin. Myös Oikkosen ja Vainikan (1989) mukaan klassista kirkkomusiikkia käytettiin koulussa vähän verraten muihin hengellisen muihin tyyliluokkiin.

...sekin on sitten jonkin verran sidonnaista näihin sanoihin, mutta ei tietenkään pelkästään, koska onhan siellä taidemusiikissa niitä teoksia, jotka on sävelletty luojaan kunniaksi, vaikkei niissä ole mitään sanojakaan, että se on sitte semmosta, kun niitä teoksia tuntee, ni tietää et sil on joku hengellinen tausta, ja jos siitä teoksesta jotain kertoo oppilaille, niin, niin nin se on sitten semmonen pointti, mikä sieltä myöskin tuo esiin. Mut että miten mä erottaisin sen, ni ehkä se on vaan sitä teosten tuntemista, että. (SEPPO)

Liturgisen musiikin opettajat liittyvät kiinteästi jumalanpalvelustilanteisiin, ja katsovat sen käytön koulussa erittäin vähäiseksi. Koulurakennuksen sisällä liturginen musiikki liitettiin koululaisjumalanpalveluksien kaltaisiin tilanteisiin. Lisäksi liturgisen musiikin käyttöön saatettiin liittää tietynlaista arkuutta.

H: Entä liturginen musiikki?

Thh...Aika vähän. Vähemmän tällä hetkellä, jos ajattelisin sitä, että, että tuota tämän maailman, tämän tilanteen takia, missä eletään, niin se äää, se on vähentynyt. Vähän, vähän sanon. Tosi vähän. Liittyy tilanteisiin joihinkin. (KAISA)

H: Mihin tilanteisiin se?

No ihan, ihan voisi ajatella, että sitten semmisiin... Jos olemme ihan vaikka, olemme vaikka kirkossa tai on joku ihan tämmönen kirkollinen, tietyllä tavalla kirkollinen tilaisuus, jossa se voidaan katsoo tällä hetkellä hyväksytyksi koulussa. (KAISA)

Koululaisjumalanpalvelustilanteiden lisäksi Noora liitti liturgisen musiikin myös kirkkovuoden käsittelemiseen. Taidemusiikin ja liturgisen musiikin lisäksi Noora mainitsi haastattelussa ”keskiaikaisen munkkien musiikin” ja Urho Piae Cantiones -laulut. Esiin tuli myös sanaton ”meditointiin liittyvä hiljaisuusmusiikki”.

4.1.3 Lasten ja nuorten hengelliset laulut ja gospel

Lasten hengellistä musiikkia käytettiin sekä juhla- että luokkatilanteissa alakoulussa virsien rinnalla.

”Herra kädelläsi”, tai tämmösiä... ”Iloinen aasi astelee”. Nää on tämmösiä pieniä, ääh, pikkulauluja, joita nykysäveltäjät, usein ihan kristityt henkilöt, niinku nyt Jukka Salminenkin on, on tietyl tavalla, että hän... luova tilanteisiin: ”Anna anteeksi” [laulaa], eri, eri hyvin siis, sieltähän löytyy koko meidän uskontokasv-esmes jos aattelee uskontoa ykkösluokalla, kakkosluokalla, kolmosluokalla, siel on iso tämmönen eettisen kasvatuksen osuus, jossa on, on nään kaikki tietyl tavalla anteeksiannot, ja ”olen hyvä ystävä”, ”arvostan muita”, ja nää kaikki ikään kuin sisällöt löytyy näistä lauluista. (KAISA)

Lisäksi Veera kertoo käyttäneensä lasten messuja alakoulussa. Nuorten hengellinen musiikki, siinä missä lasten hengelliset laulut alakoulussa, liittyi myös yläkoulussa käsiteltävään teemaan. Lasten ja nuorten hengelliset laulut edustivat modernimpaa koulussa käytettävää hengellistä musiikkia.

Alkajaisjumalanpalveluksessa no tietysti siel lauletaan virsiä, mut sinne myös tehdään monesti kappaleita, oppilasesityksiä, ja ne on sitten tämmöstä tuoreempaa, Jaakko Löytty osastoa. (MATTI)

Gospelmusiikki sen sijaan ei ollut opettajien suosiossa. Veera oli joskus käyttänyt alakoulun ylemmillä luokilla musiikin tunnilla 40-50 –luvun mustaa gospelia. Yläkoulussa gossellauluja käsiteltiin musiikin historian kautta lähinnä kuuntelemalla. Kuitenkin yläkoulun yhteissoitossa käytettiin Sepon kuvauksen mukaan ”gosselsävelmiä Blues Brothers -tyylisistä elokuvista”. Suomigospel taas nähtiin vieraana kulttuurina alakoulussa.

...meillä ei oo esimerkiksi ollu mitään gospelkonsertteja. Mää muistan, että niitä, silloin kun mä olin toisessa koulussa, niin oli semmonen nuorisotapahtuma, jossa oli gospelyhtye esiintymässä. Mutta en muista, että niitä ois ollu täällä. Ja sitten mitä niitten käyttöön luokassa tulee, niin se taitaa olla aika vieras kulttuuri. En usko, että niitä käytetään kovin paljon. (NOORA)

Gospeliksi luettiin tyylillisesti kuuluviksi lasten ja nuorten hengellisiä lauluja, rippikoululauluja ja hengellistä musiikkia, johon yhdistettiin bändisoittimet.

No, jos tämmöset niinku nuorison siis nää nuoren seurakunnan laulut, tämmöset rippikoululaulutyypiset jutut, niin sehän nyt on jonkin sortin Suomi-gospelia, niin semmosia kappaleitahan saattaa tulla käytettyä kyllä, vaikka jotain, Juha Tapio vois olla vaikka semmonen artistina nykyään. (SEPPO)

Varsinaisia koti- tai ulkomaisia gospelbändejä ei yksikään opettajista maininnut.

4.1.4 Ylistysmusiikki versus ajan henkeen sopiva populaari musiikki

Ylistysmusiikin opettajat näkivät ylistys- ja kiitosvirsinä, ja esimerkiksi Hoosianna -virsi katsottiin kuuluvaksi ylistysmusiikkiin. Matille termi oli uusi, joten hän ei osannut määrittellä sitä. Seppo kommentoi ylistysmusiikin käyttöä seuraavasti:

H: Joo. Entäs sitten miten käsität ylistysmusiikin, ja käytetäänkö sitä?

Jaa. Melkein sanosin, että ei tuu käytettyä, ja sen jälkeen kerron, et mitä ei tuu käytettyä [nauraa]. Tota äää, mulle tulee ylistysmusiikista mieleen joku tämmönen niinku amerikkahenkinen hurmoksellinen uskonnollinen tapahtuma, jossa käytetään paljon musiikkia, ja sit siellä puhutaan kielillä ja samaan aikaan, tai siis niinku tällasessa vastaavassa hurmoksessa sitten tällasta niinku ylistysmusiikkia. (SEPPO)

Suomalaisia tai ulkomaisia ylistysbändejä tai -artisteja ei haastatteluissa tullut esiin. Sen sijaan opettajat mainitsivat usein tunnettuja suomalaisia artisteja, joilla oli hengellisiä julkaisuja, tai muuten julkisuuskynnyksen ylittäneitä ja suuren yleisön tietoisuuteen tulleita, populaareja hengellisiä julkaisuja.

No esimerkiksi hyviä esimerkkejä on se, että kun joku tunnettu julkasee jotakin, vaikka Samuli Edelmann tai Vesa-Matti Loirin virret, ihan uusin cd, mitä on tullu, ni mä otan niitä niinku tästä ajan hengestä elikkä siis jos, jos mä nään jonku mainoksen, ni mä kiinnostun siitä ite. (NOORA)

Nyt on olemassa nää Samuli Edelmannin virsilevyt, sit on hyvä tilkkutäkit, näit on tehty. No viimesin muun muassa, minkä ostin, mitä mä en ole nyt vielä tullu hyödyntäneeksi, on metallimessu. Siinä on muun muassa muuten virsiä laulettu vähän tiukemmalla poljennolla. Mutta aion soittaa varmaan päivänavauksessa joskus. Se voi herättää hilpeyttä sitten, mutta niin. Se on sitten hengellistä myös, vähän eri musiikkilajissa sitten niinko liikutaan. (URHO)

Edellä esiin tulleiden esimerkkien lisäksi myös Juha Tapio tuli useamman kerran esiin. Juha Tapion kappaleita myös käytettiin yläkoulun musiikintunnilla soittamiseen.

4.2 Missä tilanteissa hengellistä musiikkia?

4.2.1 Musiikin tunneilla

Musiikin tunneilla hengellinen musiikki liittyy käsiteltävään aiheeseen, ja siihen tutustutaan musiikin lajina ja musiikillisten asioiden kautta.

H: Joo. No miten tätä hengellistä musiikkia sit käytetään nimenomaan musiikin tunneilla?

Se, myöskin vois ajatella että se, sehän on ikään kuin myös eräs musiikin laji... jos ajatellaan gospelia, tai ni sitä voi, sen voi nähdä niiku tämmösenä musiikin lajina. Se voi tulla sitä kautta ikään kun tavoitteena tutustua. Ja silloin voi myös tulla negrospirituaalit, voi tulla myös tämmöset niiku toisen..eww..vähän ku toisessa maassa lauletaan vähän eri tavalla ku meillä, ja ikään ku vertaillaan sitä ja tehdään sellasta tutkimusmatkaa hengelliseen musiikkiin. Ja sitten se tulee myös tän vuoden kierron myötä, ja se on varmaan se näkyvin osa koulussa eli kirkkovuosi näyttäytyy musiikissa. (KAISA)

Muiden maiden hengelliseen musiikkiin tutustumisen lisäksi Kaisa myös kertoi ottavansa toisinaan mukaan jonkun toisen uskontokunnan musiikkia. Myös Matti kertoi toisiin kulttuureihin tutustumisesta:

H: Miten sie hengellistä musiikkii käytät musiikin tunneilla?

...Mulla ei oo mitään semmosta valmista sapluunaa, et miten mä käyttäisin hengellistä musiikkia, mä käytän sitä ihan samalla tavalla kun ihan mitä tahansa musiikkityyliä, jos se sattuu liittymään siihen aiheeseen, niinku nyt vaikka bluesin historiaan, ja tota, jaja. Mää en ota siihen mitään tämmöstä, mä en lähe sitä itse uskontoa aukasemaan, taikka no jaa. [...] Me saatetaan joskus laulaa jonkun muunkin uskonnon mukasia lauluja. Silloin mä saatan puhua siitä kulttuurista. Mutta koska me nyt kaikki eletään täällä tämmösessä kulttuurissa, missä niinku evankelisluterilainen tai kristillisuus on niinku läsnä, ni en mä silloin mitään kulttuuri rupee aukasee, että, se on kaikille ihan selvää. Se on vaan musiikkia sitten. Mä en ota semmosta paatoksellista otetta siihen ollenkaan. (MATTI)

Opettajien kertoman mukaan hengellistä musiikkia musiikin tunnilla käytettäessä painottuvat soiton- ja laulunopetus ja musiikilliset asiat, kuten rakenteen ymmärtäminen, kuunteleminen sekä yleensäkin musiikin tekeminen. Laulujen sanat eivät siis ole pääosassa, vaikkakin Veera lisää:

...Ja sitten tietysti sitten se, tietysti sanojen kohdalla huomataan et siin on sitten sanojen sisältö, sisältö se mikä kertoo et jostain kappaleesta on kysymys. Mutta kyllä me käydään ihan se normaalisti läpi niinku musiikin laulun opettaminen, esimerkiksi. (VEERA)

4.2.2 Uskonnon tunneilla

Alakoulun uskonnontunneilla hengellisessä musiikissa painottuvia asioita ovat laulaminen ja kuunteleminen. Hengellinen musiikki toimii myös apuna orientoiduttaessa jonkin aiheen pohdintaan:

Mmm, taustalla tai viri- virittämisessä, virikkeenä. Vois myös ajatella niin, että semmosen yhteyden löytämisessä, että rauhotutaan johonkin asiaan. Mutta myös ajatuksia antava, ei se pelkästään tarkota, et se on joku väline johonki. Et kyllähän, esmerkiks tänä aamuna meillä kuunneltiin Samuli Edelmannin laulama virsi, ni kyllä me myöskin tarkasteltiin [...] sen virren sanoja samalla. Et ei se ollu pelkästään sitä, et hiljennytään kuuntelemaan jotakin. Ja siinä oli myöskin sanomaa, et miks sitä soitettiin tai kuunneltiin. (NOORA)

Kaisa katsoo hengellisen musiikin uskonnontunneilla antavan oppilaille välineitä päästä omiin tuntoihinsa ja ajatuksiinsa käsiksi sekä välineitä keskustella kyseessä olevista eettisistä asioista. Hengellinen musiikki on kiinteä osa lasten uskontokasvatusta alakoulussa, sillä uskonnontunneilla painottuu erityisesti elämyksellisyys, laulujen sisältö, sanoma, sekä sisällön ja sanoman tarkastelu.

Yläkoulun uskonnonopetuksessa hengellistä musiikkia hyödynnetään teemaan liittyen. Hengellinen musiikki on keino tuoda traditiota eläväksi ja antaa oppilaille kokemuksia ja tietoa kristinuskon perinteestä, eroista eri kirkkojen välillä sekä kasvattaa yleissivistystä.

...Sit siin on mielenkiintosta vertailla sitä [ortodoksista liturgiaa] meidän jumalanpalvelukseen, et mitä samaa ja erilaista siinä on siinä kirkkotilassa ja tunnelmassa, et mä kyselen niinko näitä sitten kun me videoita katotaan, et miltä tää teidän mielestä tuntu? Miltä se musiikki tuntu, tai muuta. Et tavallaan se musiikki on tietyllä tavalla sellanen välinearvo tuoda sitä tietynlaista perinnettä, ja kokemusta, että min-, kun kristinuskossa puhutaan kirkosta, että mikä kirkossa on tärkeitä. (URHO)

Yläkoulussa hengellinen musiikki näkyy uskonnonopetuksessa erityisesti yhdeksännellä luokalla liittyen etiikkaan ja kahdeksannella luokalla kirkkohistorian teemoissa.

...Puhutaan kirkon historiasta ja muusta, se tulee siellä kun me käsitellään ortodoksisuutta, katolisuutta, ni et minkälaista on ortodoksinen liturginen laulu, resitointi, niin kyllä mä, kun me katsotaan videota, ja siellä pappi laulaa, niin mä kerron, mitä se on. Sama kun katolinen tämmönen gregoriaaninen kirkkolaulu, mitä se on. (URHO)

Uskontotunneilla yläkoulussa siis tuotetaan elämyksiä katsomalla, kuuntelemalla ja tarkastelemalla, kun alakoulussa hengellisen musiikin käytössä painottuu myös itse toimiminen ja tekeminen.

4.2.3 Elämäkatsomustiedossa?

Elämäkatsomustiedon tunneilla aineen opettaja ei katsonut käyttävänsä hengellistä eikä uskonnollista musiikkia ET:n oppitunneilla lainkaan, vaan otti opetukseen sen sijaan monipuolisesti soitinmusiikkia:

H: Joo. Entäs miten tai minkälaista hengellistä musiikkia käytät ET:n tunneilla?

Mmm. No mä en kato, että mä käyttäisin hengellistä musiikkia ET:n tunnilla ollenkaan. (NOORA)

H: Joo. Millasta uskonnollista musiikkia käyttäisit, tai käytät?

No myöskään uskonnollista musiikkia en käytä varsinaisesti elämäkatsomustiedossa sanan siinä merkityksessä, että sillä olisi uskonnollista sanomaa, koska elämäkatsomustieto tarjoaa mahdollisuuksia siihen, että me tarkastellaan laajasti asioita, ja musiikkia, jota mä on käyttänyt elämäkatsomustiedon tunnilla, nii on ollu hyvinki pitkälti klassista. Ei niinkää sanojen sanomaa, sisältämään musiikkia. Ja se on, se on voinu olla ihan mistä maanosasta, et mä on esmerkiksi käyttänyt afrikkalaisia semmosia instrumen- instrumentaali siis niinku ei sanallisia lauluja. Mutta myös paljon semmosta, mä kutsuisin sitä niinku sielun musiikiksi, semmosta ei esittävä, hyvinki semmosta niinku vaikka joillain uruilla soitettua, rauhottavaa musiikkia, jolla me on päästy sitten miettimään jotakin asiaa, tai lähetty miettimään, et mitä se meissä herättää. (NOORA)

Kuitenkin myöhemmin haastattelussa opettaja kertoi ajattelevansa hengellistä musiikkia voitavan hyödyntää myös osana elämäkatsomustiedon tuntia:

H: Voisko hengellistä musiikkii, ja jos, niin miten, käyttää elämäkatsomustiedon tunneilla?

Kyllä hengellistä musiikkia voi käyttää ET-tunnilla ihan samalla lailla niinkun koko keskustelun aikana on puhuttu, ni sanoman viestittäjänä, filosofisesti voitais pohtia hyvinki asioita, kun me esimerkiksi elämäkatsomustiedossa käsitellään vitoskutosella äää jumaluutta ja jumaluuskäsitettä, niin me voitais hyvinkin miettiä sitä, että että mitä vaikka joku virsi, joka puhuu jumalasta tai jumalan sanasta, ni mitä se viestii, tai mitä se siinä ajattelee. Että vois. Jos me puhutaan vaikka joistakin vaikuttajista, ni me voitais ihan hyvin virsien kautta, jos mä puhun vaan virsistä, ni miettiä asioita. Jos niihin sisältyy vahvasti kirkollinen näkemys, tai joku tuo niihin se näkemyksen, niin silloin täytyy miettiä, että onko kaikki samanarvosia niistä virsistä, voiko niistä kaikista hyödyntää jotakin. (NOORA)

Hengellisen musiikin käyttämiseen elämäkatsomustiedon tunnilla ei siis tällä opettajalla ollut ehdotonta kyllä tai ei –linjaa; hän ei kertonut sitä käyttävänsä, mutta ajatteli sen kuitenkin olevan mahdollista filosofisten pohdintojen tukena. Hengellisen musiikin

käyttämistä elämäkatsomustiedon opetuksessa tukisivat esimerkiksi valtakunnallisen opetussuunnitelman tavoitteet kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisesta ja lähiympäristön katsomuksiin ja kulttuureihin tutustuminen. (POPS2004, 216.) Myös tutustuttaessa eri kulttuurien tärkeinä pidettyihin arvoihin ja niiden välittymiseen liittyen (POPS2004, 218) sekä koulun oman opetussuunnitelmaan kirjattujen suomalaisuuteen, eri uskontoihin ja kulttuureihin sekä evankelisluterilaisuuteen tutustuttaessa hengellisellä sekä uskonnollisella musiikilla voisi olla sovellusarvoa.

4.2.4 Koulun yhteisessä toiminnassa

Koulun yhteisen toiminnan hengellisessä musiikissa painottuu selkeästi kulttuuriperintö. Tällöin hengelliset laulut kuuluvat juhliin osana tapahtumaa ja ankkuroituvat kirkkovuoteen.

H: Entäs tässä muussa koulun toiminnassa, niin mitkä kaikki ne on ne tilanteet, missä sitä hengellistä musiikkia esiintyy?

No nää meidän, jos me lähetään adventtikirkkoon, pääsiäiskirkkoon tai sit pidetään itse tuossa salissa niitä tilasuoksia, niin liittyen näihin joulu, joulu- tota juttuihin. Missäs muussa tilanteessa, kun muistas nyt kaiken. Missä me käytetään koulussa hengellistä musiikkia... Ööö, mehän pidetään normaalisti periaattees tääl omas luokas näitä päivänavauksia sitten lyhyesti, ja sit meil on aina semmoset isommat päivänavaukset, mihin enemmän satsataan, tuolla salissa, niin niissä sitten enemmän ehkä on tämä musiikkikin mukana eri muodoissa, mutta ei meillä hirveen monesti tää päivänavausteemakaan oo hirveen hengellinen. Että se enemmän liittyy kyllä näihin suurempiin juhliin. (VEERA)

Yhteistyö seurakunnan kanssa näkyy kirkkovierailuina sekä seurakunnan edustajan vierailuina päivänavauksissa sekä oppitunneilla. Myös hengellinen musiikki liittyy näihin vierailuihin opettajien kuvauksissa. Hengellisestä juhlamusiikista näkyvimmin ovat opettajien maininnoissa esillä Enkeli Taivaan, Suvivirsi ja Hoosianna.

H: Minkälaista se juhlamusiikki on?

No yhteislaulut on varmaan niitä ihan niinku perinteisimpiä, että Enkeli taivaasta ja Suvivirrestä ja nii ees päi. Ja sitten yläkoulun puolella varsinkin on niitä, tai näitä niiku än äs rippikoululauluja...tulee semmosessa käytettyä yhteislauluna ja... siinäpä se. (SEPPO)

Opettajat kokevat perinteet poikkeuksetta hyvänä asiana. Hengellisen musiikin käyttö juhlissa nähdään hyviin tapoihin ja ihmisyyteen kuuluvana perinteiden välittämisenä.

...ne kuuluu tähän suomalaiseen kulttuuriin, kristilliseen kulttuuriin ja sitten ylipäätään tietyissä määrin mää oon traditioiden kannalla, että adventtina pitäs tulla semmonen adventtiolo. Jos sää eppuluokkalaisena lukion kolkkiin asti adventtina laulat Hoosiannan, ni se vähä semmone, se on vähän jo semmonen suggestiivinen vaikutus sillä. Emmä tiedä, toimisko se yhtä hyvin jos laulas vaikka Peppi

Pitkätossua adventtina, mut tota niin ni se on hyvien tapojen mukasta valita se Hoosianna siihen.
(MATTI)

Perinteet yleensäkin, ne luo yhteiskuvaisuuden tunnetta ja niin. Yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, ja semmosia niinkun thh, yhteisön tietoisuuden olevia rutiineja, vaikka ne ei yksilöä sillä lailla koskettaisakaan välttämättä. Ne on vähän kun jotain niin ku tämmösiä niinku yhteisön riittejä suorastaan. Et aina on niinku, kesäloma alkaa niin toimitaan samalla lailla. Jos se on ollu Suvivirsi ties kuinka monta kymmentä vuotta, niin miks ei se sitä olis nytki. (SEPPO)

Niin, se kuulus tähän meidän kulttuuriin nyt sillä tavalla, et me ollaan suomalaisia, niin meil on jotkut omat laulut olemassa, ja ne kuuluu, liittyy, jokainen lapsi osaa sen, kulkee siinä sukupolvien kierrossa. Että osaa sen enkeli taivaansa, esimerkiks. (VEERA)

Jos ei oo perinteitä, ni mikä on sitten meitä? (NOORA)

Siinä missä Oikkosen ja Vainikan (1989) tutkimuksessa tavallisin käyttötilanne virsille ja hengellisille lauluille oli uskontotunti, toiseksi yleisin musiikintunti, ja kolmanneksi päivänavaus, niin nykyään virsien yleisin käyttöyhteys on varsinkin yläkoulussa koulun yhteiset tilaisuudet. Alakoulussa virsien ja hengellisten laulujen yleisin käyttötilanne näyttäisi edelleen olevan uskontokasvatus, mutta yläkoulussa niitä käytetään uskonnon tunneilla paljon harvemmin. Musiikin opetuksessa sen sijaan hengellinen musiikki näyttäytyy vain musiikin lajien kautta tai liittyen traditionaalisen juhlan läheisyyteen.

4.2.5 Integrointi

Kuvaukset uskonnon ja musiikin integroimisesta sijoittuivat alakoulussa luokkatilanteisiin. Integroiminen koettiin luontevaksi, aidoksi ja eheyttäväksi. Sekä ala- että yläkoulun puolella integrointiin nähtiin kuitenkin vaikuttavan opettajan omat musiikilliset taidot.

H: Joo. Joo. Mites sitten tota, miten tein koulutyössä näkyy musiikin ja uskonnon oppiaineen integroiminen?

No must se näkyy paljon. Ihan konkreettisesti, että niitä käytetään yhdessä. Ja ne ei oo erillisiä asioita, niinku ei mikään muukaan. Kyllä uskonnon tunnilla on myös äidinkieltä ja kuvataidetta, ni ihan samalla lailla siellä voi olla myöskin musiikin käyttämistä. (NOORA)

H: Miten teidän koulutyössä näkyy musiikin ja uskonnon oppiaineen integroiminen?

...et se riippuu vähän opettajan taidoista aika pitkälle se musiikin integrointi aika pitkälle. Että ei sitä integroida kauheesti, jos ei ole itse siinä taitoja. On se itsestään selvä juttu. Tietenkin voi, voi sen verran että jos on kiinnostunu musiikista, niin semmonen opettaja varmaan kuunteluttaa, mutta että jos ei pysty soittaa, niin ottaneeko tuo nyt niin kauheesti sitä esillekään. Tietysti laulaa voi, mutta. (VEERA)

Suomelan (1999) tutkimuksen tavoin musiikin ja uskonnon välistä yhteistyötä ei tässäkin tutkimuksessa juuri löytynyt. Tutkimuksessani musiikin ja uskonnon yhdistyminen yläkoulussa sijoittui koulun juhliin. Toisaalta myös tiettyjen aihepiirien risteäminen nähtiin ilmiselvänä. Musiikin opettajat olivat kyllä tietoisia, että uskonnon opettaja käyttää opetuksessaan mukana musiikkia. Kuitenkaan varsinaista oppiaineitten välistä integraatiota, johon kuuluisi opettajien välinen yhteistyö, ei oikeastaan ollut. Opettajat eivät valmistelleet tunteja tai kursseja yhdessä. Tästä huolimatta integroimisen mahdollisuus nähtiin potentiaalisena.

Olis varmasti niinkon intressejä tehdä enemmänkin ja tavallaan olis hirveen herkullista tehdä joku valinnaiskurssi oikeesti, koska sekä musiikin että uskonnon opetusta on niin äärimmäisen vähän enää täällä yläkoulussa. Niin se ajankäyttö on se, et mihin sen uhraa, ja mitkä on tavallaan ne tavoitteet ja sisällöt meillä niinko uskonnossakin laitettu, niin siihen ei paljon sitä musiikkia sovi. (URHO)

Sitten se on niinku omasta perseestä kiinni, että jos pääsiäisenä kuunnellaan Matteus-passiota, niin kuinka paljon siinä ite opettaa musiikkia tai uskontoa samalla kertaa. Siinä ois kylläkin mahdollisuuksiakin... (SEPPÖ)

4.3 Miksi hengellistä musiikkia?

4.3.1 Opettajien opetus- ja kasvatustavoitteet hengellisen musiikin opetukselle

Kaisa asetti hengellisen musiikin opettamiselle kahdenlaisia, musiikin ja uskonnon sisältöalueisiin liittyviä, tavoitteita. Musiikin tavoitteita olivat kappaleen rakenteen läpi käyminen ja duurin ja mollin tunnistaminen. Uskonnon osalta hän mielsi tavoitteiden liittyvän eettiseen kasvatukseen ja yleensä kasvattamiseen.

Uskonnossa siin on vahvat tämmöset, vahvat niiku kasvatukselliset tavoitteet siellä, koska se liittyy tämmöseen, ikään ku se...miten mä sanosin... se, ne liittyy niihin sanomiin, mitä, mitä niissä lauluissa on. Ja ikään ku niiden... Se on...ehh.. lapsi ku eläytyy siihen ja niinku tuntee samalla se ajattelee, pääsee niinku semmosiin... nyt mun on kauheen vaikee sanoo. Ikään kun ne sanat mitä... ikään kun joku ajatus voidaan olla sanotettuna jossain laulussa, jonka lapsi kokee hyvin läheiseksi itselleen, mutta ei osaa ehkä sanoo sitä, mut tuntee sen, sillä laulamalla sen, kun ne asiat tulee, koska nykysin on hurjan hienoja

lasten, lasten hengellisiä lauluja, joissa jotka käsittelee lasten elämää ja erilaisii tilanteita, ja niiden avulla voi ikäänku tällasia kasvatuksellisia tavoitteita saavuttaa. (KAISA)

Kaisa myös kertoi toistamiseen, että koki vaikeaksi vastata hengellisen musiikin opetus- ja kasvatustavoitteita koskevaan kysymykseen. Myös Veera koki vastaamisen vaikeana. Hän ei erotellut erillisiä tavoitteita hengellisen musiikin tai muun musiikin opettamiselle, vaan mielsi keskeisiksi tavoitteiksi laulun opettamisen ja oppimisen. Myös Matti näki hengellisen ja muun musiikin opettamisen tavoitteet yhtenevinä, ja toivoi musiikin ylipäänsä edistävän luovuutta, henkistä hyvinvointia ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Noora asetti hengellisen musiikin opetukselle tavoitteiksi muun muassa kuuntelemisen, sanoman tarkastelun ja tietoisuuden lisäämisen. Hän katsoo hengellisen musiikin tuovan myös monia käyttömahdollisuuksia, kuten muusta maanosasta tulevaan hengelliseen musiikkiin tutustumisen.

H: Joo. Mitä ne opetus- ja kasvatustavoitteet esimerkiksi silloin ois?

No, jälleen kerran se, että kuunnellaan, kuunteleminen on yks, ja tietysti tietoisuuden lisääminen ja sitten voisko ajatella niin, tai jonkinlainen niinko eräänlainen tavote on siis se, että vois pohtia hyvinkin syvällisesti että, et mikä on jonkun kappaleen sanoma, ja miksi joku haluaa viedä sitä sanomaa eteenpäin. Jos mä miettisin vaikka... jonku uskonnon tunnin aikana me ollaan mietitty monenlaisia asioita jonku virren sanotuksen kautta, ja me ollaan sanottu, et miksi se sanotaan virressä näin, ja mitä tällä halutaan viestiä. Ja onks se helpompi ottaa vastaan, kun se tulee musiikin kautta. Ja jos sää seurakuntalaisena osallistut vaikka jonkun jumalanpalveluksen yhteen osaan, ni tunnet sää kuuluvaa sinne enemmän ku se et sä sanoisit sen näin. (NOORA)

Myös Urho asetti tavoitteeksi sanoman tarkastelun. Seppo näki hengellisen musiikin soiton- ja laulunopiskelun lisäksi tunnekasvatuksen välineenä.

H: Millasii opetus- tai kasvatustavoitteita sie asetat hengellisen musiikin opetukselle?

Noh, silloin ku ollaan musiikin tunnilla ja keskitytään siihen niinku soittamiseen ja laulamiseen, ni silloin ne tavoitteet on ihan samat ku missä tahansa soiton opiskelussa. Mutta aika paljon oppilaat kyllä, tai no sehän vähän riippuu, mutta yllättävän paljon oppilaat voi kyllä keskittyä siihen laulun sanoihin, että jos ne jonkun laulun sanoista tykkää tai ei tykkää, tai jopa vois sanoo, että jotkut laulun sanat koskettaa jotakuta, jotkut ei, niin semmoset voi kyllä olla, se voi olla tämmösen niinku... Mitenköhän tän hienosti muotoilis, kokonaisvaltaisen kasvun tai kehittymisen kannalta ihan niinku, tai tämmösen tunnekasvatuksen tai tai, sillä voidaan tarjota vaikka niinku tunteiden käsittelyyn välineitä joillekin oppilaille. Että ne on semmosia asioita, joita on vaikee suunnitella ennakoon, opettaa, että nyt on näin. Mutta must se on hyvä asia tiedostaa esimerkiks sillä, että jättää tunnilla aikaa siihen, että käsitellään niitä laulun sanoja... (SEPPO)

Siinä missä Oikkonen ja Vainikka (1989) totesivat virsien ja hengellisten laulujen kasvatustavoitteiden olevan opettajille epäselviä, myös tässä tutkimuksessa osa opettajista kertoi kysymykseen olevan vaikea vastata ja osa näki hengellisen musiikin käytölle olevan voimassa samat tavoitteet kuin mille tahansa musiikille. Kuitenkin jokainen opettaja kertoi asettavansa hengellisen musiikin opettamiselle tavoitteita, vaikka opettajien kuvaukset olivat keskenään jokseenkin erilaisia. Yhteisenä nimittäjänä kaikkien tavoitteille näyttää loppujen lopuksi olevan sekä yksilön että yhteisön hyvään kasvattaminen. Tämä poikkeaa olennaisesti Oikkosen ja Vainikan (1989) opettajien nimeämästä tärkeimmästä tavoitealueesta, kristinuskon sanoman viestittämisestä.

4.3.2 Arvomaailmakasvatusta ja opettajien perusteita hengellisten kappaleiden valinnoille

Kaisa näki hengellisen musiikin käytön koulussa tukevan arvomaailmaa, jota meidän yhteiskunnassamme pidetään hyvänä ja tavoiteltavana, ja joka mahdollistaa yhdessä elämisen. Kaisa katsoi hengellisen musiikin arvomaailman edustavan syvällisiä arvoja ihmisyydestä. Veera näki haastattelun edetessä myös kysymyksen opetus- ja kasvatustavoitteista uudessa valossa:

H: Minkälaista arvomaailmakasvatusta katot käyttämäs hengellisen musiikin tukevan? Sinä ajattelet?

No tietenkin mä oletan sen tukevan ihan tällasta rauhankasvatusta ja ihmisoikeuksiin liittyviä kasvatusta ja toisten ymmärtämistä, suvaitsevaisuutta, tai sanotaan että ensin ne, ja sitten tulee mitä mä aluksiin sanoin ensin [laulun opettaminen ja oppiminen], siitähän se lähtee, että tavallaan kyl mä nyt koen, että varmasti niissä, ehkä nyt sitten sanoituksista aina riippuu, mut sanoissakin tulee jo esille tän tyyppiset asiat. Toisten hyväksyminen ja suvaitsevaisuus ja ymmärtäminen, joista sitten voi kasvaa tää rauhankasvatus ja ihmisoikeudet. (VEERA)

Matti katsoi hengellisen musiikin edustavan perinteistä arvomaailmaa ja traditionaalista jatkuvuutta. Seppo lisäsi perinteisiin myös hyvät tavat. Urho näki hengellisen musiikin edustavan kristillisen toivon heijastamaa arvomaailmaa.

Matti kertoo valitsevansa hengellisen musiikin kappaleet opetukseen käyttötarkoituksen mukaan ja Urho käsiteltävän teeman mukaan. Noora ottaa myös hitaampitempoista ja syvällisempää hengellistä musiikkia, koska esimerkiksi maahanmuuttajalapsset usein lähtevät (nopeatempoisen) musiikin voimasta liikkumaan. Veera valitsee hengellisiä kappaleita opetukseen oppilaiden ikätason perusteella sekä musiikin kokonaisvaltaisuudesta käsin, jolloin hän ei halua ottaa musiikillisesti huonoa hengellistä musiikkia opetukseensa;

valitsematta jättäminen ei ollut ”sen sanoman syytä”. Seppo kertoo valitsevansa varsinaisen käyttötarkoituksen lisäksi tunneille sellaista materiaalia, josta oppilaan on myös mahdollista innostua, kuten ”kunkin ajan juha tapioita”, mutta katsoo tekevänsä myös valintaa toisin perustein:

...sitten jos ei se musiikki, mitä siellä koulussa, hengellinen musiikki, jos ei se liity suoraan johonkin, et harjotellaan johonkin juhlaan tai johonkin vaikka koululaisjumalanpalvelukseen tai johonkin muuhun, niin mä kyllä itsestäni huomaan, että mä ehkä pyrin välttämään semmosia kappaleita, jotka on jotenkin, ähh, jotenkin niinku tosi suoraan julistavia tai ehkä pyrin semmosissa tilanteissa käyttämään yleishengellisempää materiaalia, kun sitten semmosta suoraan julistavaa. (SEPPO)

H: Mistä sie ajattelet, et se vois johtuu?

No, varmaan, pohjimmiltaan varmaan siitä, et mä itse pidän enemmän tämmöstä niinku yleisestä ajatusten herättämisestä ku kovin niinku sellasesta sormella osottavasta tyylistä. Mut-, ja sitte op-, ehkä oppilaitten on helpompi lähteä semmoseen musiikkiin. Varmaan sen takia. Emmä nyt varsinaisesti mitenkään välttele, ei mulla oo ettenkö mä vois jotain niinku semmosta suoraan julistavaakin tekstiä sisältävää musiikkia käyttää, mut että mutta mutta ehkä ennemmin tulee käytettyä semmosta vähän yleisellä tasolla liikkuvaa. (SEPPO)

Kaisan mukaan myös tiettyjen tilaisuuksien kohdalla pohditaan ja tehdään valintaa laulujen suhteen esimerkiksi yleisen eettisen sisällön omaavan laulun ja sellaisen laulun välillä, jossa tulee esiin Raamatullinen asia tai uskontoon sijoittuva sana. Näin saatetaan päätyä neutraalimpaan yleiseen eettiseen lauluun, joka kuitenkin vastaa sanomaltaan hyvin toista vaihtoehtoa. Kuitenkaan hän ei koe, että mitään varsinaisesti pitäisi jättää pois, sillä oppilaalla on oikeus olla osallistumatta tilaisuuteen niin halutessaan.

4.3.3 Tukea opetussuunnitelmista

Veera kertoo, että tietyt hengelliset laulut opetellaan heidän opetussuunnitelmansa mukaan tiettyinä aikoina, ja katsoo myös koulun toimintakulttuuriin kuuluvien toisen ihmisen huomioimisen ja rauhankasvatuksen tukevan hengellisen musiikin käyttöä. Noora näkee opetussuunnitelman hyvin ohjeistavana, ja joissakin tilanteissa väljänä sekä monien asioiden hyödyntämisen mahdollistavana. Kaisa kertoo hengellisen musiikin olevan mainittu koulun opsissa, mutta katsoo sen painottuvan uskonnon oppiaineeseen. Koulun omassa opetussuunnitelmassa musiikin oppiaineen kohdalla mainitaan nimiltä alakoulussa opeteltavat yhteislaulut, ja luokkien 3-9 kohdalla puhutaan juhlalauluista. Edelleen evankelisluterilaisen uskonnon kohdalla alakoulussa mainitaan tutustuttaviksi asioiksi kirkkomusiikki, muu hengellinen musiikki sekä mainitaan virsien ja muiden hengellisten laulujen laulaminen, ja

yläkoulussa tutustutaan kristilliseen virsi- ja muuhun musiikkiperinteeseen. Kuitenkaan kaikki opettajat eivät katsoneet, että hengellistä musiikkia olisi erikseen mainittu heidän opetussuunnitelmassaan juuri terminä ”hengellinen musiikki”, mutta useat nimesivät alakoulun opetussuunnitelmassa nimeltä mainittuja perinteikkäitä virsiä. Tämä voi johtua siitä, että terminä hengellinen musiikki on mainittu vain alakoulun opetussuunnitelmassa. Opettajat kokivat tuntevansa opettamiensa aineiden opetussuunnitelmat poikkeuksetta hyvin. Heillä oli selkeä kuva, mitä siellä on sanottu.

Valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa (POPS2004, 204-207) hengellistä musiikkia ei ole mainittu terminä ’hengellinen musiikki’, vaan evankelisluterilaisen uskonnon opetussuunnitelmassa tarkastellaan virsiä ja muita hengellisiä lauluja, ja sisällöissä on mainittu kristillinen virsi- ja muu musiikkiperinne. Muiden aineiden kohdalla hengellisestä musiikista, virsistä tai hengellisistä lauluista ei kuitenkaan puhuta. Kaisa katsoo valtakunnallisen opetussuunnitelman neutraaliuden liittyvän ajan henkeen:

H: Äää, koetko valtakunnallisen opsin tukevan hengellisen musiikin koulukäyttöä?

No minun mielestä ei se ainakaan sitä kiellä eikä eikä tuota millään tavalla tee niinkun ehh, tai sanotaan, että sen, sen myötä sitä ei ainakaan tai se ei käske jättää sitä pois, mutta että siellä ois niinkun jotenkin innostavaa tai kannustavaa, ni ehkä se ei, ehkä se liittyy juuri tähän aikaan, että ei voi näin ollakaan. (KAISA)

Valtakunnallinen ops nähtiin hyvin pitkälle samana kuin koulun oma opetussuunnitelma. Opettajat toivat esiin myös opetussuunnitelman toteutusvaiheen eli kunkin opettajan yksilöllisen tyylin tulkita ja toteuttaa opetussuunnitelmaa.

H: Miten sie koet valtakunnallisen opsin tukevan hengellisen musiikin käyttöä koulussa?

No se on aika pliisu. Eihän siellä, siellähän vaan niinku puhutaan, että tutustutaan. Mitä se oikeesti sitten tarkoittaa? Ei siellä ole opsissa kovin tarkkoja tavoitteita asetettu loppujen lopuksi jos sitä lukee. Et se loppujen lopuksi se ops, niin opettajahan sitä toteuttaa. ... Mut mä näkisin, et se hengellinen musiikki on kyllä sellanen teema, et sitä pitää tuoda, se on koko ajan siellä jonkilaisena tavoitteena. (URHO)

Valtakunnallisesta opetussuunnitelmasta tukea hengellisen musiikin käyttöön selvästi nimettynä saa siis uskonnon oppiaineeseen ja koulun omasta opetussuunnitelmasta sitä löytyy selvästi uskonnon ja musiikin oppiaineiden kohdalta; kuitenkin niin, että musiikin opetussuunnitelmassa asiaan paneudutaan tiivistetysti perinteisten juhلالaulujen muodossa. Tämän lisäksi on huomattava, että sekä valtakunnallisesta että koulun omasta opetussuunnitelmasta löytyy paljon tavoitteita, joita hengellisen musiikin käytön voitaisiin hyvin tulkita tukevan. Näitä ovat esimerkiksi musiikin oppiaineen kohdalla valtakunnallisessa

opetussuunnitelmassa keskeisen suomalaisen musiikin ja musiikkielämän tunteminen, musiikin aika- ja tilannesidonnaisuuden ymmärtäminen ja kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen (POPS2004, 232, 234) sekä koulun omassa opetussuunnitelmassa oman kansan musiikkiperinteen eteenpäin välittäminen ja yleissivistyksen ja kokemusten antaminen musiikin eri alueilta ja eri musiikkikulttuureista.

4.4 Peruskoulu osana yhteiskuntaa, monikulttuurisuus osana musiikkikasvatusta

4.4.1 Yhteiskunnallinen ilmapiiri

Opettajat eivät kokeneet yhteiskunnallista ilmapiiriä hengellisen musiikin koulukäytön suhteen nykyään kauhean rajoittavana. Kuitenkin huomiota kiinnitettiin aiheen nousemiseen ajoittain yhteiskunnalliseen keskusteluun ”kirjoitusten tai haastattelujen” muodossa. Esimerkiksi Matti kuvasi aihetta ”vähän semmoseksi kuumaksi perunaksi”.

H: Joo. Entäs sitten, miten sie koet sen yhteiskunnallisen ilmapiirin suhtautuvan hengellisen musiikin käyttöön koulun yhteisessä toiminnassa?

No sehän aina välillä nousee, nousee esiin. Mutta kyllähän se nyt on koettu, että nää kristilliset traditiot kuuluu, kuuluu suomalaiseen elämänmenoon, kun se on kuitenkin niin tota suuressa osassa, että meidän elämänmenoa. Jotkut traditiot on semmosia, että ne enemmän tuntuu suomalaisilta kuin kuin pelkästään kristillisiltä. (MATTI)

Yhteisissä tilaisuuksissa käytettävä hengellinen musiikki katsottiin vahvasti kuuluvaksi traditioon, ja uskonnonopetuksessa sen koettiin olevan luonnollinen integroimisen väline sekä vahvasti uskontoon kuuluva osa. Musiikin opetuksessakin sitä käytettiin, mutta verrattuna koulun yhteisten tilaisuuksien tradition tai uskontotuntien luonnollisen osan asemaan musiikin tunnit saattavat olla jokseenkin erilaisessa asemassa. Kuten jo edellä todettu, valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa tuki hengellisen musiikin käyttämiseen löytyy selvästi ilmaistuna juuri uskonnon opetussuunnitelmasta. Tällainen tuki tulee myös koulun juhliin eduskunnan tekemän uuden uskonnonvapauslain linjauksien myötä (ks. Seppo 2003), mutta musiikin opetuksen kohdalta se puuttuu.

...et uskontoon se hyväksytään varmaan ihan varmaan ihan sataprosent- Mul on semmonen tunne, et kuka sitä nyt sieltä haluaisi ottaa pois, jos sen kerran on itse valinnut, jos lapsi on sen ja vanhemmat on sen valinneet, niin silloin kenelläkään ei oo oikeutta siihen puuttua, koska ei sillä mitään pahaa saada aikaiseksi. Mutta sitten jos ajattelis sitä musiikin opetukseen, itsekin sitä mietin, pitää aina miettiä tarkasti. Tai sitten sanosin, että varmaan musiikin opetuksessa, voi olla, et kaikkein eniten sitä mietitään. Koska sit

taas koulun yhteisiin tilaisuuksiin, näihin tähän koulun yleiseen, ni mei- meidän kulttuurissa on tämmönen kirkkovoosi, kristillinen kirkkovoosi, ni se se liittyy meidän traditioon ja perinteisiin, ni voi olla, että se hyväksytään sellaisenaan, tai vain ehkä hiukan sitten lievennetään joitakin ilmiöitä, mutta mut luulisin, et eniten sitä kritiikkiä tulee musiikinopetuksen puolella. Tai vois olla niin. (KAISA)

Urho ja Veera näkivät pakolaisten tai maahanmuuttajien tulon Suomeen muutokseen johtavana tekijänä yhteiskunnallisen ilmapiirin muotoutumisessa.

Siinä vaiheessa kun Suomeenkin alko tulla maahanmuuttajia, niin alettiin enemmän miettimään niinku heiän kannalta sitä asiaa ku, unohdettiin sitten niinku oman maan arvot. Mutta keskustelu on varmaan tasaantunut nyt ja huomataan, että kyllä me voidaan pitää omamme siitä huolimatta, et me ollaan suvaitsevaisia. (VEERA)

Koulun sisällä muutokset ovat kuitenkin sujuneet omalla painollaan. Seppo katsoi koulun opettajien olevan melko samoilla linjoilla hengellisen musiikin käytön suhteen, ja Kaisa kertoi valintojen syntyvän pitkälti opettajakohtaisella tasolla ja riippuvan opetettavasta ryhmästä. Kaikki opettajat kertoivat vanhempien suhtautumisen hengellisen musiikin käyttöön olevan myönteistä; yhteydenottoja vanhempien taholta asian tiimoilta ei ollut kenelläkään ollut.

4.4.2 Monikulttuurisuuden myötä huomioitavat asiat ja mahdollisuudet

Monikulttuurisuuden koettiin tuovan kouluun joitakin huomioitavia asioita, kuten materiaalikysymyksen. Kenelläkään ei ollut erillistä varta vasten koulukäyttöön laadittua valmista monikulttuurisesti suunnattua materiaalia. Riihimäen (2005) mukaan monikulttuurisen musiikkikasvatuksen saatavuus onkin opettajien mielestä huono. Tässä tutkimuksessa monikulttuurisesti suunnatun materiaalin tekemisen itse nähtiin työllistävän opettajaa ja nykyisen materiaalin nähtiin myös olevan yksipuolisen vaikutelman antavaa.

H: Joo. Minkälaisiin haasteit sie katot, et monikulttuurisuus tuo hengellisen musiikin koulukäyttöön teiän koulussa?

Eeeöö. Ainakin se, että pitää olla tota materiaalia. Et se ei sinällään oo varmaan semmonen..., mä uskon et se on ihmisiä vaan niinku rikastuttava ja varmaan motivoiva asia. Mut et sais materiaalia, se meillä, meillä helposti on just sitten sitä, mikä aiheuttaa semmosen kahtijaon ikäänku että...joka aiheuttaa vähän vääränlaisen kuvan siitä. Et kauheen mielenkiintosta saada eri uskontokuntien, sillä tavalla eri- erilaisesta hengellisistä piireistä, ajattelutavoista, eri maista musiikkia, koska mä uskon, et niist löytyy hirveesti samaa sisällössä. Mut meil ei vaan sitä oo. (KAISA)

...mutta toki siinä on aina työtä, että ottaa asioista selvää, ja opettaa, että helposti musiikinopettajana juurtuu vähän sillein, että ku kerran on tehny nää hommat näin, niin mä nyt osaan tän arabialaisen nai-

huudon opettaa, ni mä voin sitten aina puhua siitä. Että kyllähän se tietysti työllistää, että tutustuu uusiin asioihin ja pysyy ajan hermoilla kaikessa muussakin. Mutta sama haaste on kaikessa musiikinopettajan työssä, et ei se mitenkään erityisesti koske sitte tätä hengellisen musiikin osa-aluetta tietenkää. (SEPPO)

No tietenkin jos tuodaan sitten joku vaikka balilaista gamelaania ruvettais kauheesti opettaa täällä koulussa, niin niin ni se itse musiikki on ihan nuotteina ja sävelasteikkoineen se on tosi erilaista ja haastavaa. (MATTI)

Monikulttuurisuuden nähtiin tuovan hengelliseen musiikkiin mahdollisuuksia tietoisuuden avartamiseen ja arvokasvatuksen välineenä toimimiseen.

No ennen kaikkea [monikulttuurinen hengellinen musiikki] avartaa tietosuutta muista ihmisistä ja luo hyvinkin paljon rikkautta. Ja ja taas mä mielelläni sanon, et se on niinku silta toiseen ihmiseen. Tuo lähemmäksi ja vaikuttaa varmasti kaikkeen arvokasvatukseen ja ihan yksinkertaisesti side tutustumiseen. (NOORA)

H: No minkälaisia mahdollisuuksia sie katot monikulttuurisuuden tuovan hengellisen musiikin käyttöön koulussa?

No tuo se ainakin semmosta vaihtelua, että saa oppilailta, ehkä jopa itseltäkin silmälappuja auki, että hengellinen musiikki voi olla myös tämmöstä. Ihan niinku toimii myös ilman sanaa hengellinen. (SEPPO)

Sen lisäksi, että opetushallinnon raportissa (1992) todetaan musiikin antavan lähtökohtia kulttuuri- ja kansainvälisyyskasvatukselle nähdään siinä myös musiikinopettajan joutuvan miettimään ratkaisuja erilaisista kulttuureista tulevien lasten kohdalla. Myös tässä tutkimuksessa monikulttuurisuuden myötä esiin nousivat eri kulttuureiden ja uskonnollisten sekä katsomuksellisten taustojen huomioiminen opetuksessa.

No siin on tietysti tää, että jos on jotain us-, semmosia uskonnollisia taustoja, että ei suvaita television katselua tai Jeesuksesta laulamista, jos on jotain uskontokuntaa, niin semmosiahan tietysti joutuu ottaa sit huomioon. (SEPPO)

Mut meil on niinko selkee joko siinä, et ne jotka, joiden vanhemmat kuuluu kirkkoon, ni ne oppilaat tulee sinne jumalanpalvelukseen. Ne, joiden vanhemmat ei kuulu, joille opetetaan elämäkatsomustietoa, niin heille on järjestetty korvaavaa ohjelmaa täällä koulussa. Että tässä toimitaan tavallaan tän uskonnonvapauslain ja niinko lakipykälien mukaan. Niitä tulee noudattaa. Saa, kirkkoon saa tulla semmonenkin oppilas toki, joka vaikka ois siellä ET-opetuksessa, jos hän ite haluaa, mutta että me emme voi pakottaa sinne niinku. Et kyllä täs lähetään siitä kotien taustasta, mikä on tällä hetkellä, lait niinko sanelee sen, et on niinku omanlaista katsomuksellista kasvatusta ja opetusta. (URHO)

H: No käytetäänkäs hengellistä musiikkia muutenkin ku just uskonnon ja musiikin tunteilla koulun toiminnassa, ja jos, niin miten se tulee esii?

Sieltä yleensä, silloin kun pappi pitää [päivänavauksen], niin hän on tietyn asian edustaja, ja ei se käy epäselväksi yleensä. Ja näin saa ollakin. Mutta niinku opettajat ei välttämättä hirveesti hengellistä musiikkia soita. Joskus. Mutta päivänavaus on toisaalta semmonen, et se on niin väljä nykypäivänä määrittelyltään, et se niinku liittyy tämmöseen eettiseen kasvatukseen. Siel ei enää puhuta oikeesti siitä uskonnollisesta puolesta, koska me eletään tämmöses monikulttuurisessa koulussa, et tavallaan se, et jos otetaan semmonen koulu, jos on paljon maahanmuuttajia, niin se alkaa jo pistää silmään, jos siitä Jeesuksesta puhutaan, ja et se, et se kristinusko on aina se päivänavauksen sisältö, ni se ei oo must hyvä.
(URHO)

Urhon mukaan maahanmuuttajataustaisia oppilaita on kuitenkin heidän koulussaan erittäin vähän. Eri tilanne on Suomessakin varmasti pääkaupunkiseudulla, missä Klemetti ja Ritvaniemi (1998) ovat tutkineet islaminuskoisten somalien suhtautumista peruskoulun musiikinopetukseen. Heidän tutkimuksessaan osa haastatelluista ei hyväksynyt lapsensa läsnäoloa musiikin tunteilla, mikäli musiikki sisälsi kristillistä sanomaa, ja osa ei silloinkaan, kun musiikkiin ei liittynyt mitään kristillistä. Sen lisäksi, että monikulttuurisuutta pyrittiin tässä tutkimuksessa ottamaan huomioon koulun käytänteissä, esimerkiksi Matti katsoi kuitenkin tiettyjen asioiden voivan kuulua kaikille:

...mä skippaan muutamia ongelmia. Kun on eri uskontokunnista olevia ihmisiä luokassa, niin jos jouluna lauletaan vaikka jotakin, missä Jeesus -lapsi peitellään seimeen, ni se on vaan musiikkia, ne on vaan sanoja. Ihan samalla lailla me voidaan laulaa Neuvostoliiton kansallishymni tossa luokassa kun me käsitellään Venäjän musiikkia. Ei siinä tarvii julistautua kommunistiksi... eikä eikä tota niinku mitään muutakaan, en liitä semmosia niinku tunneperäsiä asioita noihin kappaleisiin musiikin tunteilla.
(MATTI)

Samaan muuttumattomuuteen viittaa Linder (1998) mainitessaan oppilaan pysyvän omana itsenään, vaikka soittaisikin intiaanien musiikkia.

4.4.3 Monikulttuurinen musiikkikasvatus opettajien näkemänä ja hyödyntämänä

Kaisa, Veera, Urho, Seppo ja Matti näkivät monikulttuurisen musiikkikasvatuksen liittyvän vahvasti muiden maiden kulttuureihin tutustumiseen. Seppo ja Matti mainitsivat ei-länsimaiseen musiikkiin tutustumisen. Urho, Matti ja Veera toivat esille Afrikasta tulevan musiikin. Veera myös mainitsi oppikirjojen tarjoavan paljon Afrikasta tulevaa musiikkia. Noora liitti monikulttuurisen musiikkikasvatuksen kiinteästi maahanmuuttajalasten kanssa työskentelyyn. Kaisa huomioi luokassa olevien maahanmuuttajalasten kulttuuritaustan, ja

katsoi lisäksi muista kulttuureista lähtöisin olevan musiikin tuomisen homogeeniseen ryhmään monikulttuuriseksi musiikkikasvatukseksi. Kaiken kaikkiaan haastatelluista suurin osa liitti monikulttuurisen musiikkikasvatuksen maateemaan, ulkosuomalaisiin kulttuureihin ja musiikin tuomiseen muualta meille. Matin kertoma kuvastaa kaikkien näiden kolmen edellä mainitun asian lisäksi mielikuvaa monikulttuurisen musiikkikasvatuksen kiinnittymisestä ei-länsimaisuuteen, ja toisaalta myös ei-suomensisäisiin kulttuureihin.

H: Miten sie määrittelisit monikulttuurisen musiikkikasvatuksen?

Hhaa. Mitehköhän mä sen määrittelin. Monikulttuurinen musiikkikasvatus on sitä, että tehdään muiden, tutustutaan muiden kulttuureiden musiikkiin ja mus- mus- sen musiikin kulttuurisidonnaisuus on oikeestaan avainsana siinä monikulttuurisessa musiikinopetuksessa, että havainnoidaan ilmiöitä, mitkä tehdään erilailla eri kulttuureissa ja sitten myöskin avataan myöskin niitä syitä siihen, miksi näin on. Sitä siis, se on ylipäätään kulttuurin opiskelemista. (MATTI)

H: Joo. Mitä ne kulttuurit on, mitä opiskellaan?

Koulussa, peruskoulussa. Tuota tuota. Onkohan mulla mitään, siis mä oon pitänyt ylipäätään tärkeenä sitä, et tutustutaan joihinkin ei-länsimaisiin kulttuureihin. Mut se sitten on vähän vaikeempi rajata minusta, että... ko ei niitä kaikkia voi kuitenkaan käsitellä. Me ollaan käsitelty Islamin maiden kulttuuria, tai musiikkia, siis tää Pohjois-Afrikka ja ja tota Persia, Turkki, sitä osastoo. Sit on ollu Afrikkalaisesta musiikista on ollu jaksoja. Sit on Etelä-Amerikkaan ja Intiaan ja alkuperäisväestön musiikkeihin on perehdytty ihan siis soittamalla, laulamalla. Sitten tota kuuntelemalla on menty Intiaan, Kaakkois-Aasiaan. Tämmösiä kulttuureja. Semmosia nyt tulee mieleen. Oliko siinä että ei-länsimaisia, oli varmaankin se kysymys? (MATTI)

H: Äää, et mitä ne kulttuurit on, mitä sie käytät.

Noo sitten nuo, mutta sitten tietysti näitä lähikulttuureja. Venäjän musiikki käsitellään, pohjoismaiden musiikit käsitellään, Irlannin musiikki käsitellään, no sitten on vähän, siis nää on semmosia, että aina käsitellään nämä. Sit jos on aikaa, niin käydään Balkanillakin, mut ei läheskään aina oo. (MATTI)

Tässä tutkimuksessa haastateltavat ovat määrittäneet monikulttuurinen musiikkikasvatuksen ensisijaisesti muihin maihin ja niiden kulttuureihin. Tähän vaikuttavat varmasti Linderin (1998) kuvaamat opettajan omat tiedot ja kokemukset, mutta myös mielestäni ehkä tietynlainen ajattelemisen tapa, joka estää näkemästä Suomen sisässä olevia pienempiä kulttuureita, kuten esimerkiksi romanikulttuuria tai erilaisten uskonnollisten yhteisöjen omia musiikkikulttuureita. Tätä puoltaisi se, että Linderin (1998) kuvaamaa oppilaantuntemuksen vaikutusta haastatellut eivät tuo esiin tässä yhteydessä; oppilaiden katsomukselliset taustat tuntien opettajien olisi ehkä helpompaa jättää ammentamatta uskonnollisten yhteisöjen musiikista, koska kaikissa katsomusopetuksissa olevat oppilaat eivät voisi opetukseen välttämättä osallistua.

4.4.4 Hengellinen musiikki osana monikulttuurista musiikkikasvatusta?

Kaikki opettajat näkivät hengellisen musiikin voivan olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta. Kaisa näki uskonnon osana kulttuuria. Kaisa, Noora ja Urho liittivät tässä yhteydessä hengellisen musiikin viestittävän asioita kulttuurista.

H: Voiko hengellinen musiikki siun mielestä olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta?

Voi, totta kai voi olla. (NOORA)

H: Miten sie soveltaisit sitä opetuksessas?

No, sitähan voi käyttää monentasoisesti, et sehän voi viestittää myös kulttuurista. No tietysti ensin vaan kuuntelemalla ja tekemällä sitä tutuksi ja semmonen on aina kiva opettaa, että tuo sää jottain mulle, niin mää tuon sitä omaa. Tavallaan niinku meillä toimii, aina maahanmuuttajalasten kans toimii niin, että ”Mää tekisin tän näin, miten sää sen tekisit?” ”Jos mää kuuntelisin tätä virttä, niin mikä olis sama sulle sun maasta?” Elikkä tavallaan niinku semmosena niinku kulttuurisena vaihtona. (NOORA)

Seppo katsoi hengellisen musiikin kuuluvan avoimeen monikulttuuriseen musiikkikasvatukseen, sillä hänen mielestään hengellistä musiikkia olisi keinotekoista sulkea ulkopuolelle. Kuitenkin suomalaisen hengellisen musiikin mahdollinen kuuluminen monikulttuuriseen musiikkikasvatukseen toi esille erilaisia näkökohtia.

No totta kai se [suomalainen hengellinen musiikki] voi [olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta]. Mut mä vaan mietin sitten taas niitä tapauksia, et jos on niiku uskonnollisia eroavaisuuksia, sillonhan niillä on kiellettyjä tiettyjä juttuja, osuuksia, et tietyt uskonnothan kieltää, ja sillonhan lapsi lähtee sitten muualle, muualle hommiin, muita hommia tekemään. Onhan meillä täällä Suomessakin semmosia esmes Jehovan todistajat ja muut, että että jotka ei kuuntele, niin sitten ne lapset eivät oo sillä hetkellä luokassa. (VEERA)

...monessa kulttuurissa, siis hengellisen musiikin osuus on, se on ihan ydin siinä musiikissa niinku esmerkiks spirituaalit, siis tää amerikkalainen musta musiikki, niin siellä on, siellä on jaksoja, jossa suorastaan kaikki kumpuaa uskonnosta. Mitäs sä kysyitkään? (MATTI)

H: Et voiko hengellinen musiikki siun mielest olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta?

Voi. Heh heh. (MATTI)

H: Entä voiko suomalainen hengellinen musiikki olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta? Ja jos, niin miten?

No mää en nää että se vois. Tai siis kyllä mää tiedän, että ton pystyy kumoaan, mutta minun, minä, jos mää ottasin, puhun monikulttuurisesta musiikista, ja otan Suomen siellä sitten muitten kulttuureitten joukosta, niin emmää rupee ensimmäisenä hengellistä musiikkia kaivamaan. Kyllä mää lähtisin niinku kaivamaan näitä kansanmusiikin eri kerroksia ennemminkin. (MATTI)

Valtaosa opettajista ei maininnut Suomen rajojen sisäpuolella olevia kristillisiä yhteisöjä. Kun suomalainen hengellinen musiikki nähtiin osana monikulttuurista musiikkikasvatusta, oli suomalainen hengellinen musiikki nimenomaan yksi esimerkki useiden eri maiden hengellisestä musiikista. Seppo kuitenkin toi esiin Suomessa vaikuttavan kristillisen yhteisön musiikkikulttuureineen.

H: Mites, voisko suomalainen hengellinen musiikki olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta?

Tarkotatko nyt semmosta näkökulmaa, jossa tällöinen kristillinen kulttuuri olisi yksi näistä monista kulttuureista, jota opetetaan? (SEPPO)

H: Saat iha itte valita, mitä näkökulmaa tarkotat.

[Nauraa]. Semmonen, semmonen näkökulma olis mun mielestä ihan mahdollista. Ja sitten jos vähän tämmöstä niinku hybridiä, niin Suomessakin on paljon hengellistä musiikkia, jossa on vaikutteita monista muista musiikkikulttuureista, että joku Jaakko Löytyn senegalilainen tyyli soittaa kitaraa, tai muuta, että sehän voi lähtee mistä vaan liikenteeseen. Että kyllä oli varmaan vastaus siihen kysymykseen. (SEPPO)

H: Joo. Millasta se suomalainen hengellinen musiikki sitten ois siin monikulttuurisessa musiikkikasvatuksessa sen Löytyn lisäksi?

No sitten vois, vois pureutua näihin erilaisiin suomalaisiin musiikkikulttuureihin. Joku... Körtitkö ne veisaa niitä Siionin virsiä ilman säestystä? Siis tällöset erikoisuudet mitä vaikka Suomen rajojen sisäpuolelta löytyy, erilaisten niinku kristillisten yhteisöjen piirissä, niin siinä on heti erilaisia, pieniä musiikkikulttuureita. (SEPPO)

Urho huomioi kristinuskon sisällä esiintyvät variaatiot, ja kertoo käsittelevänsä opetuksessaan hengellistä musiikkia myös ortodoksisuuden ja katolisuuden näkökulmasta. Kuitenkaan Suomen sisällä esiintyvien pienempiä kristillisten yhteisöjen musiikkia ei haastattelussa tule esiin. Mielenkiintoista Suomen sisäisten pienten musiikkikulttuurien huomaamattomuudessa opetuksessa on se, että jo edellä on todettu monikulttuurisen materiaalin saamisen olevan hankalaa, mutta käytännössä esimerkiksi kristillisten yhteisöjen käyttämien musiikkimateriaalien saavutettavuus on hyvä verrattuna maantieteellisesti kauempana oleviin kulttuureihin. Elliot (1996) suosittaleekin juuri alkuperäisen materiaalin hankkimisen vaikeudesta johtuen käyttämään myös hyväksi oman maan musiikillista moninaisuutta lähtöalustana vieraampiin musiikkikulttuureihin tutustumisessa.

4.4.5 Perustiedot kaikille?

Sepon mielestä hengellisen musiikin perustietoihin kuuluu se, mistä laulut kertovat ja mistä laulujen tarinat ovat saaneet alkunsa. Lisäksi hän näkee näihin perustietoihin kuuluvaksi musiikilliset ilmiöt. Hänen mielestään kaikille oppilaille voi opettaa kaikkia

musiikkikulttuureita, kuten länsimaista taidemusiikkia tai senegalilaista gospelmusiikkia, kun niitä käydään läpi musiikintunnilla. Urhon mielestä juuri musiikinopetuksen yhteydessä olisi neutraalimpi, loogisempi ja musiikin opettajan taitojen johdosta pedagogisesti parempi ilmapiiri käsitellä uskonnollista musiikkia, joka sisältää hengellisen musiikin sekä myös maailmanmusiikkia. Uskonnontunnille hän taas painottaisi enemmän kristillistä musiikkia oman uskonnon periaatteen mukaan.

Veeran mielestä hengelliseen musiikkiin tutustuminen voi kuulua kaikille oppilaille katsomatta oppilaan uskonnolliseen tai katsomukselliseen kouluainevalintaan. Hän perustelee asiaa toisten ihmisten näkemysten ymmärtämisen ja suvaitsevaisuuden kautta. Noora katsoo suomalaiseseen kulttuuriperimään ainakin vielä kuuluvan sen, että osa asioista on yleissivistystä, joka voi kuulua kaikille. Hän ottaa esimerkiksi historian tunnin:

...historian tunnilla, mikä ei oo tullu vielä ollenkaan esille, me voidaan ihan hyvin kuunnella vaikka Suomen virsikirjassa olevaa vanhinta virttä, ja miettiä sitä, tai jos löytyy jotain keskiaikaisia virsiä, tai jotakin gregoriaanista musiikkia, ni me voidaan miettiä, että kuuluuks se kaikille vai ei. Mut tuntus aika hassulta, et mä sanoisin, et ”nyt osa ulos täältä historian tunnilta, kuuntelemme virren” – ei se voi mennä niin. Että minun mielestä vois kuulua ihan hyvin kaikille, tai voi kuulua. Korostan kuitenkin sitä, että opettaja tekee yhteistyötä vanhempien kanssa aina, opettipa hän, ihan sama mitä, ja meiän täytyy muistaa se, että me kunnioitetaan jokaisen ihmisen omaa valintaa emmekä arvota sitä. Se ei oo opettajan tehtävä. Mm. (NOORA)

Myös Kaisa mieltää uskonnon sekä hengellisen musiikin osaksi kulttuuriperintöä. Avarakatseisuuteen hänen mielestään siis kuuluisi kaikkien oppilaiden jonkinasteinen tutustuminen tai kosketus hengelliseen musiikkiin. Kuitenkin hän näkee tilanteen monimutkaisempana:

...jotenkin tuntuu, että tässä tilanteessa joidenkin, en sano muiden uskontokuntien, mutta joidenkin on vaikee niinku ymmärtää, et hein pitäs lauluu joku ev.lut., Raamattuun tai tämmöseen perustuva tämmönen laulu. Ja, ja mut se on silloin niin, et sitä ajatellaan sitä ikään kuin sitä uskonnon sanomaa siellä eikä ajatellakaan, et se on niinku tämmönen tutustumisretki kulttuuriin. (KAISA)

Matti pohtii prosessinomaisesti näkökantaansa hengellisen musiikin perustietojen opetuksen kuulumisesta kaikille. Prosessista käy hyvin ilmi uskonnon integroituminen kulttuuriperimään.

H: Joo. Ää, pitäskö siun mielestä perustietojen hengellisestä kristillisestä musiikista kuulua kaikille oppilaille katsomatta uskonnolliseen tai katsomukselliseen kouluainevalintaan?

Ei, ei. Kyllä minun mielestä, jos nimenomaan asetellaan kysymys noin, että hengellinen kristillinen musiikki, ni ei voi pakottaa, jos joku edustaa toista uskontoa. (MATTI)

H: Joo. Mitä ne perustiedot vois olla hengellisestä kristillisestä musiikista?

Hengellisestä kristillisestä musiikista. Hhh, pyyh, no niin niin, hauska juttu, ku sä noin päin sen nyt käännät, että tota... Thh, tuota tuota. Tässähän mennään nyt aika pitkälle tuonne taidemusiikin alkujuurille, jos lähetään perustiedoista. Niin nyt kun sä noin päin sen käännät, ni emmä tiedä antasinko mää jollekin vapautuksen musiikin tunnilta, jos mää käsittelen vaikka Bachin Passioita. Mutta mää en niin, se on vähän nyt sitten mikä, mikä se näkökulma tommoseen asiaan vois olla. Thh, mä en osaa oikein vastata. Mä oon aina ajatellut nää, nää tota niin ni varhaisemmat kristilliset, mitä nyt mulla on tiedossa, kappaleet ja musiikit, ni osaks enemmän sitä taidemusiikkia, taidemusiikin historiaa. Mä oon opettanu taidemusiikin historiaa enkä kristillisen musiikin historiaa. (MATTI)

4.5 Hengellisen musiikin tulevaisuus opettajien näkökulmasta

4.5.1 Hengellinen musiikki omassa koulussa ja Suomessa

Opettajat näkivät hengellisen musiikin käytön tulevaisuudessa omassa koulussa hyvin samanlaisena kuin nytkin. Kaisan mielestä hengellinen musiikki tulee olemaan tärkeä ja vahva osa nuorten oppilaiden uskontokasvatusta, mikäli uskonnonopetus säilyy koulun tehtävänä. Hänen mielestään hengellinen musiikki ei uskonnonopetuksen säilyessä koululla häviä pois, mutta sillä ei myöskään tule olemaan niin suurta paikkaa, kuin sillä on aiemmin ollut. Hän näkee sen säilyttävän paikkansa nimenomaan luonnollisena osana vuodenkiertoa, juhlaa- ja -traditioita. Seppo ajattelee hengellisen musiikin opettamisen omassa työssään jatkuvan tulevaisuudessakin hyvin samanlaisena. Hänen mielestään on luontevaa ottaa kappale sen hengellisyydestä huolimatta musiikkitunnin ohjelmistoon, ja näkee linjan jatkuvan samanlaisena myös tulevaisuudessa.

Myöskään Urho ei katso hengellisen musiikin käytön tulevaisuuden koulussa mitenkään erityisesti lisääntyvän eikä Matti näe mitään muutoksia tulevaisuudessa; ei hengellisen musiikin erityisenä pintaan nousuna eikä myöskään kokonaan poistettuna. Hän näkee Kaisan tavoin hengellisen musiikin pääpainon myös tulevaisuudessa sijaitsevan nimenomaan kristillisissä traditioissa ja juhlissa. Myös Veera näkee tulevaisuudessakin hengellisen musiikin kuuluvan pysyviin perinteisiin:

H: Entäs sitten koulun yhteisissä tilaisuuksissa hengellisen musiikin koulukäytön, ni millaseks näät sen?

Kyllä me varmaan pidetään ihan perinteistä kiinni. Että kyllähän tässä on ihan kovasti valtakunnallisesti keskusteltu siitä, että kun tulee monikulttuurisia lapsia, ja että pitääkö meidän lopettaa kaikki, mutta ei, ei täällä ainakaan sitä henkee oo. Kyllä me pidetään omista lauluistamme kiinni, ja sitten ne lapset jotka ei

voi varmaan niitä kuunnella, niin sitten niillä on muuta ohjelmaa, että. Et ei me nyt ainakaan aiota pois niitä laittaa. (VEERA)

Myös Noora katsoo hengellisen musiikin käytön tulevaisuudessa pysyvän samanlaisena kuin se on nyt, ”osana koulua”. Hän ei näe mitään syytä, miksi jotain käytännettä joka toimii ja joka on koettu hyväksi, pitäisi muuttaa. Toisin kuin muut haastateltavat Urho kuitenkin tuo esiin myös maantieteellisiä eroavaisuuksia:

No siellä [pääkaupunkiseudulla] se monikulttuurisuus on enemmän, et siellä ollaan tarkempia sen suhteen, enemmän ehkä tämmöseltä asialinjalta lähdetään sitten liikkeelle. Siellä vanhemmatkin on tarkempia. Tai kun me mennään noille pienille paikkakunnille, ne on niin paljon homogeenisempiä, et kun ei siellä oo kun se yks ET:läinen, ehkä, niin ei sille mitään opetusta järjestetä. Ei siellä tarvii niinku opettajan miettiä tämmöstä asiaa ollenkaan. Tuolla se, isois kaupungeissa sitä joudutaan miettimään. Se on niinku haaste, sitten. (URHO)

Viimeisen kahdensadan vuoden aikana on tultu pitkä matka lähtien kuuliaisuuden ja siveellisyyden juurruttamisesta kansalaisiin (ks. mm. Iisalo 1968), matkaten kristillismielisen kansakoulun (ks. mm. Kallioniemi 2005) ja vähittäisen hartauskäytännöstä luopumisen kautta (ks. Karttunen & Tamminen 1980) vuoden 2003 uskonnonvapauslain linjauksiin juhlaperinteiden kuulumisesta suomalaiseen kouluun (ks. Seppo 2003). Tapahtumarikkaasta lähimenneisyydestäkin huolimatta opettajat näkevät hengellisen musiikin käytön tulevaisuuden koulussa jatkuvan samanlaisena kuin mitä se on tällä hetkellä. Tähän on mielestäni vaikuttamassa juuri vuoden 2003 uskonnonvapauslaki ja sen ympärillä käyty keskustelu: tilanne lieenee suurimmissa määrin vakautunut ja suurimpiin kysymyksiin on saatu vastaukset. Kuitenkin uskonnonvapauslakiin liittyvässä mietinnössään eduskunta myös katsoi pelkän suvaitsevaisuuden riittämättömäksi tavoitteeksi asettaen päämääräksi aitoon vuoropuheluun pyrkimisen erilaisten uskontojen ja katsomusten välillä (Seppo 2003). Mielestäni tällaisessa aidon dialogin luomisessa ja omasta katsomuksesta käsin muiden katsomuksiin tutustumisessa musiikki olisi yksi luonnollisimmista välineistä. Dialogia tukisi myös monikulttuurisen musiikkikasvatuksen näkeminen Elliotin (1995, 1996) tapaan laajasti etnisten kulttuurien lisäksi myös uskonnollisten kulttuurien huomioimisena sekä oman maan musiikkikulttuurien huomioimisena opetuksessa.

4.5.2 Integroimisen välineenä

Matti ei näe hengellisen musiikin integroimisen tulevaisuudessa mitään suuria muutoksia eikä erityistä painopisteen siirtymisen syytä. Myös Noora näkee sen tulevaisuudessa

samanlaisena, mutta katsoo yhteiskunnallisen suhtautumisen tuoneen näkymään parannusta lähivuosina:

H: Joo. Miten sie näät hengellisen musiikin integroinnin tulevaisuuden?

No ihan samanlaisena kun se on nytkin. Että ihan samanlaisia mahdollisuuksia se toivottavasti tarjoaa tulevaisuudessaki, ja sitä paitsi minun mielestä näkymät on nyt paljon paremmat, kun ne olivat kymmenen vuotta sitten sen takia, että meijjään, voisko sanoa, että meidän yhteiskunnan viesti, vaikka juuri virsien laulamiseen, vertaan nyt edelleen Vesa-Matti Loiri, Samuli Edelmann, että heti kun niistä kiinnostuu joku muu kun niin sanottu vaikka kirkollinen hahmo, nii ne on avoinna myös muulle, ehkä niinku viestimille, ja sitä kautta ne tulee niinku muitakin kanavia pitkin. Että mä nään sen ihan hyvänä. (NOORA)

Kaisa ei näe hengellisen musiikin integroimisessa tulevaisuudessa ongelmaa kun käyttö tapahtuu uskonnon tunneilla. Hän ajattelee asiaa ehkä mietittävän enemmän musiikinopetuksen puolella, mutta näkee kuitenkin esimerkiksi joulun ja pääsiäisen osana musiikinopetusta tulevaisuudessakin. Veera ei näe hengellisen musiikin integroimisessa mitään vaikeutta, vaan käyttää sitä tarvittaessa, ja näkee luokanopettajan roolista käsin mahdolliseksi myös muiden tuntien käyttöön ottamisen harjoittelua varten mahdollisena. Seppo näkee integraation jatkuvan samoilla linjoilla osittain resurssikysymyksen johdosta:

H: Ööö. Miten sie näät hengellisen musiikin integroimisen tulevaisuuden?

Thh. No, varmaan vois varmaan olla uskonnon kanssa tätä integraatiota enemmänkin. Siihen, sille olis ihan mun mielestä hyvät mahdollisuudet. Mutta se on vähän sama tilanne, kun minkä tahansa oppiaineiden kesken, että musiikki ja mikä tahansa oppiaine, niin integraatiolle olis enemmän paikkoja ja tilausta, ja sitä vois hyödyntää enemmän, mutta se on varmaan vähän tämmönen niinku, tämmönen viitseliäisyyskysymys, ja se vaatii aina niinku ekstratyötä pistää tämmösii asioita alulle sitten niinku opettajien kesken. Ja osalta sitten resurssikysymyksenkin, että jos pitäs järjestää tämmösii integroituja kurseja kokonaan. Niin sitten se ei oo enää pelkästään opettajan laiskuutta, vaan sitä rahankäyttöä, et mihin niit resursseja annetaan, mutta. Että varmaan aika samoilla linjoilla jatkuu. (SEPPO)

Urhon mielestä integraation mahdollisuuksiin vaikuttavat myös opetussuunnitelman ainejakoisuus sekä työ- ja tuntijakokysymykset, sillä tuntiresurssien siirtäminen yhdeltä oppiaineelta toiselle voi olla vaikuttamassa toisen aineenopettajan työpaikan olemassaoloon. Kuitenkin hän näkee musiikin ja uskonnon oppiaineiden välisen integraation mahdollisuuden hyvin mielenkiintoisena:

Mut just tämmönen integroiva teema, niin se vois olla, olla niinko sitä hengellistä musiikkia, mut sitten mä laajentaisi siihen kyllä monenlaisenkin musiikin, ihan niinku tämmösen populaarimusiikin heavymusiikkiin asti, missä niinku uskonnolliset teemat on mielenkiintoisesti esillä. Ja että miten niinku Raamattu ylipäänsä näkyy musiikissa, niin se ois hirveen herkullinen teema. Kun ne kuuntelee

monenlaista musiikkia ne nuoret, mut tavallaan mistä se, mistä ne vaikutteet on tullu ne tietylaiset ne, ne ei niinku tajua niitä. (URHO)

4.5.3 Hengellisen musiikin tulevaisuus opetussuunnitelmissa

Veera katsoo hengellinen musiikin osuuden koulun omassa opetussuunnitelmassa jatkuvan samana. Hän toivoo sen säilyvän mukana myös tulevien tarkennusten myötä, koska näkee sen hyvänä väylänä opettaa eettistä ajattelua ja koska ”niiden kautta saadaan tällasta kasvatusta perille, niiden laulujen ja uskonnon ja tällaisia eettisiä kasvatusasioita.” Hän toivoo sen säilyvän myös valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa, ja katsoo tämän säilyvyyden riippuvan opetussuunnitelmasta päättämässä olevista ihmisistä ja heidän priorisoinnistaan. Kaiken kaikkiaan opettajat näkevät molempien opetussuunnitelmien suunnan tässä asiassa riippuvan päättäjistä.

Seppo ei näe hengellisen musiikin tulevaisuudessa valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa tapahtuvan mitään suuria muutoksia. Myös Martin mielestä tulevassa valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa asiat hengellisen musiikin koulukäytön suhteen tulevat pysymään ennallaan eikä usko sinne tulevan ”semmosta pykälää, että että tota opetuksen tulis olla täysin uskonnosta, uskontovapaata tai muuta semmosta. Mut en mä usko myöskään et siellä ruvetaan sitä pönkittämään silleen.” Myöskään Urho ei näe hengellisen musiikin saavan lisää tilaa tulevassa opetussuunnitelmassa.

Neljä kuudesta opettajasta ei näe valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa tapahtuvan mitään muutoksia hengellisen musiikin koulukäytön suhteen. Kuitenkin Noora on varma siitä, että opetussuunnitelma tulee muuttumaan yhteiskunnan nykyisen tilan takia viitaten koulusurmiin Jokelassa ja Kauhajoella, ja Kaisa miettii, tuleeko hengellinen musiikki valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa säilyttämään paikkansa juurikin musiikin oppiaineen kohdalla, sillä tunnin sisältö saattaa rajoittaa joidenkin oppilaiden osallistumista tunnille:

...koska sitä mä oon pohtinu hirveen paljon, koska on tilanteita, on tilanteita, joissa sitten kuitenkin musiikkikasvatukseen ikäänku se, jokaisen pitäis olla mahdollinen, jokaisen tulis olla mahdollinen osallistua musiikkikasvatukseen ja silloin se ikäänku se sisältö, mitä siellä on, ei saa estää tavoitteiden saavuttamista. Ja silloin jos, jos sisältö koetaan hankalaksi, esimerkiksi se, että sisältönä on hengellinen musiikki, toki ja sitten lapsi joutuu olemaan pois sen takia musiikin tunnilta. Kuitenkin ehkä tavoite ei ehkä oo olleenkaan välttämätön saavuttaa sen hengellisen musiikin kautta, vaan voi olla jotakin muutakin musiikkia, niin tota must sitä siin on semmonen hurjan tärkeä pohdittava asia, mut en niinku haluais sitä sieltä ihan kokonaan pois, koska tota se liittyy, liittyy kuitenkin meidän, Suomessa on vah-

kirkkovuosi, joka tota on myöskin semmonen rikkaus! Et miksi, miksi se pitäis.. Toivoisin, että se pysyis siellä siltä osin. (KAISA)

4.5.4 Yhteiskunnallisen ilmapiirin ja vanhempien mielipiteiden kehittyminen

Matti ei näe yhteiskunnallisen ilmapiirin lisäävän tai vähentävän paineita tulevaisuudessa hengellisen musiikin koulukäytön suhteen. Hän arvelee kuitenkin keskustelua voitavan käydä siitä, tuleeko uskonnollisia asioita koulussa korostaa. Kaisa näkee tilanteen tällä hetkellä niin, että keskustelussa on pikemminkin mukana vastustusta ja arvostelua eikä niinkään tukea hengellisen musiikin käyttöön koulussa. Kuitenkin hänen mielestään asioiden kääntyminen tulevaisuudessa toisinpäin on mahdollista.

Urho erottaa toisistaan pienet paikkakunnat ja kaupungit tulevaisuuden kehityksen suhteen. Hän ajattelee, että kaupungeissa, joissa on maahanmuuttajia, voidaan koulun sisällä päätyä keskustelemaan asioista oppilaiden ja heidän vanhempiensa taustansa johdosta. Urhon tavoin Seppo näkee monikulttuurisuuden tulevaisuuteen vaikuttavana asiana, mutta näkee myös hengelliselle musiikille mahdollista tilausta:

H: Joo. No millaseks sie näät yhteiskunnallisen ilmapiirin kehittyvän hengellisen musiikin koulukäytön suhteen?

No, toisaalta varmaan jonkinlainen tämmösten, tämän nykyisen yhteiskunnallisen tilanteen ja erilaisten tapahtumien myötä [viitaten Suomessa tapahtuneisiin koulusurmiin], niin niin tämmösillä kristillisille ja kristillislähtöisille arvoille ni, niiden esiintuomiselle, on tavallaan niinku enemmän kysyntää ku joku aika takaperin. Toisaalta sitten yks tekijä on sitten tämmönen monikulttuuristuminen, et jos on koulu, jossa kolmasosa edustaa jotain muuta uskontoa, ni se aiheuttaa myös omat vaatimuksensa sitte että minkälaista musiikkia tulee käytettyä. (SEPPO)

Myös Veera näkee samojen tapahtumien vaikuttavan sekä yhteiskunnallisen ilmapiirin että vanhempien mielipiteiden muotoutumiseen tulevaisuudessa:

H: Entäs sitten vanhempien näkemykset, koetko niissä tulevan jotain, vai?

No määh epäilen että sama juttu [että nää tapahtumat, mitä Suomessakin on ollut, niin luulen, et että tuskin suurestikaan halutaan muuttaa tämmösiä käytänteitä]. Eiköhän suomalaiset ajattele niitä aika paljon lasten ja nuorten mielenterveysasioita, ja tämmösiä, tämmösiä enemmän hyvään kasvattamista ku pahaan. (VEERA)

H: Liittyys siihen hyvään kasvattamiseen jotenkin sitten tää hengellinen musiikki?

No eettinen ajattelu, eettinen musiikki, kyllä. Siis nyt tietenkun me puhutaan tästä hengellisestä musiikista, niin eihän musiikki sinällään voi olla hengellistä, siinä täytyy olla ne sanat mukana, et nehän

tekee siitä hengellisen, ilman muuta. Et jos sä paat musiikkii soimaan, ni et sä voi sanoo, onks se hengellinen vai ei. Et sanat tuo siihen mukaan sen, mun mielestä. (VEERA)

4.6 Yleisiä kehityslinjoja hengellisen musiikin käytössä

4.6.1 Kehityslinjoja menneestä nykyiseen opettajien esiin nostamana

Tämä alaluku perustuu viiden opettajan haastattelussa esiin nousseelle kehityslinja-ajattelulle: opettajat kuvasivat muutoksia yhteiskunnassa, jotka osaltaan vaikuttavat myös hengellisen musiikin käyttöön. Kaksi opettajista kuvasi haastatteluissa hengellisen musiikin käyttöön koulussa sekä yleensä uskonnollisuuteen liittyvää kehityslinjaa oman työuransa aikana. Kaisa kokee oman opettajanuransa aikana tapahtuneen paljon muutosta monikulttuuriseen suuntaan. Tämän hän näkee koskettavan tietyllä tapaa voimakkaasti koulun uskonnonopetusta sekä musiikinopetusta hengellisen musiikin käyttämisen suhteen. Hän kuvaa muutosta seuraavasti:

...elikkä kaikki mikä tietyl taval koskettaa uskontoa meillä, niin on semmonen, minkä kanssa pitää olla tarkempi, jotta ei loukkaa. Äää, täytyy miettiä, milloin sitä ottaa, koskettaako, onko tää liian vahvasti ev.lut.-asiaa, voinko minä ottaa tätä, voidaanks me tehdä enkeleitä, voidaanks me tehdä, laulaa enkeleistä eli täytyy pohtia enemmän kuin silloin kun opettajanuraa esmerkiks alotin. Ja keskustella myöskin asioista vanhempien kanssa, joka on tosi tärkeä, se, ei ennen keskusteltu, lauletaanks me enkeli taivaan, vaan kyllä niinku se kuuluu koulun opetussuunitelmaan, ja ja nykyisinkin kuuluu, mutta pitää opettajan niinku itse se sen sen ikäänku niiku tässä pienessä ryhmässä sen aina sen lapsiryhmän kanssa tehdäänkin erilaisii päätöksii sitten. (KAISA)

Kaiken kaikkiaan hän näkee uskonnollisiin asioihin suhtautumisen tulleen tiedostavammaksi.

Kaisan tavoin Urho peilaa päivänavausten entistä luonnetta nykyiseen:

Tässä on taustalla tavallaan, tietyllä tavalla se, et päivänauvakset on ollu tosi uskonnollisia. Ei meiän tarvi mennä kauaa, munkin aikaan, niin nehän oli pelkästään uskonnollisia. Niissä laulettiin virsiä, ja luettiin niinko suurin piirtein Raamattua eli se päivänavaus on muuttunu, nyt voi sanoo, et ne oli aamuhartauksia vielä kaksnyt vuotta sitten. Nykyään kun se, kun tehtiin näitä opsin uudistuksia yhdeksänkyt ja kakstuhattaluvulla, ni sieltä poistettiin päivänavauksistakin ne uskonnolliset liitokset. Tiedettiin, et siitä tulee hirveen ongelmallista, kun alko tulla tätä monikulttuurista, alko tulla, yhekskyt luvulla alko tulla pakolaisia Suomeen, et siitä tuli niinku ongelma, voi tulla koulun sisällä, jos suositaan jotain uskontoa. Mikä sinällään, se ei oo suosimista, vaan sehän on vaan, et joku uskonto on valta-asemassa muihin nähden, niil on enemmistö. Mutta ne halus siitä päivänavauksestakin tietyllä tavalla poistaa näitä, uskonnollisuuteen viittaavat elementit. Et siinä men-, täs on tapahtunu muutosta, mutta toisaalta uskonnonvapauslakikin on sitten muuttunu. Että nyt on niinku oikeus omaan, omaan uskontoon... (URHO)

Toinen tutkimuksen haastatteluissa esiin noussut juonne on neljän opettajan esiin tuoma kokemus muutoksesta yhteiskunnan hyvinvoinnissa. Noora puhuu yhteiskunnan viestistä:

H: Sitten vielä lopuksi tästä haastattelusta poimittua. Eli mie kirjoitin joitain sanoja ylös, ja tällasia ku 'yhteiskunnan viesti' ... Ni osaisitko niitä vielä avata? Mitä sie tarkoitat niillä?

Yhteiskunnan viesti vaikka että, ajattelen yhteiskunnasta, että me kaikki ollaan yhteiskuntaa, ja minun mielestä yhteiskunta viestii tällä hetkellä sitä, että meille menee huonosti henkisesti. Ja vaikuttamatta meihin ihmisiin, koska minä olen opettaja ja olen pedaogi ja välitän ihmisistä ja ajattelen, että jos yksikin kollega kuolee tai perhe käyttää niin sanottua laajennettua itsemurhaa, niin yhteiskunnan viesti ainakin minulle opettajana on se, että yhteiskunta voi huonosti. (NOORA)

Myös Veera viittaa yhteiskuntaan järkyttäneisiin tapahtumiin ja katsoo niiden tukevan uskonnollisen ja eettisen kasvatuksen olemassaoloa ja Seppo katsoo yhteiskuntaa järkyttäneiden tapahtumien voivan luoda kristillislähtöisille arvoille kysyntää. Edelleen Urho ajattelee samaisten tapahtumien luovan painetta nostaa taide- ja taitoaineiden sekä humanististen aineiden opetusta, sillä katsoo niiden antavan ”tämmösiä katsomuksellisia tai niinku monenlaista muuta arvoa elämälle”.

4.6.2 Alakoulusta yläkouluun

Hengellisen musiikin käyttö on etupäässä painottunut juhlatraditioiden yhteyteen, ja se mielletään kiinteäksi osaksi tätä perinnettä sekä ala- että yläkoulussa. Kuitenkin pääpaino hengellisellä musiikilla näyttäisi olevan alakoulussa. Urho näkee hengellisen musiikin painottumiselle alakouluun selityksen opetussuunnitelmassa:

Et jos meidän opetussuunnitelmassakin, kun me [alakoulun ja yläkoulun opettajat] silloin tehtiin sitä yhteistyössä, ni se hirveesti keskitty sinne alakouluun se hengellinen, niinku laulaminen ja tämmönen muu, koska siinä niinko lähettiin vähän siitäkin, että sillä luokanopettajalla on enemmän taitoa laulattaa niitä virsiä ja muita, että multakaan se ei kovin hyvin onnistu. Et enemmän se täällä on ehkä sitä kuuntelupuolta, et mä tuon sen levyn lisänä siinä opetuksessa, et just et mihin se asia sitten konkreettisesti liittyy. (URHO)

Yläkoulun hengellisen musiikin verrattain pienempää asemaa alakouluun nähden näyttää osaltaan voivan selittävää myös rippikoulu, joka käydään useimmiten yläkoulun kahdeksannen luokan jälkeen:

...ne käy sen rippikoulun, jossa on, he saa toisaalta aikamoisen annoksen sitä hengellisen musiikin kasvatusta, että mä oon toisaalta ajatellu sen sitten niin, et se tapahtuu enemmän siellä. Et ne, alakoulusta tulee pieni väli, mutta siellähän ne laulaa virsiä, ja laulaa niitä nuoren seurakunnan veisuja, ja siellä käy yleensä kanttori myös pitämässä tunteja, tai muu. Eli he saa siellä tavallaan tämmöstä hengellistä

musiikkikasvatusta aimo annoksen. Et tavallaan, et he on, kanttorit, niin ne on eksperttejä siinä asiassa. (URHO)

...mä en koe ollenkaan, että koulu on semmonen paikka missä tarviis äää, tarviis siihen käyttää ihan hirveesti energiaa, koska on aivan mielettömän hieno foorumi, jos otetaan näinkin kapea-al-, kapea musiikin sektori ku hengellinen musiikki, ni on olemassa rippikoulu, minkä likipitäen kaikki käy, ja siellä saa niinku varsin mainion kattauksen tästä uudesta hengellisestä musiikista, ja se on musta hieno asia, et se on siellä rippikoulussa vahvasti esillä. (MATTI)

Veeran mukaan luokanopettajalla on hyvät mahdollisuudet ottaa tarvittaessa käyttöönsä myös muita oppitunteja. Näin hänen ei tarvitse rajata hengellistä musiikkia vain tietyille oppitunnille. Myös yläkoulun tuntien jaksottainen ryhmittely ja alakoulun tasainen tuntijako vuoden ympäri vaikuttavat Matin mukaan asioiden esiin ottamiseen juhlakausien kynnyksellä:

Ee, itse asiassa tämmönen vuodenaikaopettaminen mulla on jäänyt vähän vähemmälle se tässä yläkoulun puolella, alakoulun puolella kun siellä oli tunnitkin sillain että meni läpi vuoden, ni silloin se, siellä oli helpompi sitoa kalenteriin se opetus kun täällä yläkoulussa. Et mä en voi sillä tavalla niinku omaa opetustani suunnitella, et kaikille seiskaluokkalaisille lauletaan joku joku pääsiäisaiheinen laulu, koska kaikilla seiskaluokilla ei oo pääsiäisen aikaan musiikkia. Se on sitten aika typerää vetästä sitä vaikka tammikuussa. Eli tota juhlat, juhlat on ne, missä pääasiallisesti hengellistä musiikkia käytetään. (MATTI)

Alakoulun ja yläkoulun ero hengellisen musiikin käytössä koulussa näkyy tässä tutkimuksessa myös esimerkiksi musiikin tekemisessä käytettävissä soittimissa. Toisin kuin yläkoulun puolelta, alakoulusta ei tullut yhtään mainintaa bändisoittimien käyttämisestä hengellisessä musiikissa.

...niin niitä jotain [hengellistä] musiikkia tulee ihan soitettua ja laulettua niinku nyt mitä tahansa muutakin musaa yläkoulun puolella nimenomaan. Soitetaan bändisoittimin ja lauletaan ja, ja ja. Mitäs alakoulusta sanois. Täällä se tekeminen on tietysti vähän toisenlaista. Ne on enempi lastenlauluja mitä sitten niinku varsinaisesti itte tehään. (SEPPO)

Oikkosen ja Vainikan (1989) mukaan tavallisin virsien käyttötapa onkin yhteislaulu, mikä tämänkin tutkimuksen valossa näyttää edelleen pitävän paikkansa. Tähän yhteislaululuonteeseen vaikuttanee vahvasti virsien juhlakäytäntöön liittyvä luonne: toimivin tapa saada kaikki osallistumaan yhteisessä isossa tilaisuudessa lienee juuri yhteislaulu. Vaikkakin Järvelä (2002) toteaa virsien esitys- ja säestystapojen olevan pikku hiljaa muuttumassa esimerkiksi pianosäestyksestä bändin säestämään lauluun, ei tapa ole tämän tutkimuksen valossa rantautunut alakoulun puolelle.

4.6.3 Muutosta uskonnollisen musiikin tulemisena?

Uskonnollisen musiikin eli myös muiden kuin kristillisten kirkkokuntien piirissä esiintyvän musiikin käyttöön tulevaisuuden koulussa opettajat eivät näe liittyvän suuria muutoksia nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Osa opettajista liittyy uskonnollisen musiikin kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen. Matti ei usko radikaaliin muutokseen uskonnollisen musiikin tulemisessa kouluun. Hän näkee opettajalla olevan myös tulevaisuudessa melko vapaat kädet opetuksessa käytettävän materiaalin suhteen, ja jokaisen opettajan painottavan omia vahvuusalueitaan. Veera näkee uskonnollisen musiikin käytön olevan kiinni opettajan omista intresseistä, mutta huomioi myös tuntimäärien rajoittavan käsittelyyn tulevien asioiden määrää.

Seppo ei myöskään usko isoa muutosta tulevan uskonnollisen musiikin käyttöön koulussa eikä usko esimerkiksi opetussuunnitelmaan lisättävän näin yksittäistä asiaa kuin uskonnollinen musiikki. Hän katsoo kuitenkin, ettei monikulttuurisuus tule varmastikaan vähenemään. Noora toivoo uskonnollisen musiikin olevan myös yhteiskunnan laajuisesti enemmän esillä ja paremmin saatavilla. Kaisa näkee uskonnollisessa musiikissa potentiaalia tutustua erilaisiin kulttuureihin ja ajattelee lisäksi uskonnollisen musiikin kautta voivan saavuttaa kansainvälistä näkemystä ja kulttuurista kosketusta. Kuitenkin tulevaisuudessa Kaisan mielestä voisi koulussa tulla eteen esimerkiksi seuraavanlainen skenaario:

...että tota, mutta sitten että onko se liian, sitten kun lähdetään tähän, että kukin sais omaa [uskonnollista musiikkia], et kaikki huomioitais, jos ajateltais nyt vaikka kevätjuhlaa, ja siellä sitten, ja siellä sitten keväinen virsi tai tai olkoon se sitten joku psalmi, riippuen uskontokunnasta, mitä lauletaan, et ne pitäs sit kaikki ikäänku ottaa siellä jotenkin, ni se vois mennä laulujuhliks, et pitäs olla kaikilla, et kaikkia niinku kosketettais. Et tää tulee oleen varmaan, mistä keskustellaan. Ja onko se sitten se, että jätetään kokonaaan pois, Suvivirsi, esimerkiksi kevätjuhlasta, vai ajatellaanko sillä tavalla, että Suomi on pääosiltaan kristitty yhteiskunta, jossa on tämmönen perinne, ja Suvivirsi pitääköön sijansa! [Nauraa] (KAISA)

Kuitenkin hän itse olisi valmis laulamaan koulussa ”islamin sellasia, koraaanin, must ois kauheen mielenkiintosta osata vähän miettiä, miten se [laulu] menee. Tai joku hindulaisuuden, tai tai muita.” Reimer (1989) korostaakin musiikkia nimenomaan musiikillisena kokemuksena, missä kulttuuriset näkökohdat tulisi ylittää ja käsitellä kappale se kulttuurisesta alkuperästään huolimatta. Monikulttuurinen musiikkikasvatus ymmärrettynä Elliotin (1995) ja Nettlin (1998) tavalla lukea kansallisen etnisyyden lisäksi mukaan myös uskonnollinen musiikki voisikin tuoda mahdollisuuksia luoda eduskunnan vuoden 2003 uskonnonvapauslain mietinnössään kuvaamaa pyrkimystä aitoon vuoropuheluun erilaisten

uskontojen ja elämäkatsomusten välillä (ks. Seppo 2003). Näin traditio saisi ”pitää sijansa” kulttuurisen kontekstinsa osana, mutta myös muiden katsomusten tai uskontojen musiikkiin tutustuminen tulisi yleisesti ymmärrettävämmäksi.

5 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää hengellisen musiikin käyttöä yhtenäisessä peruskoulussa. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, minkälaista hengellistä musiikkia koulussa käytetään, miksi ja missä tilanteissa sekä sitä, minkälaisena hengellisen musiikin koulukäytön tulevaisuus opettajille näyttäytyy. Halusin saada kuvan hengellisen musiikin käytön mahdollisesta kehityskulusta alakoulusta yläkouluun sekä siitä, miten monikulttuurisuus ja monikulttuurinen musiikkikasvatus liittyvät hengellisen musiikin käyttöön koulussa osana yhteiskuntaa.

5.1 Pohdintaa ydintulosten ympärillä

Tuloksista käy ilmi, että koulussa käytetään hengellisen musiikin kentältä pääasiassa virsiä sekä lasten ja nuorten hengellisiä lauluja. Vähäistä sen sijaan oli liturgisen, ylistys- ja gospelmusiikin käyttö sekä taidemusiikin käyttö hengellisen musiikin lajina. Sen sijaan suosiossa oli julkisuuskyynnyksen ylittänyt, popularisoitunut hengellinen musiikki. Hengellinen musiikki kuului kiinteästi koko koulun yhteisiin, perinteiseen juhlakulttuuriin liittyviin tilaisuuksiin. Alakoulussa virret ja hengelliset laulut olivat kiinteä osa uskontokasvatusta, mutta yläkoulussa näin ei enää ollut. Musiikinopetuksessa sen sijaan hengellinen musiikki näyttäytyi useimmiten vain musiikin lajien kautta tai liittyi traditionaalisen juhlan läheisyyteen.

Hengellinen musiikki siis edustaa etupäässä traditiota, jotain kulttuurisesti tärkeää, jota halutaan välittää myös tuleville sukupolville. Tämä käy ilmi myös siitä, että juuri nimenomaan virret liitetään kiinteimmin kuuluviksi juhlatraditioihin. Täysin menneen tarkastelua hengellinen musiikki ei silti ole, sillä mukaan on päässyt myös meidän aikanamme syntyneitä materiaalia lasten ja nuorten hengellisten laulujen muodossa. Tuoreinta trendiä koulussa edustaa selvästi julkisuudessa esillä oleva hengellinen musiikki, mikä toisaalta kertoo siitä, että traditio on saanut uuden käyttökelpoisen muodon. Tästä ikään kuin yhteisestä kansalliskulttuurisesta pääomasta on luonnollista ammentaa myös opetukseen. Syynä saattaisi olla se, että populaariksi tullut hengellinen musiikki on julkisluonnollinen ilmiö, joka ei kansalliskulttuurisen asemansa johdosta ainakaan herätä suurta keskustelua siitä, onko kyseinen musiikki sopivaa kouluun. Lisäksi tunnetut esittäjät eivät ole profiloituneet

ainoastaan hengellisen musiikin genreen, vaan saavuttaneet musiikin alalla tunnettuutta laaja-alaisemmin. Toisin on ehkä gospel- ja ylistysmusiikin kohdalla, jotka ovat suuremmin hengellisyydestä käsin nousevia ilmiöitä, ja jotka ovat jossain määrin vastatai vaihtoehtokulttuurin asemassa perinteiseen traditioon nähden. Myös tietynlaisen maailmankuvan sanoman vahvuus voi olla osasyynä tämän kentän suurempaan soveltamattomuuteen koulussa. Kuitenkin ylistysmusiikilla olisi potentiaalia esimerkiksi sanoman tarkastelun välineenä ja gospelmusiikilla eettisten pohdintojen tukena. Lisäksi esimerkiksi koti- ja ulkomaisten gospelbändien musiikillinen kirjavuus voisi myös osaltaan avartaa jo alakoululaistenkin käsitystä hengellisestä musiikista. Näin tulisi esiteltävä myös eräs hengellisen kulttuurin alakulttuuri ja vahvennettua käsitystä hengellisestä musiikista myös nykypäivän ilmiönä tradition lisäksi.

Tulokset kertovat, että hengellistä musiikkia käytetään yksilön ja yhteisön kasvattamiseen hyvään. Opettajat nimesivät hengellisen musiikin opetukselle monia tavoitteita, joista kaikille yhteistä oli edellä mainittu hyvään kasvattaminen. Näitä yksittäisiä tavoitteita olivat muun muassa eettinen kasvatus, tunnekasvatus, suvaitsevaisuus, sekä hyvinvointi. Virret edustivat pääasiassa traditionaalista juhlakulttuuria, kun taas lasten ja nuorten hengelliset laulut edustivat enemmänkin eettistä kasvatustehtävää. Opettajien kertomien tavoitteiden lisäksi pohja hengellisen musiikin käyttämiselle koulussa tuli opetussuunnitelmista.

Opettajien kasvatustavoitteet ovat siis jäsentyneet viimeisten vuosikymmenten aikana selvemiksi, ja ne ovat saaneet etupäässä koulun ja yhteiskunnan päämääristä lähtevät tavoitteet. Kristinuskon sanoman levittäminen ei ole enää pääasia, vaan tavoitteet heijastavat yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta tärkeitä asioita. Osaltaan tavoitteet liitetään myös yleisen yhteiskunnallisen hyvän lisäksi tarkkoihin ihmisten pahoinvoinnista kertoviin tapahtumiin, kuten Suomessakin tapahtuneisiin valitettaviin koulusurmiin. Hengellisellä musiikilla on siis tradition välittämisen lisäksi selvä käyttötarkoitus, vaikka osalla haastateltavista oli vaikeutta saada asia puetuksi sanoiksi. Ehkä murros hengellisen musiikin käytön tavoitteissa on tapahtunut osittain huomaamattomasti ollen opettajille itselleenkin hieman yllättävää. Saattaa esimerkiksi olla, että hengellisen musiikin tavoitteista puhuminen on tullut tiedostetummaksi uuden uskonnonvapauslain myötä.

Saamieni tutkimustulosten mukaan monikulttuurinen musiikkikasvatus nähdään vahvasti muiden maiden ja kulttuurien opetuksena eikä siihen katsota kuuluviksi Suomen sisältä löytyviä pienempiä kulttuureita. Hengellisen musiikin nähtiin kuitenkin voivan olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta. Useimmiten myös suomalainen hengellinen musiikki

voitiin nähdä osana monikulttuurista musiikkikasvatusta, mutta pienempien suomalaisten uskonnollisten yhteisöjen musiikkia ei kuitenkaan kuulunut käsiteltäviin alueisiin. Tutkimuksessa tuli myös esiin monikulttuurisesti suunnatun materiaalin puutteen työllistävä vaikutus ja eri kulttuureiden sekä uskonnollisten ja katsomuksellisten taustojen huomioiminen opetuksessa. Monikulttuurisuuden ja hengellisen musiikin yhdistelmän tuomana mahdollisuutena nähtiin arvokasvatus ja tietoisuuden avartaminen. Lisäksi yhteiskunnallista ilmapiiriä hengellisen musiikin koulukäytön suhteen ei nähty nykyään kauhean rajoittavana, vaikka huomiota kiinnitettiin aiheen nousemiseen ajoittain yhteiskunnalliseen keskusteluun ”kirjoitusten tai haastattelujen” muodossa. Opettajien mielestä tietynlaiset perustiedot hengellisestä musiikista voivatkin kuulua osana kaikkien opetukseen.

Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen kiinnittyminen vahvasti vain Suomen ulkopuolisiin kulttuureihin on mielenkiintoinen seikka. Pelkän nimikkeen ’monikulttuurinen musiikkikasvatus’ perusteella voisi ajatella sen tarkoittavan monista kulttuureista tulevaa musiikkia, ilman että näitä kulttuureita on määritelty. Käsitteen liittäminen ei-suomalaisiin kulttuureihin voisi johtua ensinnäkin siitä, että suomalaiset elävät suomalaisessa kulttuurissa, jonka musiikin kulttuuriset päälinjat ovat heille jo suurimmaksi osaksi tuttuja. Monikulttuurisessa musiikkikasvatuksessa halutaan avata muuta maailmaa ja muita kulttuureita. Toiseksi aivan varmasti kulttuurien kirjoon vaikuttaa musiikin erittäin alhainen tuntiresurssi. Jos ei ole aikaa tutustua kaikkien maanosien musiikkiin, niin opettaja todennäköisesti valitsee ne, joista tietää eniten, ja joista hänellä on materiaalia käytettävänä. Musiikin tuntikehyksen sisällä ei ole ehkä aikaa pysähtyä miettimään, mitä pienempiä Suomen sisältä löytyviä kulttuureja esimerkiksi oppilaat edustavat. Kenties romani-, herätysliike- tai vapaakirkkotaustasta olevalle oppilaalle olisi motivoivaa käsitellä joku kerta oman alakulttuurinsa musiikkia koulussa. Tämä voisi avartaa myös näkemyksiä suomalaisten pienempien kulttuurien suhteen.

Tulosten valossa opettajat näkevät hengellisen musiikin tulevaisuuden hyvin vahvasti traditioon kuuluvana ja erittäin samanlaisena kuin mitä se on nyt. Samoin hengellisen musiikin integroiminen nähtiin tulevaisuudessa samanlaisena kuin nyt, mutta osittain resurssikysymysten ja maantieteellisten erojen katsottiin mahdollisesti voivan vaikuttaa siihen. Myös hengellisen musiikin tulevaisuuden opetussuunnitelmissa katsottiin pysyvän ennallaan. Tulevaisuuden yhteiskunnallisen ilmapiirin ja vanhempien mielipiteiden kehittymiseen vaikuttavina asioina nähtiin monikulttuurisuus sekä suomalaisen yhteiskunnan pahoinvointiin liittyvät viimeaikaiset ääri-ilmiöt, kuten koulusurmat, joiden katsottiin osaltaan

voivan luoda kysyntää hengelliselle musiikille. Yhteiskunnallisen ilmapiirin ja vanhempien mielipiteiden kehittymiseen nähtiin myös liittyvän julkista keskustelua.

Ennen uutta uskonnonvapauslakia ja sen ympärillä käytyä keskustelua tilanne koulussa hengellisen musiikin käyttöön liittyen on voinut jokseenkin erota nykyisestä. Esimerkiksi tulevaisuusnäkökulma on voinut silloin näyttäytyä hyvin erilaisena kuin mitä se on nyt: ehkä jotkut eivät uskoneet sen voivan enää olla osa koulua. Vuoden 2003 asioista tulleiden linjausten jälkeen hengellisen musiikin tulevaisuus koulussa on ehkä linjautunut selvemäksi, ja siksi myös opettajat näkevät tulevaisuuden tässä asiassa muuttumattomana nykytilanteeseen nähden; laki lienee voimassa melko pitkälle tulevaisuuteen. Toisaalta tulevaisuudesta voisi alustavasti hahmotella näkyväksi kaksi poolia, monikulttuuristumisen ja yhteiskunnan voinnin. Yhteiskunnan hyvinvoinnin tukena hengellisellä musiikilla osana eettistä kasvatusta voisi olla nykyistä hieman vahvempi rooli. Kuitenkin esimerkiksi muuta Suomea nopeammin monikulttuuristuvalla pääkaupunkiseudulla uskontojen ja katsomusten kirjo saattaisi tulevaisuudessa olla ohjaamassa kehitystä toiseenkin suuntaan: Miksi käyttää kristillisyyttä juhlatraditioiden tai eettisen kasvatuksen pohjana, jos kristillisyyttä ei ole valtaväestön katsomus? Kuitenkaan nämä hahmottelemani poolit eivät välttämättä ole vetämässä asioita eri suuntiin. Yhteiskunnan hyvinvointi ja monikulttuuristuminen kietoutuvat monella tapaa yhteen. Mielestäni kaikkien ihmisen hyvinvointi varmasti lisääntyisi, jos he saisivat kokea heidän omaa uskontoaan ja kulttuuriaan arvostettavan koulussa, ja sitä kautta myös yhteiskunnassa. Sekä alkuperäisen suomalaisen väestön että muista kulttuureista tulevien ihmisten keskinäinen suvaitseminen voisi muuttua keskinäiseksi arvostukseksi. Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen ymmärtäminen laajasti myös uskontoja koskevana musiikkina saattaisi olla avain keskinäisen dialogin avautumiseen ja uskonnolliskulttuuristen ennakkoluulojen hälventämiseen.

Tulosten mukaan hengellisen musiikin käyttö painottuu alakouluun ja ohenee yläkouluun siirryttäessä. Tälle opettajat näkivät erilaisia syitä, kuten opetussuunnitelman, luokanopettajan laajemmat mahdollisuudet käyttää hengellistä musiikkia, tunti- ja jaksoryhmittelyn sekä rippikoulun hengellisen musiikin laajana foorumina. Bändisoittimia taas käytettiin hengellisen musiikin osana yläkoulussa, mutta ei alakoulussa. Lisäksi tutkimuksessa nousi esiin kehityslinja-ajattelu, jonka mukaan muutoksia nähtiin tapahtuneen yhteiskunnassa liittyen sekä uskonnollisuuteen koulussa että muutoksena yhteiskunnan hyvinvoinnissa. Uskonnollisen musiikin käytössä koulussa opettajat eivät nähneet tapahtuvan radikaaleja muutoksia.

Koulussa hengellisessä musiikissa lähdetään liikkeelle oman maan kulttuuriseen valtatradiioon tutustumisesta. Yläkoulussa voidaan siis jo olettaa, että traditioon on tutustuttu, ja sen pääpiirteitä pidetään esillä juhlissa. Yläkoulussa saattaa olla mahdollisuuksia kurkistaa myös nykypäivän hengellisen musiikin kenttään ainakin nuorten hengellisten laulujen muodossa. Toisaalta nämä laulut tulevat tutuksi myös rippikoulussa. Myös muunlaiseen hengelliseen musiikkiin, kuten gospelmusiikkiin, tutustutaan rippikoulun yhteydessä yleensä ainakin jollain tasolla. Kuitenkin rippikoulutyöntekijöiden ja kanttoreiden musiikilliset valmiudet lienevät painottuneet enemmän kosketinsoitin- ja ehkä joskus myös kitaraosaamiseen. Tästä näkökulmasta erilaisiin gospelmusiikissa käytettäviin musiikinlajeihin ja -bändeihin tutustuminen sekä kuuntelemalla että musisoinnin kautta voisi koulussa avata hengellisen musiikin kenttää laajemmassa mielessä. Lisäksi bändisoittimien kautta olisi mahdollista tutustua jo esimerkiksi alakoulun ylemmillä luokilla muuhunkin hengelliseen musiikin kenttään kuin virsitraditioon ja lastenlauluihin. Alakoulujen musiikin bändiopetuksessa käytetään bändisoittimia tutustuttaessa pop- ja rockkulttuuriin, miksipä ei siis myös virsitradition, hengellisen lasten ja nuortenlaulujen piristeenä tai gospelbändeihin tutustuttaessa?

Tuloksissa itselleni yllättävää oli luotto rippikoulun asemaan hengellisen musiikin esittelijänä. Kaikki eivät kuitenkaan rippikoulua käy, ja siellä todennäköisesti hengelliseen musiikkiin tutustutaan juurikin uskonnollisen näkemyksen rakentumisen näkökulmasta. Koulussa sen sijaan olisi enemmän mahdollisuuksia tarkastella sanomaa, pohtia esimerkiksi hengellisellä musiikilla vaikuttamista ja tarkastella sanomaa. Toinen yllättävä seikka oli monikulttuurisen musiikkikasvatuksen vahva kategorisoituminen oman maan sisäisten kulttuurien ulkopuolelle. Näihin molempiin vaikuttaa tuntiresurssi, jota mielestäni tulisi laajentaa opetuksen monipuolisuuden takaamiseksi ja stereotyyppien välttämiseksi.

Tulosten heijastama hengellisen musiikin profiloituminen tradition ja eettisen kasvatustuen asemaan on mielestäni toisaalta hyvä asia: hengellisellä musiikilla on näin perusteltu asemansa koulumaailmassa. Kuitenkin näistä käyttötarkoituksista oppilaille heijastuva kuva hengellisen musiikin maailmasta voi mielestäni näyttäytyä liian yksipuolisena ja olla omiaan lokeroimaan hengellistä musiikkia tiettyihin tilanteisiin. Monipuolisuus tyylilajeissa esimerkiksi gospelbändien kautta ja nykypäivän ilmiön asema voisivat tulla vahvemmin esiin kuin vain tunnettujen esittäjien lanseeraamana. Mielestäni tällainen tapa käsitellä musiikkia sen lähtökohtia arvostaen toisi laajemman näkökulman käsitellä sekä oman maan sisältä löytyvää että muiden uskontojen ja kulttuurien musiikkia ilman että siihen tarvitsisi yhdistää

Oikkosen ja Vainikan (1989) esiin tuomaa kristinuskon sanoman levittämistä. Kliinisyteen ja sitoutumattomuuteen pyrkimisen sijaan fokuksena tulisi mielestäni olla se, että oppilaat ja opettajat pystyisivät oppimaan myös asioista, jotka eivät välttämättä edusta kyseisten oppilaiden tai opettajien omaa katsomusta. Jos oppilaista toiset oppivat merestä ja toiset ilmasta, ollaan ennen pitkään tilanteessa, missä väestönosat eivät ymmärrä toisiaan maalla.

5.2 Tulosten luotettavuus ja jatkotutkimusaiheita

Ryhtyessäni tutkimaan aihetta minulla ei ollut aiheeseen liittyen suuria ennakko-oletuksia, mutta toki taustatietoa koulutukseni puolesta löytyi. Itse en kuitenkaan ole työskennellyt vielä opettajana koulussa, joten minulle ei ole ehtinyt syntymään kuvaa siitä, miten hengellistä musiikkia koulussa nykyään käytettäisiin. Olen kuitenkin joskus lukenut muutamia mielipidekirjoituksia, joissa on esitetty vaatimuksia hengellisen musiikin käytön poistamisesta kouluista. Ehkä juuri tämän vuoksi olen myös päätenyt kysymään haastatteluissa myös opettajien näkökulmaa yhteiskunnallisen ilmapiirin suhtautumisesta hengellisen musiikin käyttöön. Kuitenkin pyrin toimimaan kysymysten asettelijana mahdollisimman neutraalisti antaen haastateltavan itse täydentää kysymystä ja vastauksiaan.

Olen kuvaillut tutkimusprosessin kulun ja tutkimusmenetelmän, jotta lukija itse voisi arvioida tulosten luotettavuutta sekä niiden sovellusarvoa. Teoriaa ja aineistoa olen pyrkinyt yhdistämään olennaisissa kohdissa niin, että tämä yhdistäminen on tuottanut uuden näkökulman siihen nähden, mitä vain pelkkä teoria tai pelkät tulokset olisivat yksin kertoneet. Olen mielestäni pystynyt hyödyntämään aineiston erittäin hyvin ja löytänyt alueita, mitä haastattelukysymykset sinänsä eivät nostaneet esiin. Aineiston käsittelyssä pidin tärkeänä tuoda esiin myös sellaiset näkökohdat, jotka eivät tukeneet minkään yhden ehdottoman tutkimustuloksen löytymistä. Näitä opettajien joskus hyvin eriäviäkin näkökantoja onnistuin mielestäni tuomaan hyvin esiin keksityillä henkilöiden peitenimillä. Aineiston analyysi sisältää aina yksilöllistä tulkintaa, joten objektiivisuuden parantamiseksi olen käyttänyt tuloksissa melko runsaasti haastatteluista saatuja suoria lainauksia. Ajattelen niiden antavan lukijalle tilaa omiin henkilökohtaisiin tulkintoihin. Eskolan ja Suorannan (1999, 217-218) mukaan luotettavuutta voidaankin parantaa esittämällä aineistosta se osa, johon tulkinta perustuu.

Käyttämäni menetelmä oli mielestäni sopiva tutkimuskysymyksiin nähden. Koin saavani paljon syvällistä tietoa, ja uskon opettajien kertoneen asioista enemmän kuin mitä esimerkiksi

kyselyllä olisin saanut selville. Alussa pohtimani ryhmähaastattelu olisi voinut ehkä tuottaa enemmän yhdessä konstruoituja näkökohtia, mutta toisaalta jättää aiheen käsittelyä pinnallisemmaksi. Joiltakin osin ehkä aran aiheen käsittely oli luottamusta herättävämpää yksilöhaastatteluina toteutettuna, ja näin sain opettajat kertomaan aitoa tarinaa. Tähän vapautuneisuuteen mielestäni vaikuttivat myös osaltaan haastateltavien tieto heidän sekä koulun nimen julkaisemattomuudesta.

Koen, että olen saanut kattavat ja monipuoliset vastaukset tutkimuskysymyksiini. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, 'Minkälaista hengellistä musiikkia koulussa käytetään, miksi ja missä tilanteissa?', kohtiin olen saanut monipuoliset vastaukset, mutta tarkemmin asiaan olisi pystynyt perehtymään kysymyksen 'Minkälaista hengellistä musiikkia' osalta, jos olisin pyytänyt opettajia etukäteen tuomaan haastatteluun heidän käyttämiään nuotteja, äänitteitä ja muita materiaaleja. Tutkimuskysymyksen kaksi, 'Minkälaisena hengellisen musiikin koulukäytön tulevaisuus opettajille näyttäytyy?', kohdalla koin saavani vastaukset juuri siihen, mikä oli tarkoituskin eli mitä opettajat asiasta tällä hetkellä itse ajattelevat. Kuitenkin eräs vaihtoehto olisi ollut pyytää opettajia haastattelutilanteessa lukemaan esimerkiksi tiivistetyn historian hengellisen musiikin käytöstä koulussa sekä joitakin uuden uskonnonvapauslain valmistelun aikaan ilmestyneitä mielipidekirjoituksia, ja vastaamaan kysymykseen vasta sen jälkeen.

Tutkimuskysymykseeni 'Millainen on hengellisen musiikin käytön mahdollinen kehityskulku alakoulusta yläkouluun?' sain mielestäni vastaukseksi selvän kehityslinjan sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Valitettavasti en saanut enempää kuvauksia siitä, millaisia soittimia millekin luokka-asteille kuuluu, tai olisiko muuta kuin bändisoitinten käyttämiseen liittyvää trendiä havaittavissa. Jälkikäteen mietittynä tehtävänä haastateltaville olisi voinut olla kappale- ja soitinlistan laatiminen. Lista haastateltavat olisivat etukäteen kirjoittaneet, minkä nimistä ja kenen laatimaa hengellistä musiikkia oli koulussa esiin ottanut, ja mitä soittimia tai välineitä oli sen toteuttamisessa käyttänyt. Toisaalta tällainen tehtävä olisi voinut tulla kysymykseen, mikäli tarkoituksena olisi ollut selvittää nimenomaan soittimistoon liittyviä kysymyksiä. Viimeisen tutkimuskysymykseeni, 'Miten monikulttuurisuus ja monikulttuurinen musiikkikasvatus liittyvät hengellisen musiikin käyttöön koulussa osana yhteiskuntaa?', vastaukset olisivat voineet näyttää erilaisilta, mikäli tutkimus olisi tehty esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, pienellä paikkakunnalla tai vaikka kristillisessä koulussa. Kattavinta olisi ollut vertailla vaikka pääkaupunkiseudun ja pienen paikkakunnan eroja. Kaikki tulokset eivät siis sinällään ole yleistettävissä koskemaan koko Suomea. Tuomen ja

Sarajärven (2004, 87) mukaan laadulliselle tutkimukselle tyypillistä onkin pyrkimys ymmärtää tiettyä ilmiötä eikä saada yleistettävää tietoa.

Tutkimustulosten valossa olisi kiinnostavaa tutkia laajemmin mahdollista valtakunnallista jakautumista liittyen siihen, minkälaista hengellistä musiikkia kouluissa käytetään sekä sitä, minkälaista gospelmusiikkia opetuksessa käytetään. Myös laajempi valtakunnallinen vertailu opettajien asettamista tavoitteista hengellisen musiikin käytölle koulussa sekä nuorten ja iäkkäämpien opettajien tavoitteiden vertailu voisivat olla tutkimuksen kohteina. Tavoitteiden lisäksi voitaisiin selvittää esimerkiksi vuoden 2003 uskonnonvapauslakia edeltävää mielipidekirjoitusten heijastamaa ilmapiiriä hengellisen musiikin koulukäytön suhteen, vertailla yläkoulun aloittaneiden ja rippikoulun käyneiden yläkoululaisten käsityksiä hengellisestä musiikista sekä tutkia Suomen sisäisten kulttuurien huomioimista musiikinopetuksessa.

Tässä tutkimuksessa hengellisen musiikin käyttö osana elämäkatsomustiedon opetusta edustaa vain yhden haastateltavan näkökulmaa, ja nimenomaan alakoulun osalta. Tutkimusta voitaisiinkin pitää lähtölaukauksena tutkia hengellisen musiikin käyttöä myös elämäkatsomustiedon oppiaineen valossa: millaisia opetuskäytäntöjä löytyy, miten ne suhtautuvat aineen filosofisiin lähtökohtiin ja miten valtakulttuurin katsomukseen tutustuminen oppiaineessa toteutetaan. Lisäksi tämä tutkimus toteutettiin sellaisessa kansallisessa tilanteessa, jolloin Suomen ei vielä tiedetty ajautuvan taloudelliseen taantumaan. Taloudelliset suhdanteet eivät ole heijastuneet tutkimuksen tuloksiin. Mikäli taantuma syvenee ja siitä muodostuu seurauksiltaan 90-luvun laman kaltainen kriisi, saattaisi se näkyä myös tuloksissa; tätä, ja muiden yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden vaikutusta hengellisen musiikin käyttöön koulussa olisi mielenkiintoista tutkia. Lisäksi näkökohtia aiheen valottamiseksi voisivat luoda esimerkiksi pitkittäistutkimus hengelliselle musiikille asetetuista tavoitteista eri vuosikymmeninä, tai kyselyt hengellisen musiikin tulevaisuudesta erilaisten yhteiskunnan pahoinvointiin liittyvien tapahtumien jälkeen.

LÄHTEET

- Aalto, T. 1976. Kansakunnan historia 4. Kansakunta kerää voimia 1855 – 1890. Porvoo: WSOY.
- Anderson, W.M. & Campbell, P.S. 1996. Multicultural Perspectives in Music Education. Toinen painos. Reston (Va.) : Music Educators National Conference.
- Eerola, K. 2004. Lasten virsi tukee uskontokasvatusta. Teoksessa: Haapasalo, J., Lauerma, L., Nissinen, M. ja Suikkanen, P. (toim.) Kirkkomusiikki. Helsinki: Edita, 68-69.
- Elliot, D. J. 1995. Music Matters. A New Philosophy of Music Education. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Elliot, D. J. 1996. Music Education in Finland: A new philosophical view. Musiikkikasvatus. Finnish Journal of Music Education. Vol. 1, no 1, 6-21.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Chydenius-instituutin julkaisuja 2/2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 24-42.
- Haikarainen, R. 2004. Gospel – voiko sen sanoa toisinkin? Teoksessa: Haapasalo, J., Lauerma, L., Nissinen, M. ja Suikkanen, P. (toim.) Kirkkomusiikki. Helsinki: Edita, 79-83.
- Hautaniemi, P. 2001. Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa: Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kytäjä, E. & Quoc Cuong Nguyen. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino.
- Harju, A. 2002. Maalaiskansakouluntarkastajat kansakoulujen kehittäjinä autonomian ajalla. Teoksessa: Kulttuurivaikuttajat ja koulut autonomian aikana arvojen rakentajina. Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2002. Helsinki: Suomen kouluhistoriallinen seura, 217-249.
- Halila, A. 1949. Suomen kansakoululaitoksen historia II. Kansakouluasetuksesta piirijakoon. Suomen tiedettä no 3,2. Helsinki: WSOY.

Hanho, J. T. 1947. Suomen oppikoululaitoksen historia I. Ruotsin vallan aika. Porvoo: WSOY.

Havila, T. 2001. Monikulttuurinen koulu. Iranilaisen maahanmuuttajaoppilaan musiikkikulttuurista, sen säilyttämisen mahdollisuudet Suomessa ja kokemukset musiikinopetuksesta uudessa kotimaassa. Musiikkikasvatuksen Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2001866555> Viitattu 19.08.2008.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1980. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Iisalo, T. 1968. Suomen koulujen uskonnonopetus 1843-1883. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.

Juvonen, A. & Anttila, M. 2003. Näkökulmia musiikkikasvattajien koulutukseen Suomessa ja Virossa. Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta, osa 2. Joensuu: Joensuu University Press.

Järvelä, S. 2002. Virren käyttö yläasteen musiikinopetuksessa. Musiikkikasvatuksen Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2002879159> Viitattu 18.8.2008.

Kallioniemi, A 2005. Uskonnonopetus ja uskontokasvatus historiallis-yhteiskunnallisessa kontekstissa. Teoksessa: Kallioniemi, A. & Luodeslampi, J. (toim.) Uskonnonopetus uudella vuosituhatvuotennalla. Helsinki: Kirjapaja, 11-49.

Karttunen, P. & Tamminen, K. 1980. Koulun päivänavaus. Peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten päivänavauskäytäntö vuonna 1977 sekä opettajien ja oppilaiden päivänavausasetteet. Uskonnonpedagogiikan julkaisuja B 3/1980. Helsinki: Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos.

Kirkkomusiikki. 2004. Haapasalo, J., Lauerma, L., Nissinen, M. & Suikkanen, P. (toim.) Helsinki: Edita.

KOPS1952 = Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö II. Varsinaisen kansakoulun opetussuunnitelma. Helsinki: Valtion julkaisutoimisto.

Koulun oma opetussuunnitelma. 2004. Viitattu 13.8.2008.

Klemetti, P. & Ritvaniemi, I. 1998. Suomessa asuvien islaminuskoisten somalien suhtautuminen musiikkiin ja peruskoulun musiikinopetukseen. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja B 1998, 22. Opinnäyte. Erikoistyö. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Linder, H. 1998. Kohti monikulttuurista musiikkikasvatuksen filosofiaa. Monikulttuurinen musiikkikasvatus esteettisen ja praksikaalisen musiikkikasvatusfilosofian jännitteessä. Musiikkikasvatuksen Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-1998777875> Viitattu 18.8.2008.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos. Helsinki: International Methelp.

Murto, S. 2004. Kirkkomusiikki konserttimusiikkina. Teoksessa: Haapasalo, J., Lauerma, L., Nissinen, M. ja Suikkanen, P. (toim.) Kirkkomusiikki. Helsinki: Edita.

Nettl, B. 1998. An Ethnomusicological Perspective. Teoksessa: Lundquist, B., Szego, C. K., Nettl, B., Santos, Ramon P. & Solbu, E. (toim.) Musics of the world's cultures: a source book for music educators. Reading: International Society for Music Education.

Nissinen, M. 2004. Musiikki kirkossa. Teoksessa: Haapasalo, J., Lauerma, L., Nissinen, M. ja Suikkanen, P. (toim.) Kirkkomusiikki. Helsinki: Edita.

Nykysuomen sanakirja. 2002. Sadeniemi, M. (toim.) Kuudes osa. Ts - Ö. 15. painos. Helsinki: WSOY.

Oikkonen, T. & Vainikka, K. 1989. Virret ja hengelliset laulut ala-asteen musiikinopetuksessa. Kasvatustieteen Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Opetushallitus. 1992. Muutokset musiikkikasvatuksen mahdollisuuksina. Raportti musiikinopettajan työstä ja laajenevan toimenkuvan vaikutuksista. Opetushallitus 1.12.1992.

Pajamo, R. 1976. Suomen koulujen laulunopetus vuosina 1843-1881. Helsinki: Suomen musiikkitieteellinen seura. Acta musicologica Fennica 7. Väitöskirja.

Pajamo, R. 1987. Ideoita virsiopetukseen. Teoksessa: Pajamo, R. (toim.) Virikkeitä virsikasvatukseen. Helsinki: SLEY-kirjat, 174-184.

Pajamo, R. & Tuppurainen, E. 2004. Suomen musiikin historia. Kirkkomusiikki. Helsinki: WSOY.

PMUOP2006 = Perusopetuksen muiden uskontojen opetussuunnitelmien perusteet 2006. Opetushallitus. <http://www.oph.fi/ops/netpkuskontojenopsit06.pdf>

POPS2004=Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf Viitattu 12.8.2008

Pyysiäinen, M. 1998. Koulun uskonnonopetuksen luonne. Teoksessa: Pyysiäinen, M. & Seppälä, J. (toim.) Uskonnonopetuksen käsikirja. Porvoo: WSOY.

Reimer, B. 1989. A Philosophy of Music Education. 2. painos. Englewood Cliffs (NJ): Prentice Hall.

Riihimäki, M. 2005. Monikulttuurinen musiikkikasvatus Suomessa – sanahelinää vai arkipäivää? Musiikkikasvatuksen Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2005154> Viitattu 19.8.2008.

Salonen, K., Kääriäinen, K. & Niemelä, K. 2000. Kirkko uudelle vuosituhanalle. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 1996 – 1999. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Saarela-Kinnunen & Eskola 2001. Tapaus + tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 158-169.

Seppo, J. 2003. Uskonnonvapaus 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Edita.

Soinne, P.1994. Kirkkomusiikki säveltaiteen osa-alueena. Teoksessa: Pajamo, R. (toim.) Näkökulmia Suomen kirkkomusiikkiin. Sibelius-akatemia. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 6. Helsinki: Yliopistopaino, 7-17.

Suokunnas, S. 1994. Suomalaiset virsikirjat. Teoksessa: Pajamo, R. (toim.) Näkökulmia Suomen kirkkomusiikkiin. Sibelius-akatemia. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 6. Helsinki: Yliopistopaino, 37-50.

Suomela, S. 1999. Tietoa, taitoa, elämyksiä. Musiikinopetus Helsingin kouluissa. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja B16:1999. Helsinki: Helsingin kaupungin opetusvirasto.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Tamminen, K. 1967a. Kansakoulun uskonnonopetus vuosisadan vaihteen murroksessa. Maamme kansakoulujen uskonnonopetuksen asema, tavoitteet ja opetussuunnitelmat vuosina 1898-1912. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.

Tamminen, K. 1967b. Kansakoulun uskonnon opetussuunnitelma vuosina 1912-1939. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 75. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.

Vapaavuori, H. 1997. Virsilaulu ja heräävä kansallinen kulttuuri-identiteetti. Jumalanpalveluksen virsilaulua ja -sävelmistöä koskeva keskustelu Suomessa 1800-luvun puolivälistä vuoteen 1886. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 173. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.

Välimäki, H. 1998. Lauri Ingman suomalaisen uskontokasvatuksen ja koulun kehittäjänä. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 179. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.

Westerlund, H. 1999. Musiikillinen pluralismi ja reflektiivinen kasvatuskäytäntö. Teoksessa: Sava, I. (toim.) Ajatuksia monikulttuurisesta. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F, Työpaperit, 6. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

YSA. 2009. Yleinen suomalainen asiasanasto. <http://vesa.lib.helsinki.fi/cgi-bin2/ysa.pl?h=hengellinen%20musiikki> Viitattu 27.2. 2009.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset.

Taustatiedot:

- Opetettava luokka ja ikä
- Opetettavat aineet

HENGELLINEN MUSIIKKI KOULUSSA

- Mitä ymmärrätte käsitteellä 'hengellinen musiikki'?
- Minkälaista hengellistä musiikkia koulussanne käytetään? (Lisäkysymyskohtina: virret, taidemusiikki, gospel, ylistysmusiikki, liturginen musiikki, muut hengelliset laulut)
- Mitä edellä mainitsemistanne hengellisen musiikin lajeista koulussa käytetään eniten, mitä ei lainkaan?
- Miten hengellistä musiikkia käytetään musiikintunneilla?
- Minkälaista hengellistä musiikkia lauletaan musiikintunneilla?
- Miten hengellistä musiikkia käytetään uskonnon tunneilla?
- Minkälaista hengellistä musiikkia käytetään uskonnon tunneilla?
- Käytetäänkö hengellistä musiikkia koulussanne muulloin kuin uskonnon ja musiikin tunneilla? Jos, niin missä tilanteissa ja miten? Minkälaista tämä muissa tilanteissa esiintyvä hengellinen musiikki on?
- Miten ja minkälaista hengellistä musiikkia käytetään koulunne iltatunneilla tai aamupäiväkerhokerhotoiminnassa? Kuka järjestää kerhotoimintaa koulussanne?
- Onko teillä/koulullanne perinteitä hengellisen musiikin käytössä? Ovatko ne mielestänne hyvä vai huono asia? Miksi?
- Monta uutta hengellistä laulua (mukaan lukien kaikki em. hengellisen musiikin lajit) oppilaille opetetaan lukuvuodessa?
- Mistä saatte/otatte hengellisen musiikkimateriaalin musiikin tunneille? Uskonnon tunneille? Entä koulun yhteisiin tilaisuuksiin?
- Onko käytössänne jotain hengellisen musiikin koulukäyttöpakettia?
- Millaiseksi hahmotatte hengellisen musiikin käytön koulussanne tulevaisuudessa? (Mus./Usk./yhteiset tilaisuudet)

INTEGROINTI:

- Miten koulutyössänne näkyy musiikin ja uskonnon oppiaineen integroiminen?
- Opetetaanko hengellistä musiikkia ensisijaisesti musiikin vai uskonnon tunneilla?
- Mitkä opetuksen alueet/oppisisältöjen alueet painottuvat, jos opetus tapahtuu musiikin tunnilla? Entä opetuksen tapahtuessa uskonnon tunnilla?
- Mikä asia painottuu, mikäli hengellistä musiikkia käytetään musiikin ja uskonnon tuntien ulkopuolella/ koulun yhteisessä toiminnassa?
- Miten näette hengellisen musiikin integroinnin tulevaisuuden?

OPETUSSUUNNITELMA

- Millaisia opetus- ja kasvatustavoitteita asetatte hengellisen musiikin opetukselle? (Mus./Usk. yhteiset tilaisuudet)

- Millaista arvomaailmakasvatusta katsotte koulussa käyttämänne hengellisen musiikin tukevan?
- Miten koulunne opetussuunnitelma tukee hengellisen musiikin koulukäyttöä?
- Koetteko valtakunnallisen opetussuunnitelman tukevan hengellisen musiikin koulukäyttöä?
- Miten hyvin koette tuntevanne oman oppiaineenne (musiikki/uskonto) opsin?
- Millaisena näette hengellisen musiikin tulevaisuuden valtakunnallisessa opsissa? Entä koulunne opsissa?

HENGELLISEN MUSIIKIN OPETTAMISEEN LIITTYVÄ ILMAPIIRI

- Miten koette yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin suhtautuvan hengellisen musiikin käyttöön musiikin tunneilla? Entä uskonnon tunneilla? Entä koulun yhteisessä toiminnassa?
- Miten koette koulunne ilmapiirin / (kollegojenne) suhtautuvan hengellisen musiikin koulukäyttöön? (Mus./Usk./yhteiset til.)
- Koetteko yhteiskunnallisen ilmapiirin asettavan rajoituksia hengellisen musiikin käytölle koulussa? Onko painetta tiettyyn suuntaan?
- Koetteko kouluyhteisön asettavan rajoituksia hengellisen musiikin käyttöä koulussanne? Onko painetta tiettyyn suuntaan?
- Koetteko harjoittavanne itesesensuuria koulukäyttöön valitsemienne hengellisten kappaleiden valinnassa/määrässä? Koetteko rajaavanne pois jotain, minkä taakse ette itse voi mennä? Esimerkkejä?
- Minkälaiseksi koette vanhempien suhtautumisen hengellisen musiikin koulukäyttöön?
- Kuinka monta virttä teidän koulunne yhteisissä tilaisuuksissa on sopivaa laulaa? Mistä ajattelette tämän johtuvan?
- Millaiseksi näette yhteiskunnallisen ilmapiirin kehittyvän hengellisen musiikin koulukäytön suhteen? Entä koulunne ilmapiirin? Vanhempien?

MONIKULTTUURISUUS

- Miten käsitätte monikulttuurisen musiikkikasvatuksen? Miten hyödynnätte näkemystänne opetuksessanne?
- Millaisia eroavaisuuksia suomalaisella hengellisellä ja monikulttuurisella hengellisellä musiikilla näette olevan?
- Voiko hengellinen musiikki/suomalainen hengellinen musiikki mielestänne olla osa monikulttuurista musiikkikasvatusta?
- Miten hengellinen musiikki integroituu koulussanne kansainvälisyyskasvatukseen/miten se voisi mielestänne siihen integroitua?
- Minkälaisia haasteita katsotte monikulttuurisuuden tuovan hengellisen musiikin käyttöön koulussanne? Entä Suomen kouluissa yleensä?
- Pitäisikö perustietojen opetuksen hengellisestä musiikista (kristillinen) kuulua kaikille oppilaille katsomatta uskonnolliseen tai katsomukselliseen kouluainevalintaan? Mitä ne perustiedot ovat – miten ne voidaan opettaa?
- Miten näette monikulttuurisuuden ja hengellisen musiikin käytön koulussa sopivan yhteen?
- Millaisena näette hengellisen musiikin koulukäytön tulevaisuuden koulussanne ja Suomessa yleensä? Entä uskonnollisen musiikin koulukäytön tulevaisuuden?